

Vergaderjaar 2025–2026

36 800 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2026

Nr. 135

VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG

Vastgesteld 19 maart 2026

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 26 januari 2026 overleg gevoerd met de heer Moes, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, over:

- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 14 november 2025 inzake Mediabegroting 2026 (Kamerstuk 36 800 VIII, nr. 16);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2026 (Kamerstuk 36 800 VIII);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 12 november 2025 inzake verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden inzake het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2026 (Kamerstuk 36 800 VIII, nr. 17);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 12 januari 2026 inzake reactie op verzoek commissie over de reactie op een burgerbrief inzake NPO Radio 1 en Luister-app (Kamerstuk 32 827, nr. 376);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 12 januari 2026 inzake beleidsreactie zbo-rapport Evaluatie Stimuleringsfonds voor de Journalistiek 2017–2023 (Kamerstuk 32 827, nr. 377);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 10 december 2025 inzake de regionale publieke omroepen op NPO Start (Kamerstuk 32 827, nr. 375);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 21 november 2025 inzake financiering landelijke publieke omroep en de rol van reclame (Kamerstuk 32 827, nr. 374);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 3 oktober 2025 inzake advies van procesregisseur over clustering omroepen in omroephuizen (Kamerstuk 32 827, nr. 373);**

- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 10 juli 2025 inzake stand van zaken moties en toezeggingen mediabeleid (Kamerstuk 32 827, nr. 371);**
- **de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 4 juli 2025 inzake kabinetsreactie op WRR-rapport Aandacht voor media. Naar nieuwe waarborgen voor hun democratische functies (Kamerstuk 32 827, nr. 370).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de commissie,
Koorevaar

De griffier van de commissie,
Verhoev

Voorzitter: Bromet
Griffier: Bošnjaković

Aanwezig zijn twaalf leden der Kamer, te weten: Martin Bosma, Bromet, Ceder, Van Houwelingen, Krul, Markuszower, Martens-America, Mohandis, Nanninga, Oualhadj, Van der Plas en Struijs,

en de heer Moes, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Aanvang 15.00 uur.

De voorzitter:

Goedemiddag, allemaal. Welkom bij het wetgevingsoverleg Media. Ik heet de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer Moes, en zijn ondersteuning van harte welkom. Ook verwelkom ik graag de volgende Kamerleden, die op volgorde van fractiegrootte zijn gaan zitten. Dat is als eerste, voor D66, mevrouw Oualhadj. Dat zijn verder: voor de VVD mevrouw Martens-America, voor GroenLinks-PvdA de heer Mohandis, voor de PVV de heer Bosma, voor het CDA de heer Krul, voor JA21 mevrouw Nanninga, voor Forum voor Democratie Pepijn van Houwelingen en voor de groep Markuszower de heer Markuszower. Meneer Bosma zei dat hij vorige week nog veel dichterbij de voorzitter zat, maar zo snel kan het gaan. Het zijn verder: voor de BBB mevrouw Van der Plas, voor de ChristenUnie de heer Ceder en tot slot, voor 50PLUS, de heer Struijs. Welkom. Tevens heet ik iedereen op de publieke tribune hartelijk welkom. Ook de mensen die online naar deze vergadering kijken en de mensen die in de andere zalen in de Tweede Kamer kijken – die konden niet meer in deze zaal zitten, maar zijn wel naar Den Haag gekomen – heet ik van harte welkom.

We hebben tot 22.00 uur vanavond de tijd. Om 22.00 uur wil ik het debat ook echt afsluiten. Op de uitnodiging voor het wetgevingsoverleg staan de indicatieve spreektijden van de fracties vermeld. Twee derde van de totale spreektijd is voor de eerste termijn en de overige tijd, een derde, is voor de tweede termijn. De volgorde van de sprekers is, zoals ik net al zei, de volgorde van de fractiegrootte. Ik wilde het eigenlijk net zo doen als vorige week bij het Cultuurdebat. Niet iedereen was daarbij, maar daarbij werd het aantal interrupties op vier gesteld. Dat betekent vier losse vragen, maar als die vraag onder de 30 seconden blijft, dan telt die niet mee. Dat is om het debat te verlevendigen. Duurt de interruptie 31 seconden, dan telt die meteen voor twee interrupties. Dus pas op, want als je te lange vragen stelt, ga je heel snel door je interrupties heen en als je er doorheen bent, kan je ook geen korte vragen meer stellen. Ik hoop dat dat allemaal gaat werken. Vorige week ging dat hartstikke goed. Dan kunnen we nu beginnen met de inbreng van het eerste Kamerlid. Dat is mevrouw Oualhadj voor D66. Aan u is het woord.

Mevrouw Oualhadj (D66):

Dank u wel, voorzitter. Onlangs stopte de iconische presentator Frits Spits na 52 jaar met radio maken. In zijn programma De Taalstaat bracht hij ongelooflijk veel verschillende onderwerpen samen: van het taalgebruik op sociale media tot de taal van de Dichter der Nederlanden. Ik was niet alleen liefhebber van het programma, maar genoot ook van de manier waarop hij het presenteerde. Zelf ben ik in mijn studententijd namelijk ook radiomaker geweest bij FunX. Daar ontdekte ik het verschil tussen wat de luisteraar hoort en wat erachter zit. Een uitzending lijkt vanzelf te gaan, maar achter elke minuut zit voorbereiding, zoals in de redactie en de keuzes. Welke feiten kloppen? Wie moet je vooraf spreken? Die nieuwsgierigheid naar journalistiek bracht me later naar de redactie van PowNews. Ook daar was het de kunst om met een groot team elke dag een verhaal rond te krijgen. Het zijn drie programma's met elk een heel ander geluid

en een andere doelgroep, maar er is ook een grote overkomst: betrokken en gepassioneerde makers die op eigen, onafhankelijke wijze verhalen vertellen die er voor Nederland toe doen.

We kunnen er trots op zijn dat we in Nederland publieke en commerciële omroepen hebben die zo'n rijk media-aanbod creëren, maar dat is geen vanzelfsprekendheid. Daar gaat dit debat wat mij betreft vandaag over. Ik wil graag twee onderwerpen uitlichten. Aan de ene kant wil ik het hebben over hoe we ervoor zorgen dat journalisten vrij en veilig hun werk kunnen doen. Aan de andere kant wil ik het hebben over hoe we bouwen aan een mediastelsel dat heel Nederland bedient met betrouwbaar nieuws, cultuur en educatie.

Ik begin bij onafhankelijkheid. Journalisten krijgen steeds vaker te maken met intimidatie, doxing, bedreiging en haatcampagnes, soms op straat en soms zelfs aan de voordeur. Bovendien zien we dat online bedreigingen en druk ook uit het buitenland kunnen komen. Dat is niet alleen een enorme dreiging voor de journalistiek; het is ook een probleem van ons. Wie zich bedreigd voelt, gaat namelijk risico's mijden en wie risico's mijdt, publiceert minder. En wie minder publiceert, laat misstanden langer bestaan. Zo wordt onze democratie verzwakt.

Dat wordt ook uitgedrukt in cijfers. Afgelopen jaar kwamen er 262 meldingen binnen bij PersVeilig, 262 meldingen! Daarom vraag ik de Minister daar drie dingen over. Vindt deze Minister dat de meldingen die bij PersVeilig binnenkomen incidenten zijn of ziet hij een trend, en hoe duidt hij die dan? Erkent de Minister dat deze gemelde zaken de journalistieke onafhankelijkheid onder druk zetten en daarmee onze democratie schaden? Deelt de Minister de stelling dat intimidatie en doxing van journalisten schadelijk zijn voor de persvrijheid, en wat doet de Minister hier dan aan?

Voorzitter. Persveiligheid gaat ook over het klimaat waarin journalisten werken. Wij willen dat journalisten de vrijheid voelen om schurende verhalen te kunnen maken, om de macht te bekritiseren en om belangrijke thema's aan te raken waarvan anderen misschien liever hebben dat ze onberoerd blijven. Dat brengt ons bij een simpele vraag: wat is de rol van dit kabinet in het beschermen van een klimaat waarin kritische journalistiek kan floreren? Begrijp me niet verkeerd: zoals ik eerder heb gezegd en ik hier nog een keer herhaal, zijn journalisten niet gevrijwaard van kritiek en moet je de publieke omroep natuurlijk kritisch kunnen bevragen. Er is echter een groot verschil tussen kritiek en verdachtmaking. Kritiek gaat over feiten, aanwijsbaar en controleerbaar. Ongefundeerde verdachtmakingen, zelfs subtiel gebracht, suggereren kwade trouw. Dat heeft een heel concreet gevolg: het maakt het vertrouwen in onze journalistiek en daarmee in onze instituties fragieler.

Een vicepremier heeft een verantwoordelijkheid in het beschermen van de fundamenteën van de rechtsstaat. Daar hoort persvrijheid ook bij. Juist vanwege de machtspositie van een vicepremier moet deze te allen tijde voorkomen dat ook maar de schijn van politieke druk ontstaat. Onafhankelijke journalistiek betekent dat er geen enkele journalist, van hoofdredacteur tot stagiair, ook maar hoeft te denken: als ik deze bewindspersoon tegen het hoofd stoot, kost dat me straks ruimte, geld of toegang, dus laat ik het maar niet doen. Daarom stelde ik samen met collega ...

De voorzitter:

Ik zie een interruptie van de heer Van Houwelingen.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Ik heb gelijk even een vraag. Wat vindt mevrouw Oualhadj – ik ben uw naam kwijt – van het feit dat dus, zoals in de rapporten staat, journalisten ook kunnen worden ingezet door onze geheime diensten? Is dat dan niet heel zorgelijk?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Sorry, uw vraag is ...?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Excuses. U bent ongetwijfeld bekend met rapporten van de CTIVD dat onze journalisten kunnen worden ingezet als geheim agent. Maakt dat het niet moeilijk om je eigen journalisten te vertrouwen en maakt dat ze niet minder onafhankelijk? Dat is eigenlijk mijn vraag.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Ik denk dat we er van journalisten te allen tijde van uit moeten kunnen gaan dat ze onafhankelijk opereren. Als we daar geen vertrouwen meer in hebben, hebben we in Nederland instituties die dat kunnen controleren.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):
Dat laatste is maar heel beperkt het geval. We weten bijvoorbeeld ook niet hoeveel journalisten het betreft. Zou het wat D66 betreft misschien wel een goeie zaak zijn als deze Minister gaat onderzoeken hoeveel journalisten er banden hebben met de geheime diensten?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Nogmaals, ik heb geen reden om dat aan te nemen, maar ik denk dat we te allen tijde moeten uitgaan van betrouwbare journalistiek. Als we aan die betrouwbaarheid twifelen, zijn er verschillende instituties die daarop kunnen toetsen. Laten we vooral de instituties gebruiken om dat te doen. Punt.

De **voorzitter**:
Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):
Ik kom nu terug op de onafhankelijke journalistiek. Ik stelde samen met collega Mohandis eerder vragen over het X-bericht van vicepremier Keijzer. Ik was negatief verrast door de beantwoording van de Minister op mijn vragen over de uitspraken van die vicepremier.
Voorzitter. De Minister schetst het wettelijk kader en de noodzaak tot afstand tussen media en politiek, maar mijn vragen gingen over deze specifieke casus en de gevolgen dáárvan. Hier ontbrak namelijk juist de afstand tussen media en politiek. Ik wil van de Minister weten: is hij het met me eens dat een vicepremier geen twijfel zou moeten zaaien over de betrouwbaarheid van de NOS? Hoe duidt hij dit X-bericht dan zelf? Daar kreeg ik namelijk geen antwoord op. Kan hij mijn belangrijkste vragen dan alsnog beantwoorden? Ik herhaal ze nog even. Hoe beoordeelt de Minister deze uitspraken van de vicepremier in het licht van de wettelijke waarborg dat de publieke omroep onafhankelijk dient te zijn van politieke beïnvloeding? Is er binnen het kabinet gesproken over de mogelijke impact van dit soort uitspraken op het vertrouwen in journalistiek en publieke instituties?
Voorzitter. Voor onafhankelijke journalistiek is het ook belangrijk dat er financiële zekerheid is. We willen juist dat makers een nieuw onderzoek of format kunnen verkennen, maar kiezen ze daar nog voor wanneer er een forse bezuiniging boven de markt hangt? D66 heeft eerder al uitgesproken dat we kritisch zijn op grote bezuinigingen die direct de kerntaak raken. We hebben het niet over kleine bedragen. Er ligt een structurele bezuiniging van meer dan 15% voor. Mede daarom heeft D66 bij de vorige OCW-begroting tegengestemd. In een tijd van nepnieuws en toenemende druk op de journalistiek kun je namelijk niet tegelijkertijd zeggen dat journalistiek cruciaal is en de bodem onder haar voeten vandaan trekken. De publieke en commerciële omroepen zorgen elke dag voor Nederlands nieuws, cultuur en educatie. Daar komt Nederlands talent tot bloei en

wordt onze cultuur ook zichtbaar. Juist daarom vind ik het zo opmerkelijk dat degenen die zeggen onze culturele waarden te willen versterken, deze instituties willen afbreken. Wil je de Nederlandse cultuur versterken, zorg dan voor sterke omroepen. Is de Minister dat met mij eens?

Dan de stelselherziening. Helaas moeten we constateren dat het zeer goede rapport van Van Geel er inmiddels al sinds 2023 ligt. Inmiddels liggen er ook de verkenning van de heer Landsmeer over de omroephuizen en een WRR-rapport. Ook zijn er vaker analyses gedaan en is er een grote hoeveelheid opinies gedeeld. Ik heb de afgelopen tijd met vrijwel alle relevante organisaties proberen te spreken, van omroepen tot makers en producenten. Overal hoor ik hetzelfde: dit kan zo niet doorgaan. Het piept en het kraakt. We praten al veel te lang over een herziening in plaats van dat er wordt gebouwd aan mooie producties en innovatie voor de toekomst. Toenmalig demissionair Staatssecretaris Fleur Gräper-van Koolwijk heeft een jaar extra tijd gekocht om het kabinet-Schoof de ruimte te geven voor aanpassingen richting nieuwe concessies, maar daar is door deze Minister en de vorige Minister niets mee gedaan. Dat vind ik echt een treurige conclusie. Dit kabinet heeft alleen maar voor meer vertraging gezorgd.

Dan de inhoud. De publieke omroep moet slagvaardiger. Ook dat zegt inmiddels iedereen. Ik kan me goed voorstellen dat het met dertien omroephuizen lastig sturen is en soms kan voelen als een Poolse landdag. De tijd en energie moeten natuurlijk gaan naar makers en journalistiek. Hervormingen zijn dus nodig, zoals ook in die rapporten te lezen is. De publieke omroep moet Nederland vertegenwoordigen en daarmee pluriformiteit waarborgen. Diversiteit in ons media-aanbod is en blijft een enorme verrijking. Onze makers zijn als geen ander in staat om juist binnen die diversiteit verschillen te overbruggen. Zij creëren programma's die hele verschillende doelgroepen in Nederland bereiken en ons tegelijkertijd samenbrengen. Hoewel mijn vader niet uit Rotterdam komt en ook geen buschauffeur is, voelde hij zich namelijk enorm bediend met het iconische televisieprogramma Toen was geluk heel gewoon. Gelukkig, zeg ik met een knipoog, herkennen we ons niet meer in de verzuiling uit de vorige eeuw. De legitimering van ons omroepsysteem, dat nog stamt uit die periode, moet dus ook echt anders. D66 wil dat omroepen worden beoordeeld op kernwaarden en kerntaken, niet op hoe goed ze campagne kunnen voeren om leden te werven. Wij willen dat omroepen samenwerken in omroephuizen, zoals in de vele rapporten is voorgesteld.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik dank collega Oualhadj voor haar betoog. Ik heb een simpele vraag. Er zijn al heel veel programma's bekend die gaan sneuvelen omdat de bezuinigingen keihard inslaan in 2027. Er is inderdaad nog geen begin van de gewenste hervorming. Die gaat, als die al lukt, in 2029 in. Wat vindt u van die volgorde en wat vindt u van de omvang van de bezuinigingen?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Simpele vraag, simpel antwoord. D66 is nooit voorstander van die bezuinigingen geweest. Ik vind het dan ook verdrietig dat er programma's sneuvelen. Tegelijkertijd is dat wat er nu voorligt. Dat is dus het simpele antwoord, denk ik.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dat begrijp ik. Ik begrijp ook dat er nog geen akkoord is gepresenteerd, als daarin al iets komt te staan wat hierover gaat. We kunnen nog heel lang steggelen over de omvang van het bedrag, maar laten we gewoon eens kijken naar alle programma's waarvan is aangekondigd dat ze gaan sneuvelen. Dat is best een lijst. Die hervorming komt pas in 2029. Zullen we die twee zaken niet gewoon gelijk laten lopen, bijvoorbeeld?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik wil de heer Mohandis erop wijzen dat ik daar niet over ga. Ik betreur die volgorde wel, maar ik ga er niet over of omroepen wel of niet aankondigen dat ze hun programma's willen schrappen. Misschien is dat een oproep aan de omroepen zelf, maar ik ben inderdaad niet helemaal blij met die volgorde.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik was gebleven bij de omroepen die over de grenzen en verschillen heen samenwerken in omroephuizen, zoals in de vele rapporten ook is voorgesteld. Daarbij is het belangrijk dat het bestuurbaarder en efficiënter wordt. Voor D66 is het belangrijk dat allerlei diverse geluiden voor iedereen in Nederland daar een plek in kunnen vinden. Op die manier is er ruimte voor verschillende redactionele profielen en doelgroepen, zonder dat je alles in een of twee dominante smaken perst.

Tot slot, voorzitter. Wij vinden het belangrijk dat de commerciële omroepen en de landelijke, regionale en lokale omroepen samenwerken. Om collega Mohandis nog te quoten: «De tijd van navelstaren is voorbij.» We moeten keuzes maken om vooruit te komen. Daarom stellen wij, samen met de VVD en het CDA, voor om te kiezen voor een model met vier omroephuizen plus een taakomroep van NOS en NTR. Dit voorstel is gebaseerd op de uitgangspunten en waarden die we graag terug willen zien in het nieuwe omroepbestel en op de hiervoor genoemde argumenten.

Voorzitter. Een publieke omroep die zich richt op de toekomst moet ook een duidelijke opdracht hebben voor innovatie en digitalisering. Dat gebeurt niet vanzelf, maar het is wel noodzakelijk. Het mooie programma Pointer laat zien dat het kan. Dankzij tijd en ruimte voor innovatie is het gelukt om nieuwe, jongere doelgroepen aan te spreken. Daar moeten we dus ook meer op gaan inzetten.

Voorzitter. De publieke omroep is van ons allemaal. Na jaren stilstand kunnen we wat ons betreft nu eindelijk stappen gaan zetten. Laten we pal staan voor de onafhankelijkheid van onze journalistiek, laten we zorgen voor voorspelbaarheid in beleid en financiering en laten we het stelsel nu echt vernieuwen. Nederland heeft alles in zich voor een rijk, pluriform medialandschap, maar dan moeten we er wel voor kiezen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan mevrouw Martens-America van de VVD.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dank, voorzitter. Ik start dit debat met een uitspraak van iemand die de publieke omroep een warm hart toedraagt: «Wie van de publieke omroep houdt, is tegen dit systeem.» Ik kan niet anders dan dit beamen. De publieke omroep is belangrijk en van grote toegevoegde waarde voor een pluriform media-aanbod in een democratie. Juist daarom ben ik zo vasthoudend als het gaat over de modernisatie van ons bestel.

We bespreken vandaag de begroting Media. Wat mijn fractie betreft loopt de hervorming en modernisering van de publieke omroep daar dwars doorheen. Het uitblijven van perspectief voor de publieke omroep zelf en het totale gebrek aan besluitvorming maken dat we vandaag de dag nog steeds debatteren in onduidelijkheid. Ik geef eerlijk toe: na de Minister van Nieuw Sociaal Contracthuize, die er absoluut alles aan heeft gedaan om weg te rennen voor de grote en lastige besluitvorming, had ik van deze Minister meer verwacht, namelijk daadkracht. Zeker wanneer je meeweegt

dat er een grote meerderheid in dit huis bestaat om door te gaan met dit werk, en ook dat er deadlines op de planning staan. Dat had ik ook nog eens verwacht omdat deze Minister is aangesloten bij een partij die volgens mij staat te popelen om wat te doen aan de publieke omroep. Wat let hem, zou ik hem willen vragen. Mijn eerste vraag aan deze Minister is dan ook: welke knopen zijn er nog niet doorgehakt? Waar zijn de reacties op de aangenomen moties tijdens het vorige debat? Dat zijn er volgens mij meer dan 30. Is deze Minister zich bewust van de krappe planning waar we voor staan om te zorgen dat we niet tot aan 2034 door moeten? Wanneer kunnen wij voortgang verwachten? Kan de Minister in zijn eerste termijn een tijdlijn schetsen?

Voorzitter. Dan de begroting. Dat er een bezuiniging op staat, is geen geheim. Daar loopt mijn fractie ook niet voor weg.

De voorzitter:

Voordat u daaraan begint, heeft mevrouw Nanninga een vraag.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Wat mevrouw Martens zegt, klinkt op zich als muziek in mijn oren. Wat mogen we hieromtrent verwachten uit de formatie?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Een hele logische vraag. Als het aan mij ligt ontzettend veel. Maar ik hoop dat mevrouw Nanninga, zeg ik via de voorzitter, begrijpt dat ik daar vandaag de dag niet op vooruit kan lopen. Volgens mij is de inbreng van de drie partijen die aan het onderhandelen zijn heel erg duidelijk. We hebben vandaag ook al aangekondigd dat we met een eerste voorstel gaan komen om die besluiten te nemen. Dat is het eerste, en over de rest wordt nog gesproken.

De voorzitter:

Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dat er een bezuiniging is, is geen geheim. Mijn fractie loopt daar ook zeker niet voor weg. We worden dagelijks, wekelijks, maandelijks getraakteerd op tranentrekkende persberichten waarin groots wordt aangekondigd dat programma's moeten stoppen. Het grote samenhangende plaatje van samenwerking, focus op kerntaken en minder management heb ik vanuit Hilversum zelf helaas nog steeds niet mogen zien. Blijkbaar ligt de bal opnieuw in Den Haag. Het is wat de VVD betreft dan ook tijd om deze knopen door te hakken. Dat is niet leuk, maar wel belangrijk. In Hilversum komt men er helaas samen niet uit. Deze Minister gaat het, zo vrees ik, ook niet meer doen in de komende dagen.

Voorzitter. Het doorhakken van knopen en het moderniseren van de publieke omroep zijn niet alleen van belang voor de NPO, maar ook voor de commerciële partijen. Wat de VVD betreft is het een belangrijk onderdeel in het invullen van het pluriforme media-aanbod. Het zijn vaak partijen die vandaag de dag de strijd tegen big tech moeten aangaan. Het verruimen van Ster-opties kan en heeft impact op het verdienmodel van dit pluriforme aanbod. Waar de publieke omroep nog veel blijft hangen in lineaire tv, zetten deze commerciële partijen in op online. Er ligt een rapport over het verruimen van de Ster. Ik hoop dat de Minister dit meeneemt in zijn plannen. Tot die tijd wil ik graag duidelijkheid en rust creëren voor de commerciële spelers. Ik zal een voorstel indienen om de podcast uit te zonderen van de Ster-inkomsten.

Voorzitter. Dan de publieke omroep zelf. Ik begon mijn bijdrage er al mee: wie de publieke omroep een warm hart toedraagt, is faliekant tegen dit systeem. Inmiddels alweer anderhalf jaar geleden heb ik zelf een plan geschreven, gebaseerd op omroephuizen, over focus, samenwerken en

transparantie. Toen werd dit plan in de pers, die hier volop aanwezig is, aangeduid als «radicaal». Inmiddels spreken we allemaal over omroep-huizen. We kunnen over veel van mening verschillen. Dat lijkt mij zeer legitiem als je kijkt naar de kleur die alle partijen hier hebben. Ik voerde als nieuwe woordvoerder Media zo ontzettend veel gesprekken en kwam tot de conclusie dat de overgrote meerderheid in Hilversum vooruit wil. Alleen, we zijn gegijzeld door de machtige minderheid.

Voorzitter. Mijn fractie wil op dit dossier niet alleen weg van de losse quotes, de moties en de relletjes aan de interruptiemicrofoon, maar ook van een systeem dat niet meer van deze tijd is. Laten we eerlijk zijn: de samenleving is veranderd, is digitaal, en neemt nieuws op een andere manier tot zich. Het systeem van de NPO dat we vandaag de dag kennen, is gebaseerd op de verzuiling: gesloten, besloten en vol met heren die al tientallen jaren op hun plek zitten, freelancers die geen freelancers blijken te zijn, managers met een dubbele baan, dubbele functies binnen een oproep, almachtige bestuurders, verdienmodellen, bv's en onbeperkte bestuurstermijnen. Het is nu klaar. De publieke omroep verdient beter. Ik zie een interruptie.

De voorzitter:

Ja, van de heer Van Houwelingen.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Sorry, maar hier moet ik toch even inbreken. Wat hier beschreven wordt, is natuurlijk de baantjescarrousel, waar de VVD volop aan meedoet. Heel veel VVD-Kamerleden, zoals Eric van der Burg, zijn ooit begonnen als Kamerlid, zijn naar de publieke omroep gegaan en zijn weer teruggekomen. Kees Berghuis, een oud-VVD-persvoorlichter, die nota bene een journalist van Left Laser belaagd heeft, is nu hoofdredacteur van WNL, zo begreep ik. Die baantjescarrousel is de VVD. Hoe kijkt u daar dan tegen aan? Dan moet u ook een beetje kritisch naar uzelf kijken.

Mevrouw Martens-America (VVD):

Dat is een verhelderende vraag. Ik heb het niet gehad over de baantjescarrousel. Ik heb het gehad over de totaal afwezige governance binnen het publieke omroepenbestel, onder de paraplu en de bescherming van het zijn van een omroepvereniging. Daardoor worden wij geconfronteerd met schandalen en situaties op de werkvloer, waarbij de politiek niets anders kan dan toekijken. Dat is waarover ik het heb. Ik ben daar heel erg duidelijk in. Ik denk dat we met de tijd mee moeten, naar een systeem van universiteiten en ziekenhuizen, maximale termijnen en een gezonde governance. Ik heb zelf een plan geschreven – daar wil ik de heer Van Houwelingen aan herinneren – omdat ik mij hier ook aan erger. Ik denk dat dit eindig moet zijn. Als je het vertrouwen in de journalistiek en de publieke omroep hoog wil houden, moeten we hier wat aan gaan doen met z'n allen. Volgens mij kunnen we elkaar daarin vinden.

De heer Van Houwelingen (FVD):

We kunnen heel kort afconcluderen dat de VVD er een voorstander van is om de baantjescarrousel met termijnen te stoppen. Ik bedoel dat je, als je Kamerlid af bent, vier of vijf jaar lang niet bij de publieke omroep mag werken. Bedoelt u zoiets?

Mevrouw Martens-America (VVD):

Ik zie uw voorstel graag tegemoet en dan ga ik ernaar kijken, zeker. Voorzitter. Ik ben hoopvol. Ik was een beetje pessimistisch, maar ik ben hoopvol. Hilversum staat bol van talent, mooie verhalen en goede journalistiek. De oproep is duidelijk: hak een knoop door. In voorgaande debatten heeft de Kamer moties van mijn partij aangenomen over het maximeren van bestuurstermijnen voor bestuurders die nu hun gang

kunnen gaan onder bescherming van het verenigingsrecht. Er ligt een aangenomen voorstel om het ledencriterium niet langer leidend te laten zijn. En er ligt een voorstel over fatsoenlijke governance en het verschaffen van transparantie over de uitgaves op programmaniveau. We hebben reeds historische stappen gezet, maar het is nu blijkbaar wachten op een bewindspersoon die deze knopen doorhakt. Tot die tijd is de Kamer aan zet. Ik ben blij dat wij vandaag tegemoet durven te komen aan die oproep vanuit Hilversum om duidelijkheid te geven. Anderhalf jaar geleden was het idee om over te gaan tot die omroephuizen inderdaad superradicaal en vandaag doen we een eerste zet. Zoals net aangekondigd, kom ik vandaag samen met D66 en het CDA met een voorstel om over te gaan tot het vier-plus-eenmodel. Wij roepen de Minister dan ook op dit mee te nemen in zijn voorbereiding richting de herziening van de Mediawet.

Tot slot de digitalisering. Ik kies ervoor om het inmiddels separaat te benoemen, juist omdat het zo essentieel is voor de publieke omroep. Omroepen als PowNed en BNNVARA spreken jongerendoelgroepen aan, een groep die veelal on demand kijkt en geen lid is van verenigingen. Daarom ben ik ook zo ontzettend blij dat we stoppen met het leidend maken van de ledencriteria. Een motie over dit onderwerp is verder van links tot rechts aangenomen. Ik ben dan ook optimistisch en hoop dat we vandaag opnieuw een signaal kunnen afgeven aan de NPO zelf, namelijk dat het niet vrijblijvend is.

Commerciële spelers als Netflix lopen technisch voorop en ver vooruit. Ondertussen blijft de NPO het aantal fte's opplussen om NPO Start te reanimeren.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Volgens mij is dit nieuws, tenminste ... Het is natuurlijk wel een feit dat ook een minderheidskabinet of een minderheidscoalitie geen meerderheid heeft, maar dat terzijde. Ik hoor opeens vier-plus-een en de VVD was volgens mij in haar plannen voor een drie-plus-eenmodel. Op zich is het prima dat er een voorstel ligt van drie partijen, maar kan ik dat zien als een compromis tussen die drie?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

De heer Mohandis vertelde mij net dat hij mijn plan voor zich heeft en daarin staat vier-plus-een. Dus laten we het daar dan ook maar bij houden. Daarnaast geef ik maar gelijk toe dat ik goede gesprekken heb gevoerd met mijn collega's. Ik was uiteindelijk wel degelijk te porren voor drie-plus-een, maar als je met z'n allen een goed inhoudelijk gesprek moet voeren over waar je naartoe gaat, vind je elkaar ergens in het midden. En dat is voor ons vier-plus-een geworden.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Om een semantische discussie te voorkomen, heb ik dat schemaatje maar voor me genomen. Tenzij de NPO als een omroep wordt aangeduid, zie ik hier mediahuis A, B en C. Dat zijn drie letters plus een. Dat is drie-plus-een. En die een is dan de NOS en de NTR. Wij vinden elkaar op dat punt, want dit is wat onze motie ook vraagt. Die motie is ook aangenomen. Maar ik lees dus echt drie-plus-een in het plan. Ik wil niet muggenziften, maar mijn belangrijke vraag is: ligt hier een compromis tussen de drie, ja of nee?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

De heer Mohandis mag het omschrijven zoals hij wil. Ik denk dat het ontzettend belangrijk is dat meerdere partijen hebben besloten deze stap vooruit te zetten. Ik hoop overigens dat ook de heer Mohandis ons gaat steunen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Vier-plus-een staat in ons verkiezingsprogramma, maar ik leg hier ook maar gelijk op tafel dat het ons erom gaat dat die hervorming ... Kijk, die hervorming staat pas voor '29 gepland. Op het punt van de snelheid vinden we elkaar, maar wat ik lastig vind, is dat er nog geen begin van een hervorming is. Er is in Hilversum, zoals u zelf ook zegt, draagvlak om die omslag te maken, maar dan gaan er wel heel veel programma's verdwijnen. Er verdwijnt zo veel dat ik me afvraag wat er nog te hervormen valt als er nu al zo veel verdwijnt. Dat is een vraagteken richting de VVD.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik heb het al genoemd in het eerdere deel van mijn bijdrage: als je elke week een persbericht naar buiten brengt met de boodschap dat er een programma stopt, lijkt het inderdaad alsof er helemaal niets meer te programmeren valt. Dat zou ontzettend verdrietig zijn. Daar is mijn partij in ieder geval geen voorstander van, maar het is ook geen geheim dat mijn partij vindt dat de publieke omroep het met een stuk minder zou kunnen doen en zou moeten doen. De heer Mohandis is me voor, maar ja dus, ik heb niet zo veel persberichten gezien over het schrappen van een managementlaag. Nee! Tot mijn schrik is gisteren zelfs ergens een persbericht naar buiten gebracht met de mededeling dat de managementlagen met een extra laag en extra bestuurders worden opgeplust. Volgens mij is dat wat we vandaag niet meer zouden moeten willen. Tot slot. Het is te makkelijk om te zeggen «je lost de hele bezuiniging op met enkel het schrappen van managers», want dat gaat natuurlijk niet gebeuren. Maar mijn partij vindt wel dat de publieke omroep het met minder zou moeten doen. Daar kan ik heel erg eerlijk, duidelijk en transparant over zijn, iets wat ik de publieke omroep overigens ook toewens.

De **voorzitter**:

Voordat u verdergaat, is er een interruptie van de heer Markuszower.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Mijn fractie steunt die bezuinigingen en het liefst zouden we nog veel verder gaan met bezuinigen. Maar de vraag is of dat nieuwe idee van die omroephuizen leidt tot die gewenste pluriformiteit, iets wat er ook volgens mevrouw Martens moet komen. Hoe wordt in het plan van mevrouw Martens of in het plan over die omroephuizen dus geborgd dat die kleinere omroepen ook nog steeds een eigen geluid kunnen hebben? Kan mevrouw Martens daar wat over uitweiden?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik vind dat een hele mooie en logische vraag. Die is ook welkom hier, want dit is een debat dat we de afgelopen jaren natuurlijk meermaals hebben gevoerd. Ik denk dat het een hele legitieme vraag is. Ik denk dat de grote zorg van de VVD is dat wanneer het een open bestel blijft, het aantal omroepen dat blijft toetreden uiteindelijk weer zorgt voor die onbestuurbaarheid door een grote hoeveelheid bestuurders. Op dit moment moeten ze er volgens mij met meer dan tien verschillende omroepen voor zorgen dat er besluiten worden genomen over in hoeveel huizen ze samengaan. Dat besluit is logischerwijs gewoon nog niet genomen, omdat iedereen anders naar de toekomst kijkt. Ik wil dus dat er randvoorwaarden en kaders gaan komen. Ik maakte net een grap met de heer Mohandis – we maken ook nog weleens grappen – over de meer dan 30 moties die ik had geprint en meegenomen, waarin allang wordt gevraagd om kaders et cetera op basis waarvan de omroepen samen in een huis gaan. Ik heb nog niets gezien. Ik weet het niet. Ik wil die vraag dus ook wel doorgeleiden aan de Minister, die hier volgens mij vrij uitgesproken over was. Waarom

hebben we dat nog niet gezien? Ten faveure van Hilversum moet ik ook zeggen dat wij nu om zaken vragen, zonder dat wij de kaders hebben geschetst. Op dit moment lijkt het hier wel een Poolse landdag, waarvan ik hoop dat we er snel uit gaan komen. Dit is dus een hele logische vraag.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Ik heb een vervolgvraag. Is het idee van die huizen voor mevrouw Martens een noodzakelijkheid om te bezuinigen, of ziet mevrouw Martens dat als twee aparte trajecten? Zijn dus zowel de huizen als de bezuinigingen nodig, of hoort dat bij elkaar?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik denk beide, maar ik denk dat het een op dit moment niet zonder het ander zou kunnen. Ik denk dat je samen in een omroephuis moet als je die schaalvoordelen en die efficiëntie zou willen creëren. Ik denk dat vooral de achterkant van die huizen, zoals de productie en de faciliterende teams, heel goed en veel zouden kunnen samenwerken. Ik denk alleen niet dat je daar de voltallige bezuiniging mee opvangt. Ik loop daar ook niet voor weg. Wat de VVD betreft gaat de publieke omroep het gewoon met minder doen. Het is daarnaast ook een ideologisch punt. Het is nu namelijk gebaseerd op een systeem van lang geleden. Ik denk dat er veel beter kan worden samengewerkt als je naar omroephuizen gaat. Dat was eigenlijk de reden waarom ik dat plan toentertijd schreef.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Fijn dat de VVD aangeeft dat de minderheidscoalitie er al uit is wat betreft de vier-plus-een. Dat dit plan ook in het verkiezingsprogramma van GroenLinks-PvdA stond, zegt al wat over waar dit in het politieke spectrum landt. Ik heb even een vraag. Ik neem aan dat die «plus een» over de NOS plus de NTR gaat. Welke rol ziet u voor die specifieke «plus een»?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dat is een goede vraag. Na jaren in onze loopgraven te hebben gestaan in dit huis, kwamen we er toch niet uit en hebben we Hilversum op pad gestuurd met een opdracht, terwijl we zelf niet eens op één lijn lagen. Ik ben dus ontzettend blij dat we allemaal hebben ingezien dat er gewoon een besluit moet worden genomen wat betreft die vier-plus-een. Ik had gehoopt dat dat vanuit de Minister zou zijn gekomen, maar dat is niet gebeurd. Volgens mij hebben deze partijen een stap vooruit gezet. Er zijn meerdere varianten langsgekomen in dit huis. Ik denk dat je uiteindelijk een besluit moet nemen. Dit is denk ik een mooi aantal, waar de meesten mee kunnen leven. Ik ben daar dus ontzettend blij mee.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik ben blij dat de VVD blij is, maar mijn vraag is of het klopt dat die «plus een» de NOS en NTR behelst en dat die andere vier dan goed met elkaar in gesprek moeten gaan. Ik weet dat een aantal partijen al vergaande afspraken, of tenminste vergaande opties, verkend hebben. Welke rol ziet u voor die «plus een»? Dat is mijn vraag. Is het plan van de VVD en de minderheidscoalitie om de NOS en de NTR samen te voegen? En wat is dan de rol van die «plus een»?

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Het schrappen van de NTR was het rookgordijn dat de vorige Minister van Media heeft opgetrokken, om maar geen besluit te hoeven nemen over het aantal mediahuizen. Dat kwam voor iedereen toen uit de hoge hoed. De heer Mohandis is daar ook nog voor op de barricade geklommen. We hebben daar samen nog een voorstel over ingediend, dat volgens mij breed gesteund werd in dit huis. Voor de VVD zelf zijn die taakomroepen

de kern van wat de publieke omroep zou moeten zijn. Wat ons betreft gaan zij dus heel goed samenwerken en zorgen ze dat dat aspect blijft bestaan. Dat is in mijn ogen dus de vier-plus-een. De drie partijen die dat hebben ingediend, delen dat volgens mij ook op die manier. Als u die andere partijen nog vragen wil stellen, dan zou ik de heer Ceder daar zeker tot aanmoedigen. Dit is hoe ik het zie.

De voorzitter:

Tot slot, meneer Ceder.

De heer Ceder (ChristenUnie):

Tot slot. Ik vraag dit gewoon om het standpunt te begrijpen, ook in verhouding tot het eerdere voorstel. Als ik het goed begrijp, zijn er vijf omroephuizen, de vier-plus-een, die op gelijkwaardige wijze functioneren, maar wel allemaal een andere rol hebben. Die vier krijgen de tijd om de komende periode zelf uit te vogelen welke samenstellingen er mogelijk zijn. Ik weet dat een aantal daarvan al een paar stappen vooruit gezet heeft. De VVD ziet nu al dat de «plus een» de NOS en de NTR moeten zijn en dat dat dus de gelijkwaardige basis is waarop wij de komende jaren met elkaar aan de slag gaan. Begrijp ik dat goed?

Mevrouw Martens-America (VVD):

De verdere kaders waarbinnen de omroepverenigingen met elkaar gaan samenwerken, moeten nog worden geschetst. Ik had gehoopt dat deze Minister die inmiddels aan de Kamer had doen toekomen. Daar wordt ook over gesproken aan de onderhandelingstafel. Ik kan de heer Ceder meegeven dat er ook mensen aan tafel zitten die de omroepverenigingen een warm hart toedragen. Ik zeg het maar even zo. Volgens mij zitten we hier niet om dingen stuk te maken, maar omdat er besluiten moeten worden genomen. Wij willen ook ruimte laten voor de volgende bewinds-persoon en het regeerakkoord om hier verdere invulling aan te geven. De hele publieke tribune zit vol met mensen die hopen dat we knopen doorhakken. Daarom hebben deze drie partijen gezegd: laten we een knoop doorhakken, waardoor we deze Minister ook op pad zouden kunnen sturen met een richting voor het verder uitwerken van de Mediawet. Die richting was mij namelijk nog steeds volledig onbekend.

De voorzitter:

Nog eentje? Ja, goed.

De heer Ceder (ChristenUnie):

Ja, voorzitter, want het wordt nu wel wat onduidelijker. De VVD geeft eerst aan dat we duidelijkheid moeten geven, omdat het chaotisch was. Nu hoor ik dat er ruimte gegeven moet worden aan de Minister. De VVD komt echter wel zelf met een voorstel voor een richting. Betekent dit dat wij dan nu ook zelf richtinggevend voorstellen moeten doen en gaat de Minister daar een keuze uit maken? Of geldt alleen het voorstel van de drie partijen en moeten alle andere partijen met moties wachten tot er een regeerakkoord is? Ik probeer even te kijken wat mevrouw America vandaag wil dichttimmeren, want als het vier-plus-een is, zou ik graag verdere kaders meegeven. Is daar ruimte voor bij de VVD?

De voorzitter:

Dit waren twee interrupties.

Mevrouw Martens-America (VVD):

Dit is natuurlijk wel een beetje een gekke interruptie. Dat kan ik, via u, voorzitter, toch wel even concluderen, want het staat eenieder in dit huis vrij om met voorstellen te komen. Dit is het WGO in verband met de begroting. De heer Ceder doet nu ook alsof dit voorstel uit de hoge hoed

komt. Dat is natuurlijk niet zo, want we zijn hierover al twee jaar met elkaar in debat. Wij hebben gezegd: laten we een knoop doorhakken over het aantal om te voorkomen dat dit een onderwerp van gesprek blijft en wij de omroepbestuurders naar een Poolse landdag blijven sturen. Ik kan me heel goed voorstellen dat de heer Ceder en ook de heer Krul op een heel andere manier naar de invulling van de criteria kijken. Daar moeten we hierover met elkaar in debat. Het staat eenieder vrij om hier met voorstellen te komen. Daar is een WGO voor. Dit is niet het bespreken van een regeerakkoord. Wij bespreken hier vandaag de mediabegroting. We hopen ook dat iedereen meedoet en dat de volgende debatten gaan over het invullen van de kaders. Stiekem hoop ik nog steeds dat deze Minister een brief uit de hoge hoed tovert met kaders waar we dan weer op kunnen schieten. De heer Ceder vraagt of hij een motie mag indienen. Ja, ik hoop het! Ik heb hier nog wel een stapel liggen van de vorige keer waarop we nog steeds geen antwoord hebben gekregen van deze Minister. Ik weet niet of het helpt, maar we gaan het wel proberen. En ik hoop dat we op dit vlak ook kunnen samenwerken. Dat hebben de heer Krul, mijn collega van D66 en ik ook wel laten zien, volgens mij.

De voorzitter:

Een uitnodiging aan de heer Ceder. De heer Markuszower heeft een vraag.

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

De vraag ligt een beetje in het verlengde van wat ik net vroeg. Het is een beetje een technische vraag: wat als een omroep nou niet wordt opgenomen in zo'n omroephuis? Wat gebeurt er dan met zo'n omroep?

Mevrouw Martens-America (VVD):

Dat is oprecht een heel goede vraag. Hier heb ik ook een voorstel op ingediend, want bepaalde omroepverenigingen sorteerden voor door niet mee te doen en uiteindelijk alleen over te blijven in een omroephuis. Er ligt een aangenomen voorstel dat niemand alleen kan overblijven in een omroephuis. Daarvoor zijn die kaders ook zo ontzettend belangrijk. Op basis waarvan ga je samenwerken? Doe je dat op basis van je politieke kleur? Ik weet dat er in Hilversum op dit moment een strategie bestaat om met een totaal tegenovergestelde omroep in een huis te gaan. Dan mag je namelijk je eigen redactie houden, omdat je niet kunt samenwerken. Daarom zijn die kaders zo ontzettend belangrijk. Die kan ik bedenken, maar volgens mij kunnen we de Minister beter daarop controleren.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Aanvullend hierop. Laat wat mevrouw Martens net zegt, dan niet zien dat de omroepen zelf het gevoel hebben dat ze redactionele vrijheid gaan verliezen? Daarom hebben ze die strategie. Zegt dat niet wat over die hele hervorming?

Mevrouw Martens-America (VVD):

Ja, absoluut, maar de heer Van Houwelingen en ik kijken wat dat betreft net iets anders naar de publieke omroep, denk ik.

De voorzitter:

Volgens mij was uw verhaal nog niet helemaal af. Bijna? Maakt u het af.

Mevrouw Martens-America (VVD):

Ja, ik ga jullie nog even belasten met mijn verhaal.

Dan over de commerciële omroepen, want waarom blijven we met zoveel fte NPO Start reanimeren? Waarom toch die angst om samen te werken met commerciële partijen? Waarom geen plek op YouTube, waarom geen samenwerking met Videoland? Neem een serie van PowNed: Hoodfights. Die had op NPO Start 8.643 views in één week tijd. Maar let op, diezelfde

serie had op YouTube 244.000 views in één week tijd. Dat is een toename van 2.700%. Dan is de vraag legitiem: in wiens belang houden wij die samenwerking met de commerciële partijen tegen? Niet in het belang van de omroepverenigingen zelf, maar wel in het belang van de NPO, want die is bezig met het opzetten van NPO Start. En nogmaals, dit is geen kritiek op NPO Start. Het is alleen niet goed genoeg. Hoe reflecteert deze Minister daarop, en wat gaan we doen om de digitale boot niet weer te missen? Waarom dit prestigeproject binnen de NPO zelf, terwijl we weten dat we het niet gaan winnen van die grote platforms? Zonde, zonde. Tot slot, voorzitter. Welke plannen liggen er op dit moment? Kan de Minister alvast inzicht geven in de brieven die wij de komende tijd, of wellicht in de komende dagen, zouden kunnen verwachten? En is de Minister het met mij eens dat de tijd dringt? Ik kijk uit naar de antwoorden.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Mohandis van GroenLinks-PvdA.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Yes, dank u wel, voorzitter. Hoe houden we Nederlandse omroepen en kranten relevant in een sterk veranderend medialandschap? Dat is de inbreng die ik in april leverde, nog met een vorige Minister. In de afgelopen periode hebben we best wat mediaministers gehad. Er is veel gezegd, maar er is weinig gebeurd. In een tijd waarin big tech, zoals Meta en Google, aan terrein winnen in het Nederlandse medialandschap, is er wel echt noodzaak om iets te veranderen. Denk bijvoorbeeld aan hoe zij de Nederlandse advertentiemarkt leegzuigen. Als we kijken naar de bestedingen op de digitale advertentiemarkt, zien we dat in de afgelopen tien jaar internationale platforms 80% van de Nederlandse advertentiemarkt hebben leeggezogen, en daarmee bijvoorbeeld het verdienmodel van kranten helemaal kapotmaken. In 2025 ging het om 80%, in tien jaar tijd. Ze verdienen vooral geld, maar investeren in Nederlandse media en in een sterk Nederlands medialandschap, ho maar! Ik zou eens willen weten wat nou echt de visie van het kabinet is op dit punt. Hoe gaan we ervoor zorgen dat de Nederlandse media, ons cultureel erfgoed, de publieke omroep, de commerciële omroepen en kranten, verstevigd worden? Zo kunnen ze relevant zijn in een tijd waarin ook de democratie onder druk staat, waarin ze hun controlefunctie overeind moeten houden en waarin de media elkaar en ons en de regering, dus de macht, moeten controleren.

Volgens mij is er genoeg urgentie en is er genoeg geschreven. Maar we hebben vooral een kabinet gehad dat heeft stilgezeten. Het kabinet had grote woorden en heeft een bezuinigingspakket voorgesteld oplopend tot 156 miljoen, zonder plan voor hervormingen, dat maar lekker in 2027 zou moeten ingaan. Men dacht: we zien wel of we het aantal bestuurders en toezichthouders in Hilversum halveren. Dat had allang kunnen gebeuren. Nu verdwijnen daardoor programma's als Kassa, Proefkonijnen en Andere Tijden – ik kan een hele waslijst aan programma's noemen – die helemaal niet worden overgenomen door de commerciële omroepen. Totale gekkigheid.

Ik maak een bruggetje naar reclame. De Minister komt met een wetsvoorstel om de reclame uit te breiden naar 10%, om de bezuiniging van het ondoordachte amendement-Bontenbal, waardoor er 50 miljoen bij kwam, een beetje op te vangen. We gaan nu kijken of die via reclame kan terugkomen. Dat is totale marktverstoring, voor de kleine commerciële markt in Nederland; denk bijvoorbeeld aan kranten en podcasts van BNR. Ik kan zo nog een aantal voorbeelden noemen. Waar zit dan die visie? Is erover nagedacht? Is het gewoon bedacht met de gedachte «we zien wel»? Wat is er dan werkelijk gebeurd?

Voorzitter. Laat ik dan even de bezuinigingen bij de kop pakken. Ik noemde al enkele programma's. We zien nu dat die waslijst nog niet eens klaar is. Ik begreep dat het bedrag van 80 miljoen tot 90 miljoen nog niet eens de totale bezuiniging dekt, terwijl het in 2027 moet ingaan. Er komt dus nog meer bij. Dan denk ik: waarom laten we dat landen zonder dat er een goed plan tegenover staat? Ik zou heel graag van de Minister willen weten wat hij daadwerkelijk heeft gedaan. Welke actie is er ook echt ondernomen? Neem ook de oproep vandaag van bijvoorbeeld de FNV en NVJ, die duidelijk aangeven dat er met alle internationale en nationale ontwikkelingen een sterke, pluriforme publieke omroep nodig is die een breed publiek bereikt. De waardering voor de publieke omroep is groot, zoals ook bleek uit een poll van De Telegraaf dit weekend. Je kunt die interpreteren zoals je wilt, maar er staat heel duidelijk dat de Telegraaflezer en veel andere lezers vinden dat de publieke omroep er voor iedereen moet zijn, dat die breed moet zijn en dat consumentenprogramma's zoals Kassa gewoon moeten blijven. Of neem de kinderprogramma's die nu verdwijnen. Er is gewoon brede waardering voor de omroep, van links tot rechts. Wat ons betreft stoppen we met het afbraakbeleid van de afgelopen jaren en gaan we weer bouwen aan een breed publiek bestel.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik wist niet dat ze bij GroenLinks-Partij van de Arbeid De Telegraaf lezen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Zeker, zeker! Heel pluriform.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Ik heb die enquête ook bekeken. 85% van de Nederlanders zegt dat die bezuinigingen prima zijn of dat het hun niks uitmaakt.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Het is altijd leuk om in een enquête datgene te lezen wat voor een politieke partij interessant is. Mij viel het volgende op, en ik doe het zo objectief mogelijk. Ik denk dat ik De Telegraaf net zo lang lees als de heer Bosma mediawoordvoerder is, namelijk al sinds 2006. Hij is overigens onze langstzittende mediawoordvoerder, de nestor. Ik heb een heel simpel antwoord. Ik lees ook dat 28% vindt dat de publieke omroep niet met belastinggeld moet worden gefinancierd. Met andere woorden, 70% zegt heel duidelijk dat er gewoon een publieke omroep moet zijn met consumentenprogramma's en een brede opvatting. Natuurlijk zullen kijkers er individueel opvattingen over hebben of het ene programma wel of niet past. U kunt er niet aan voorbijgaan, ook niet in het onderzoek van De Telegraaf, dat dat haaks staat op de opvattingen van de PVV. De PVV heeft maar één boodschap: sloop die boel in Hilversum, zonder plan. Dat vind ik een slecht verhaal. Het is overigens een heel saai verhaal, want u heeft dat verhaal al heel lang. Dat kennen we al heel lang van u. Het is alleen maar: weg met Hilversum! Dan denk ik bij mezelf: u bent volgens mij een beetje het contact met uw kiezer kwijt. Dat is wat ik zie als ik naar deze enquête kijk. U moet u, denk ik, veel bewuster zijn van het feit dat er ook PVV-kijkers zijn die publieke programma's waarderen. U hoeft het systeem niet leuk te vinden en u hoeft de politieke kleur van een bestuurder niet leuk te vinden, maar de programma's moet u gewoon waarderen. Dat staat ook in het onderzoek van De Telegraaf.

De **voorzitter**:

Meneer Mohandis, spreekt u via voorzitter? Ik voel me niet aangesproken. Meneer Bosma nog? Nee? Oké. We zijn benieuwd naar het verhaal dat zo meteen volgt, maar eerst is meneer Mohandis nog even.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dat was het artikel van De Telegraaf. Overigens mag kritiek op de publieke omroep altijd. Dat hoort er allemaal bij, maar laat de media dat doen en niet de politiek. Dat lijkt me heel gezond. Dat terzijde.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik ben een beetje zoekende naar wat de heer Mohandis met die opmerking bedoelt. «Kritiek op de publieke omroep mag, maar laat dat aan de media.» Volgens mij hebben wij hier meerdere rapporten liggen over de cultuur op de werkvloer bij de publieke omroep, waardoor het aan ons is om middels kritiek op de publieke omroep het systeem te hervormen. Wat bedoelt de heer Mohandis dan als hij zegt dat we geen enkele kritiek mogen hebben op de publieke omroep?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik ben blij met die vraag. Uiteindelijk gaan wij altijd over het wat, maar niet over het hoe. Volgens mij gaan we over de kaders, over wat we willen meegeven, over de richting. Natuurlijk hebben wij daar een politieke opdracht. Wat betreft «kritiek» gaat het mij er veel meer om of wij gaan over de vraag welk programma je wel of niet moet schrappen. Dat is uiteindelijk een redactionele of inhoudelijke keuze. Volgens mij vinden onze partijen elkaar daar heel goed in. Kritiek hebben kan dus, maar uiteindelijk gaan wij over de kaders en niet over hoe die kaders exact worden ingevuld, in de zin van met welk programma of welke presentator. Volgens mij gaan wij daar gewoon niet over. Dat is mijn punt. Volgens mij zei ik dat nog een beetje in reactie op wat de heer Bosma zei en niet richting u. Zegt u het maar, mevrouw Martens-America; als u daar nog een vraag over heeft, graag.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik snap dat niet helemaal. Ik probeer onder de 30 seconden te blijven, voorzitter. Volgens mij hebben wij het hier juist fundamenteel over de vraag hoe we gaan hervormen en is het aan ons om die kaders te schetsen. Is de heer Mohandis het met mij eens dat bijvoorbeeld de stap naar voren met die vier-plus-een hier vandaag de dag exact onze taak is?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dat was ook mijn antwoord. Dat is hoe je de Mediawet inricht. Dat is het wat. Je geeft kaders mee. Volgens mij geef ik een andere betekenis aan het hoe. Het hoe is hoe je die kaders exact invult, hoe je bijvoorbeeld heel simpel de kerntaak van de publieke omroep, Mediawet artikel 2.1, invult. Wat betekent cultuur, wat voor soort programma's rollen daaruit en wat betekent informatie? Volgens mij is dat het verschil dat ik heb willen uitvergroten, niet meer en niet minder. Ik kan mij niet voorstellen dat wij elkaar niet vinden op dat principiële punt, dat ik heb willen maken.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ja. We komen aan bij de Ster. Laat ik maar heel simpel zeggen: het voorstel van het kabinet om dat plafond te verruimen naar 10% wijzen wij af. Wij willen geen commerciële publieke omroep. Wij willen een maximering van 5%. Dat is enerzijds vanwege principiële redenen. Er moet wel verschil zitten tussen de publieke omroep en de commerciële als het gaat om hoeveel reclame de kijker ziet. Dat is één. Twee: waarom zou je dat speelveld tussen commercieel en publiek zo klein maken? Het is een heel kwetsbare advertentiemarkt. Ik liet net al de poster zien. Volgens mij willen we die richting niet op. Tot slot: het is een bezuiniging die bedacht is door meerdere partijen. Dan gaat het om het amendement-

Bontenbal van 50 miljoen. Dat zou ook terug kunnen worden verdiend via reclame, is toen gezegd. Wij vinden het geen goede vorm om een bezuiniging waar niet goed over nagedacht is, te dekken met meer reclame, wat ook heel ingewikkeld blijkt. Dat is een vorm van een cashcow, waar ik gewoon niet in mee wil gaan. Die richting wijzen wij af. Wij zullen dat type voorstel niet steunen.

Dan kom ik bij het punt van de hervorming. Er is al veel over gezegd, ook in mijn interrupties. Wat ik daar nu vooral over wil vragen, is heel concreet: wanneer kunnen wij het wetsvoorstel verwachten? Komen de kaders dit jaar nog? Ik heb zitten rekenen. Als het, met het oog op de Eerste Kamer, niet voor september lukt in de Tweede Kamer ... Nou, succes.

NOS en NTR zijn onderdeel van die hervorming. De motie is aangenomen. Ik ga er gewoon van uit dat dat onderdeel wordt van het nieuwe wetsvoorstel. Ik denk graag mee over hoe dat dan moet. Wij zijn ook altijd bereid om dat te amenderen, maar het is belangrijk dat op die vier-plus-een – dat cijfer een staat dan voor de NOS en de NTR – ook een goede governance zit, zodat de positie van de NOS als onafhankelijk nieuwsmidium in dat bestel gewaarborgd blijft.

Dan ga ik verder, voorzitter. Dit heeft te maken met publiek-private samenwerking. Dit heeft te maken met wat ik eerder zei over het verdienmodel van kranten. Het gaat om het prominentiebeleid. Bij het verdienmodel van kranten moet u denken aan de AI-modus van Google. Die gebruikt data van kranten zonder dat daar iets tegenover staat, waardoor het verdienmodel van private media enorm onder druk staat. Mijn simpele vraag is: wordt dit type voorstel, dat te maken heeft met het prominentiebeleid en het WRR-rapport, meegenomen in de wetsherziening of gaat het sec over de publieke omroep? Wij doen een oproep om breder te kijken. Hervorm de Mediawet. Maak een wet die veel meer gaat over het Nederlandse medialandschap, waarin ook private media een positie kunnen verwerven. Er zijn eerder moties aangenomen; mevrouw Martens zei het terecht. Als het bijvoorbeeld gaat om de publiek-private samenwerking is er een motie van D66 en ondergetekende die destijds verzocht om de samenwerking tussen commerciële en publieke omroepen te versterken. Die ging over een gelijk speelveld met private media en big tech. Is de Minister bereid om bijvoorbeeld met private media te kijken of zij, vanuit het perspectief van de commerciële omroepen, nog wel een gelijk speelveld hebben met de nieuwe partijen, die toch allerlei regels aan hun laars lappen? Er is geen moderatie op X. Dat is inmiddels een totaal nepnieuwsmidium. Ik hoop dat we daar wat breder naar kijken dan de achterhaalde achterhoedediscussie die ik al tien jaar hoor over: vind je de publieke omroep leuk of vind je de publieke omroep niet leuk?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Hoorde ik nou goed dat de heer Mohandis zei dat X nepnieuws verspreidt? Wat voor andere kwalificatie gaf je aan X? Het ging heel snel.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Het gaat om moderatie. Ik zal u belonen met een artikel uit Denemarken waarin staat dat de Deense publieke omroep bijvoorbeeld heeft besloten van X af te gaan. Daar refereerde ik aan. Maar dat geldt voor steeds meer media, ook voor private media. Als er geen moderatie is op X ... Dan moet je denken aan allerlei filmpjes die door het algoritme worden gepusht. Als je vraagt aan Grok «is het waar of is het niet waar?», dan is het antwoord vaak: het is niet waar. X doet daar heel weinig aan. Er is nu pas een beetje beweging. Lees het nieuws van CNN vandaag. Daarin staat dat Europa nu een vuist heeft gemaakt als het gaat om al die naaktbeelden die je kunt opvragen via de AI-module van X. Bij dat medium kun je als iets langskomt gewoon niet weten of dat op waarheid is gebaseerd, omdat het

bedrijf dat ook helemaal niet erg vindt. Dat is wat ik bedoel. De Deense publieke omroep heeft besloten om ervanaf te gaan. Heel interessant.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Erkent de heer Mohandis ook dat heel veel vooraanstaande journalisten veel gebruikmaken van X en heel veel van hun bevindingen op X posten? Erkent hij ook dat bijvoorbeeld de demonstranten in landen als Iran en zo heel blij zijn met een medium als X, omdat via dat medium nieuws wordt verspreid? Dat is echt nieuws, reëel nieuws, geen nepnieuws, dat we anders niet zo snel te zien zouden krijgen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik ben heel blij dat de heer Markuszower dit punt maakt. Dat is namelijk precies ook mijn punt. Ik vind het jammer dat achter een medium dat heel functioneel kan zijn om dingen te agenderen en om dingen voor het voetlicht te brengen, een bedrijf zit dat er niet voor zorgt dat dit op een zuivere manier gebeurt. Echt nieuws, dat we moeten zien en dat heel agenderend kan werken, zoals we ook bij andere socialmediabedrijven zien, verwatert hierdoor omdat het wordt vermengd met het niet modereren door Silicon Valley, om het maar even zo te zeggen. Dat is gewoon een constatering. Ik vind dat. Ik hoop dat X en Musk, voor zover hij dit Mediadebat hier in Den Haag interessant vindt, daar toch een keer over gaan nadenken. Europa heeft nu ook een vuist gemaakt en heeft gezegd dat het niet zo kan zijn dat er niks gebeurt tegen het verspreiden van bijvoorbeeld naaktbeelden en dat soort zaken. Ik ben het helemaal met de heer Markuszower eens dat het ook juist een goed doel kan dienen.

De **voorzitter**:

Het gaat hartstikke goed met de interrupties, alleen worden de antwoorden wel steeds langer. Die moeten korter.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Vanzelfsprekend is niet alles wat via social media of X wordt verspreid altijd goed of zuiver. Kan de heer Mohandis ook toegeven dat niet alles wat op de NPO verschijnt zuiver nieuws is en dat daar soms misschien ook wel foute boodschappen tussen zitten of boodschappen die niet stroken met de waarheid of nepnieuws? Kan de heer Mohandis aangeven of dat op het NPO-platform ook weleens voorkomt, of zelfs bij de NOS for that matter?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Als dat gebeurt, dan moet er gefaciliteerd zijn dat er toezichthouders zijn die hun werk kunnen doen. Ik denk aan de NPO-ombudsman, het commissariaat et cetera. We hebben allerlei instituten die dat moeten doen. Volgens mij moeten we dat zo borgen. Maar ik kan u verzekeren dat er geen reactie komt als u X aanschrijft om te zeggen dat er iets niet klopt. Het gaat er ook om of er een systeem is dat toezicht uitoefent. Dat is hoe ik ernaar kijk.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Nu komen we wel bij de kern, want wat klopt? Wat is waarheid? Dat zei Pilatus al. Dit is een heel serieuze vraag. Hoe gaat de heer Mohandis bepalen wat wel en niet klopt?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Kijk, als het harde feiten zijn ... Ik ga dat niet bepalen. Het is een risico als wij gaan bepalen of iets wel of niet klopt. Het is onze rol als Kamer om erop toe te zien dat er systemen of organen zijn, voor zover die wel of niet werken, die dat op een onafhankelijke manier kunnen doen en dat ook

doen als er iets misgaat. Ik vind het heel sterk. Mevrouw Martens refereerde terecht aan misstanden rondom grensoverschrijdend gedrag. Dan is het sterk als journalisten elkaar controleren of dat een journalist een omroep controleert. Uiteindelijk gaat het over een mechanisme waarin je elkaar controleert. Er is zo veel nepnieuws dat het heel moeilijk is om echt van nep te onderscheiden; dat ben ik met de heer Van Houwelingen eens. Maar het daarom maar laten gaan en het oké vinden, is niet mijn soort van politiek. Ik wil ook streng zijn als het moet.

De voorzitter:

Tot slot, meneer Van Houwelingen.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Maar het moet toch ergens op gebaseerd zijn? Hoe komt dan die waarheid tot stand? Gaat het om wetenschappelijke consensus? Is dat wat we moeten volgen wat de heer Mohandis betreft?

De heer Mohandis (GroenLinks-PvdA):

Ik begrijp deze interruptie niet helemaal. Kijk, uiteindelijk is mijn punt dat er niet wordt gemodereerd of dat er niemand achter een bedrijf zit. Als er echt nepnieuws of vrouwenbeledigingen in stand worden gelaten zonder dat daar enige moderatie op zit ... Meta doet dat ook, hè. Dat gaat niet perfect, maar er gebeurt in ieder geval nog iets op dat vlak. Ik vind dat we wel een punt mogen maken van wat nep is. Ik vind dat de aarde rond is. Als iemand zegt dat de aarde plat is, dan lijkt mij dat toch niet waar, want er is wetenschappelijk bewezen dat de aarde rond is. Sommige dingen zijn volgens mij heel helder, maar je hebt ook altijd een grijs gebied waar je scherp op moet zijn. Maar dat is niet iets wat wij moeten doen. Er moeten systemen zijn die nepnieuws kunnen herkennen en filteren, zodat men weet wat echt en nep is.

De voorzitter:

Ik hoor veel herhaling.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Maar we komen nu wel tot de kern. Ik denk ook dat de aarde rond is, maar het punt is dat iemand ook moet kunnen zeggen dat de aarde plat is. We dachten 500 jaar geleden dat de zon om de aarde draaide in plaats van andersom. Dat is het punt. Dat wordt nu onmogelijk gemaakt. Dat is best een serieus probleem, maar dat ziet de heer Mohandis blijkbaar niet.

De heer Mohandis (GroenLinks-PvdA):

We zijn het erover eens dat de aarde rond is; laten we het daarop houden.

Mevrouw Nanninga (JA21):

Nou de maanlanding nog; dan komen we ergens. Is de heer Mohandis bekend met het rapport van José Hak en Maaïke van Charante met de titel Wat leren we onze kinderen? Het is een vuistdik, met feiten en filmpjes onderbouwd rapport over berichtgeving van de NOS.

De heer Mohandis (GroenLinks-PvdA):

Ik moest even refreshen bij het horen van de titel, maar: ja. Sterker nog, ik was bij de petitieaanbieding. Ik was een van de Kamerleden die het heeft ontvangen. Dat waardeerden de petitieaanbieders. Je krijgt zoiets aangeboden. Ik ben het niet met heel veel eens, maar dat mag ook. Ik ben het er niet mee eens dat er geen controle is in het mediasysteem. We hebben als Kamer ooit, in 2015, besloten tot de invoering van een NPO-ombudsman en we besluiten ook over meer geld voor een commissariaat of andere systemen. Ik weet dat het rapport ...

De **voorzitter**:

Meneer Mohandis, u weidt heel erg lang uit. Het moet iets korter.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Het is een serieus debat. Er worden hele serieuze vragen gesteld.

De **voorzitter**:

Ja, maar ik had beloofd dat we om 22.00 uur zouden stoppen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Wat was de vraag? O ja. Ja, ik heb er kennis van genomen, maar ik ben het niet met alles eens. Next question.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dan is de vervolgvraag: waarom gaat meneer Mohandis nu ineens wél bepalen waar hij het wel en niet mee eens is? Hebben die toezichthouders en ombudsmannen adequaat gereageerd op dit rapport volgens meneer Mohandis? Er is namelijk bitter weinig met de feitelijk onderbouwde conclusies gedaan. Is dat niet zo?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Even graven. Volgens mij is er ook een rechtsgang geweest. Ik weet niet of die met het rapport te maken had en of het vanuit het CIDI kwam of vanuit een ander orgaan; dat weet ik nu niet precies. Volgens mij is daar ook een uitspraak over gekomen. Uiteindelijk is het ook aan de rechter. Ik vind het zo lastig. Ik vind het gewoon ingewikkeld om als Kamerlid te zeggen dat er in het rapport allerlei verwijten staan, of constatering – laat ik het geen «verwijten» noemen, maar «constatering» – die ik zelf niet kan verifiëren. Daar hebben we instituten voor. Ik heb echter ook dingen gezien waarvan ik denk: het is maar vanuit welk perspectief je redeneert. Wanneer is het nepnieuws? Wanneer is het echt nieuws? Laat dat alsjeblieft over aan degenen die daarvoor zijn.

De **voorzitter**:

Tot slot, mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

De laatste. Kan meneer Mohandis dan alstublieft duidelijkheid geven? Is het nou zijn mening? Is hij het er wel of niet mee eens? Hij heeft net zitten verkondigen dat het aan onafhankelijke commissies en ombudsmannen is. Kunnen we dan vaststellen dat het aan ombudsmannen is en aan wat voor checks-and-balances dan ook?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Het is altijd aan de checks-and-balances, maar ik ben ook een politicus van een bepaalde kleur. Ik kijk door die bril, maar dat doen we allemaal. Uiteindelijk moeten we ook koesteren dat wij er nooit echt over gaan of een medium wel of niet iets goed heeft bericht in het nieuws. Daar gaan wij niet over. Daar moeten we ook niet over willen gaan. Het kan wel zijn dat we een opvatting hebben, maar is het is niet zo relevant of ik een bepaald bericht wel of niet goed vind. In the end moeten systemen hun werk doen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik ben het ermee eens dat er soms enorm veel bagger voorbijkomt, zoals op X. Aan de andere kant is het ook een waardevol medium om op de hoogte te blijven van nieuws. Mijn vraag aan de heer Mohandis is: wanneer gaat hij weg van X?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik wist dat die vraag zou komen. Ik ben minder actief op X. Ik zal eerlijk zijn, en dat is precies het punt van de heer Markuszower: je wilt ook een groep bereiken die je niet bereikt. Daar ben ik gewoon heel open over. Er komt misschien wel een tijd dat andere platforms effectiever zijn. Ik ben ook steeds meer actief op andere platforms. Die werken ook goed. Ik kan dus niet zeggen, mevrouw Van der Plas, dat het morgen gaat gebeuren, maar je sluit niet uit dat het een keer gaat gebeuren; dat klopt. Dat is het. Ik moet heel eerlijk zeggen: ik ben er veel minder actief op dan vijf jaar geleden, bijvoorbeeld.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Vandaag was u erg actief, want ik heb de eerste tweet zes uur geleden gezien en heb u eigenlijk tot kort voor dit debat zien twitteren, maar dat maakt niet uit. Al zet u er 100.000 tweets per dag op: dat is helemaal aan u. Dank voor het antwoord.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik wilde mijn interview in de Volkskrant en mijn inzet voor dit debat delen. Ik was inderdaad actief, maar niet meer zo actief als ik was; dat kan ik u verzekeren. Maar goed, wat niet is, kan nog komen. Misschien heeft u me wel aan het denken gezet, mevrouw Van der Plas. Wie weet? Ja, voorzitter? Ik ga door.

De **voorzitter**:

Ja, graag.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik kom op het voorstel dat ik ook vandaag heb gedaan om echt te kijken naar, als we het hebben over publiek-private samenwerking, de samenwerking tussen bijvoorbeeld omroepen en streamers. We zien dat in andere landen om ons heen. België is een heel goed voorbeeld. Zij hebben daar echt stappen in gezet. Denk aan topseries zoals Knokke Off, Undercover en Rough Diamonds. Je ziet echt dat coproducties ertoe leiden dat kijkers van bijvoorbeeld Netflix of HBO ook weer worden gegidst naar de publieke programmering van de VRT. Ik vind dat een hele mooie wisselwerking. Het voorstel is vandaag ook gesteund door Streamingdiensten Nederland, BNNVARA en AVROTROS. We zullen in de tweede termijn ook met een motie komen. We denken echt dat, in aanvulling op eerdere moties, deze omslag moet worden gemaakt. Wij geloven in het versterken van het Nederlandse product, de Nederlandse cultuur en Nederlandse content. Uiteindelijk is dat waarmee wij onze media echt in positie kunnen brengen om relevant te blijven. Dat voorstel zullen wij dus straks doen.

Voorzitter. Tot slot, niet onbelangrijk, kom ik bij de hervorming van de streekomroepen. Ik weet dat de heer Ceder, kondig ik een beetje aan, daar ook belangrijke dingen over gaat zeggen, maar wij maken ons wel zorgen nu er een advies ligt van de Raad van State met een negatief dictum, dictum c. Ik ga dat niet allemaal voorlezen, gelet op de tijd, maar het komt erop neer dat de middelen niet afdoende lijken om die omslag te maken en dat er een risico is dat gemeenten denken: als u het centraliseert, betaalt u het maar zelf; waarom zouden wij dan meer doen dan we deden? Daar zit een punt van zorg voor mijn fractie. Ik hoor graag van de Minister hoe hij kijkt naar de kritiek van in dit geval NLPO en VNG op dit punt.

Ook de regionale omroepen moeten echt betrokken worden bij die transitie. Zij vervullen een belangrijke taak in regionale programma's. Ik hoop ook dat wij hen niet vergeten in die transitie naar een modern bestel. Het voorstel dat ik vandaag met het CDA doe, of eigenlijk al deed voor het kerstreces – het debat was verplaatst – is om in ieder geval te

kijken hoe de dertien regionale zenders in positieve zin totaal ontsloten kunnen worden. We willen dat ze ook zichtbaar worden op NPO Start, alle dertien, wat mij betreft live, naast de NPO-kanalen. We zien dat er een veranderend kijkgedrag is, van lineair naar platforms. Het zou zonde zijn als regionale omroepen achterblijven. Ik kan u vertellen, Minister, via de voorzitter, dat dit al vijf jaar wordt geroepen. Ik hoop dus dat het een keer geregeld gaat worden en dat als er wettelijke belemmeringen zijn, die ook echt uit de weg worden geruimd. Ik hoor graag van de Minister hoe hij hiernaar kijkt.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Bosma van de PVV.

De heer Martin Bosma (PVV):

Voorzitter. Inderdaad, ik ben eerder mediawoordvoerder. Dat gaat al lang terug. De heer Mohandis memoreerde dat net al eventjes. Dan ga je bepaalde patronen herkennen. Recentelijk werd ik weer mediawoordvoerder. Ik had nog niet eens in mijn agenda gekeken, of ik zei al tegen mijn beleidsmedewerker, die ik ook wel mijn re-integratiemedewerker noem: «Er komt een mediadebat aan.» Hij vroeg: «Hoezo? Hoe weet je dat nou?» Dat is natuurlijk vrij simpel. Hoe weet je nou dat er een mediadebat aankomt? Als de publieke omroep allemaal programma's gaat cancelen, de een na de ander. Er waren tranentrekkende persberichten. Op dinsdag was het dit programma, de week erna dat programma; er werd echt naar een soort climax toegewerkt. De rijdende rechter ging er ook aan. Toen bleek dat dat allemaal verzonnen was, want De rijdende rechter reed gewoon door naar SBS. De rijdende rechter gaat helemaal niet stoppen, maar wordt gewoon verkocht. Als klap op de vuurpijl – dit moest voor het grote, dramatische moment zorgen – werd Zomergasten opgeheven. Daar kijken geloof ik nog 150 of 200 mensen naar of zo, ik weet het niet. Dat moest voor een enorme schok zorgen. Toen zou dat Kamerdebat komen, in december. Maar ja, de Minister zegde af en het Kamerdebat ging niet door. Het onvermijdelijke amendement, dat ongetwijfeld van GroenLinks of D66 had moeten komen, om al die bezuinigingen in te slikken, kwam vervolgens niet. Het is een doorzichtig stukje demagogie dat daar gepleegd is, maar het had geen enkele zin.

Voorzitter. 85% van de Nederlandse bevolking vindt die bezuinigingen gewoon prima, of zegt: het maakt ons niks uit. Dat wil nogal wat zeggen. Het vreemde van al die bezuinigingsvoornemens, dat ze met al die programma's komen aanstropelen, is dat het gaat om programmatitels waarvan wij allemaal moeten denken «o, wat erg». Maar vreemd genoeg komen ze niet met serieuze plannen om eens te hakken in al die managementlagen, in al die gekke omroepjes anno 1925, in die salarissen van € 28.000 per maand die de mevrouw van de NOS bijvoorbeeld verdient, of in de NPO, die alleen maar een doorgeefluik is, een verdeelmechanisme dat 160 miljoen kost. Daar gaat men dus niet in hakken.

Wat krijgen we dan wel? We gaan, en ik ruik hier een nieuw format, omroepbobo's in omroephuizen opsluiten, begrijp ik – een soort Big Brother – en die moeten dan allemaal vergaderen. Je gunt het je ergste vijanden niet, je gunt het je ergste vijanden niet. Ik begrijp dat tegenovergestelde omroepen met elkaar in een omroephuis moeten. Dat hele Hilversum doet niks anders dan vergaderen omdat het allemaal niet meer kan, omdat het niet klopt, omdat die zuilen niet meer bestaan. Daar is als het ware een neutronenbom op gevallen, maar die huizen, die omroepen staan er nog en wij doen alsof de Katholieke Radio Omroep nog steeds katholiek is, maar dat is niet zo. We werken met begrippen anno 1925, 101 jaar geleden. Dat is totaal irrelevant geworden.

Jongere mensen onder de 30 of 40 hebben niks met televisiekijken. Die zitten met devices op schoot en kijken naar drie schermpjes tegelijkertijd. Ze snappen niks van de gedachte dat je op een bepaald moment naar een

televisieprogramma moet kijken. Radio vinden ze Spotify waar iemand doorheen zit te praten. En wij zitten hier te vergaderen alsof het heel relevant is! In Amerika noemen ze dat cord-cutters: mensen die gewoon stoppen, die het koordje, het draadje doorknippen en geen televisie meer kijken.

Waarom hebben we überhaupt nog een staatsomroep? Mag ik dat eens horen van de Minister? Waarom moet de overheid zich hiermee bezighouden? We hebben geen papieren Staatscourant meer. De schaarste anno 1925 is er ook niet meer. Waarom moeten we dit soort dingen nog doen? En waarom al die gekke omroepjes, waarom worden die toch in stand gehouden? Echt niemand onder de 40 kan uitleggen wat de NCRV was of zo, niemand weet dat nog. Waarom moeten we een omroep financieren die zich niet aan de wet houdt, in het bijzonder artikel 2.1.2 van de Mediawet? Waartoe zijn wij als Tweede Kamer op aarde? Om te kijken of de wet wordt nageleefd. Want als wetten niet worden nageleefd, kun je de Tweede Kamer wel opheffen.

Die Mediawet heeft het over een relevant bereik onder «zowel een breed en algemeen publiek» en «voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen». In dat licht moeten we dus de programmering van de NPO bezien en dan kunnen we niets anders vaststellen dan dat ze zich niet aan de wet houden. Het meest pregnante voorbeeld hebben we gezien rondom de berichtgeving inzake de jihadistische aanval op Gaza. De NPO heeft er alles aan gedaan om waar maar mogelijk Israël in een negatief daglicht te stellen. Alles wat ze konden vinden, de meest rare geruchten ... «Er is een ziekenhuis gebombardeerd, 500 doden» wordt meteen in de publiciteit gebracht, maar daar blijkt niets van te kloppen; de ene leugen na de andere. Alles wat een beetje leidt tot verzachtende omstandigheden voor Israël wordt stelselmatig verzwegen. Daarover is dit uitstekende rapport verschenen, Wat leren we onze kinderen? Iedereen kan dat lezen op «watlerenweonzekinderen.nl». Alles wat de NOS heeft bericht, speciaal richting kinderen – het gaat over het Jeugdjournaal – wordt ontkracht; het blijken allemaal leugens te zijn geweest. Het is een schande.

Over Iran hebben we niks gehoord. De hemel zij geprezen dat we Twitter, dat we X hebben. Al weken geleden konden we zien wat er in Iran gebeurde, maar de NPO zweeg.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

De NPO is natuurlijk, zoals de heer Bosma weet, boven inhoudelijke kritiek vanuit de politiek verheven, zo vinden veel mensen. Heeft de heer Bosma een goede inhoudelijke weerlegging door de NPO gezien van het rapport Wat leren we onze kinderen?

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Dat vind ik zo mysterieus. Er is heel veel kritiek geweest de afgelopen jaren. Ronald Plasterk en Nausicaa Marbe hebben helemaal gefileerd hoe men de afgelopen jaren heeft bericht. Dit rapport pakt het nieuwsfeit voor nieuwsfeit aan en er is nooit enig antwoord op gekomen. Je zou juist verwachten, zeker van een omroep die zichzelf publiek noemt, dat dit een prachtige gelegenheid is om eens in contact te treden met hun afnemers. Maar dat doen ze niet. Ze zitten maar in hun bunkertje propaganda te verspreiden.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

De heer Bosma is niet alleen langdurig woordvoerder, maar ook een gezaghebbend woordvoerder. Ik zou eigenlijk willen vragen ...

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Maar ik ga niet overstappen, hoor.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Nou, wat niet is, kan nog komen. Maar ik wil de heer Bosma vragen of hij de Minister, die wat korter op deze portefeuille zit dan de heer Bosma, kan vertellen wat je als Kamer of als Minister kunt doen als je constateert dat het Jeugdjournaal, de NOS of de NPO desinformatie of anti-Israëlinformatie de ether in slingert. Wat kunnen we hieraan doen, behalve een beetje klagen?

De **voorzitter**:

Dit waren twee interrupties.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Nou, volgens mij wel drie, voorzitter! We moeten gewoon naar de wet kijken. Het is heel simpel: de wet moet worden uitgevoerd. Als de wet niet wordt uitgevoerd, dan moet er gewoon gehakt worden in de subsidie. Een speeltuinvereniging die andere dingen gaat doen dan het kopen van schommels en wippen, moet gewoon aangepakt worden in de subsidie. Dat moet je doen met de staatsomroep. Ze willen niet anders. Ze kunnen niet anders. Het verval in de NPO is zo diep; je kunt dat niet van buitenaf nog rechte trekken. Het enige dat je kan doen is gewoon de geldkraan dichtdraaien.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Voorzitter. Het is vrij simpel: elke linkse mode wordt gepromoot door de NPO. Vliedschaamte, dat was ook zo iets. Het is inmiddels alweer vergeten, maar laten we eens oog hebben voor dat soort dingen. Ik noem het feit dat ze hun hele vocabulaire hebben aangepast. Het woord «blank» is vervangen door «wit». Het woord «illegalen» is tegenwoordig «ongedocumenteerden». Als links zijn vocabulaire verandert, verandert ook het vocabulaire van de NPO. Alles inzake de multiculturele samenleving wordt óf goedgepraat óf, als het verkeerd is, verzwegen. Ik noem het promoten van Black Lives Matter. 3FM was een totale Black Lives Matterzender geworden. De crimineel George Floyd werd vereerd als een held. De vernietiging van Zwarte Piet en de marginalisering van ons sinterklaasfeest is in belangrijke mate te wijten aan de NPO. Die heeft maar één type mens aan het woord gelaten, namelijk tegenstanders van Zwarte Piet. Let wel: twee derde van de Nederlanders zegt gewoon dat Zwarte Piet zwart is. Ik noem de genderideologie die gepromoot is door de NPO. Ik noem het feit dat je als je een beetje afwijkt, door de NPO wordt aangeduid als radicaal- of extreemrechts. Je hoort nooit eens een radicaal-links iemand. Waarom is dat?

Nu heeft links eigenlijk niet zo veel meer. Over het klimaat hoor je heel weinig mensen meer. Black Lives Matter is vergeten. De genderideologie is ook vergeten. Het enige wat links eigenlijk nog heeft, is de blinde, obsessieve haat tegen de president van de Verenigde Staten. Dus gaat de NPO daarin mee. Bij WNL zagen we iemand zeggen dat Trump een fascist is. Bij Buitenhof zat een PSP'er, meneer Mak, die zei dat Trump een fascist is. Bij Nieuwsuur hadden ze een onderwerp rondom de vraag of Trump een fascist is. Het hele Media Park is een grote TDS-inrichting geworden. TDS staat voor «Trump derangement syndrome». Het is gewoon een van de vele voorbeelden van hoe men tekeergaat.

Vergeet niet dat het linkse idealisme van de NPO enorme gevolgen heeft voor Nederland. Ik noemde er al een paar: Zwarte Piet et cetera. Maar het feit dat we hier in Nederland al die Syriërs hebben, is rechtstreeks te wijten aan het feit dat de NPO met «barmhartigheid», zoals Shula Rijxman dat noemde, allemaal programma's ging verzorgen waaruit moest blijken

dat die Syriërs heel zielig waren en naar Nederland moesten komen. We zien de gevolgen van hun idealisme.
Voorzitter. Het gekke is dat terwijl de NOS zelf zegt dat ...

De voorzitter:

De heer Van Houwelingen heeft een vraag.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Een korte vraag. Het is een prachtige opsomming. Als ik dit zo hoor, zou ik aan de heer Bosma willen vragen of we inmiddels, als er zo veel desinformatie en propaganda wordt verspreid – dat ben ik met u eens – niet kunnen concluderen dat de NPO zelf onze democratie ondermijnt. De NPO is eigenlijk een gevaar geworden voor onze nationale veiligheid, zou ik bijna zeggen.

De heer Martin Bosma (PVV):

Nou ja, de hemel zij geprezen hebben we nog sociale media. De hemel zij geprezen hebben we Twitter oftewel X. Ik noem bijvoorbeeld Iran. Dat was al wekenlang aan de gang. Dat werd verzwegen door de NPO, omdat het niet in hun wereldbeeld past. Het was namelijk een opstand tegen de Islamitische Republiek Iran. Dat vinden ze niet prettig, want ze zijn van de diversiteit. Gelukkig hebben we sociale media. Laten we gewoon proberen om de NPO wat kleiner te maken.

Mevrouw Nanninga (JA21):

Meneer Bosma en ik zijn allebei oud-journalisten. We maken ons, denk ik, ook zorgen over de persveiligheid. Er wordt nog weleens gezegd dat kritiek op de NPO de veiligheid van journalisten verlaagt. Hoe beoordeelt de heer Bosma de actie van Akwasi waarbij hij een EO-journalist de laptop afpakte? Daarna werd de rode loper nog steeds voor hem uitgerold bij de publieke omroep.

De heer Martin Bosma (PVV):

De publieke omroep heeft een agenda. Dat is bijvoorbeeld de agenda van diversiteit. Ze vinden de massa-immigratie geweldig. Ze doen er alles aan om alles wat van buiten komt, zo mooi mogelijk in beeld te brengen en er op geen enkele manier kritisch over te zijn. Rik van de Rakt – niemand kent die naam – is een jongen die vermoord is door een asielzoeker. Dat wordt niet gebracht door de NPO. Waarom niet? Omdat het niet past in hun wereldbeeld. Wel gaat het over George Floyd, want dan heb je de zielige zwarte en de hele slechte blanke. Daar kicken ze op. Dat willen ze weten. Dus wordt de programmering omgegooid en moeten we maandenlang kijken naar propaganda voor Black Lives Matter.

De voorzitter:

Vervolgt u uw betoog.

De heer Martin Bosma (PVV):

Voorzitter. Het is toch wel heel gek dat de NOS zelf onder het kopje «Taken & Missie» schrijft, ik citeer: «De NOS streeft ernaar deze informatie toegankelijk te maken via alle beschikbare media en voor alle maatschappelijke geledingen.» In de Mediawet 2008 staat ook dat het media-aanbod van de publieke omroep, ik citeer, «voor iedereen toegankelijk is». Het is dan toch heel gek dat de NOS van Twitter gaat? Wat is dat voor een raar iets? Ze hebben honderdduizenden volgers via Twitter, maar daar gaan ze dan van weg. Waarschijnlijk zijn ze bang voor alle kritiek die ze hebben gekregen op hun linkse idealisme. Wat doen ze wel? Ze verschuilen zich in het extreemlinkse gettootje Bluesky. Daar zitten linkse mensen de hele dag elkaars gelijk te bevestigen en te schelden: «Trump is een fascist. Trump is een fascist. Trump is een fascist.» Waarom? Vindt de Minister

ook niet gewoon dat, als we dan toch een publieke omroep hebben, die ook gewoon moet terugkeren op Twitter/X?

Voorzitter. Er wordt ons altijd maar verteld: «Gaaf u allen rustig slapen. Er is niks aan de hand. Er zijn checks-and-balances en er is onafhankelijke controle.» Wat betekent dat in de praktijk? Nou, de voorzitter van de NOS is mevrouw De Ranitz. Zij is een voormalig gemeenteraadskandidaat voor de Partij van de Arbeid. Zij wordt gecontroleerd door de voorzitter van het Commissariaat voor de Media, mevrouw Asante, een voormalig Kamerlid van: de Partij van de Arbeid! Nou, die controle kan ook gewoon plaatsvinden op de partijcongressen van de PvdA, of misschien op de gezelligheidsavondjes van Extinction Rebellion.

Voorzitter. Het kan nog erger. We leven namelijk in een land waarin er de facto een beroepsverbod bestaat tegen PVV'ers. Hoewel wij regelmatig de grootste of een na grootste partij zijn, zijn we nergens vertegenwoordigd in de instituten en worden PVV'ers heel vaak niet aangenomen. De heer Kamphues, recentelijk nog van de NPO, heeft zich daar vorige week nog vrolijk over gemaakt. We leven in een land waar mensen worden aangenomen op basis van diversiteit, oftewel: blanke mannen dienen te worden uitgesloten. In dat verband is het goed om te kijken naar wie er wél door de ballotage komen. Mevrouw Asante, voorzitter van het Commissariaat voor de Media, is namelijk een fan van het racistische, corrupte en gewelddadige Black Lives Matter, met als belangrijkste slogan «defund the police». Daarnaast is zij een lid van BIJ1, of dat was ze in ieder geval toen ze werd aangenomen. Dat is een pro-geweldsorganisatie die bij de recente verkiezingen heeft opgeroepen tot geweld tegen Israël. Dat is ook een organisatie die rondom de zogenaamde Jodenjacht in Amsterdam blij was met de rol van de taxichauffeurs en dat beantwoordde met «taxichauffeurs van Amsterdam, bedankt». Ze is ook een aanhanger van Akwasi. Die heeft ze ook verdedigd. Akwasi is een geweldsprediker die Zwarte Piet in het gezicht wil schoppen. Wat vindt de Minister daarvan? We kunnen heel veel praten over vrijheid van meningsuiting, maar oproepen tot geweld kan niet. Dat vindt iedereen. Daarover is een brede consensus. Wat vindt de Minister ervan dat de voorzitter van het Commissariaat voor de Media lid is van een organisatie die pleit voor geweld?

De voorzitter:

Kunt u gaan afronden, tenzij u geen voorstellen wil indienen in de tweede termijn? U heeft nog 1 minuut en 45 seconden.

De heer Martin Bosma (PVV):

Ik heb één hele simpele vraag aan de Minister. Dat is de vraag der vragen, en ik hoop dat ik er antwoord op krijg. Waar kan ik mijn abonnement op de NPO opzeggen? Wie moet ik bellen? Heeft hij een 06-nummer? Of kan het ergens op een site? Ik wil van dat abonnement af. Ik wil er niet meer voor betalen. Hoe kan ik dat regelen?

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Krul van het CDA.

De heer Krul (CDA):

Nou, dan zijn we nog niet op de helft.

Goed, voorzitter. In een sterke rechtsstaat is een gezond medialandschap essentieel. Een gezond medialandschap is de spiegel van onze samenleving, maar ook het cement tussen regio's, generaties en overtuigingen. Daarom is het goed om vandaag de mediabegroting te behandelen. Deze begroting raakt alle vormen van media. Toch valt op dat het mediabeleid steeds meer versnipperd raakt. Het gaat te vaak over of commerciële aanbieders, of het publieke bestel, of regionale verankering, maar media

vragen om samenhang. Het CDA pleit voor een integraal mediabeleid dat publiek, commercieel en lokaal verbindt. Niet vanuit belangen, maar vanuit publieke waarden. Onderzoek onderschrijft die noodzaak. Neem als voorbeeld nieuwsvergaring. In een tijd waarin feit, mening en fictie meermaals door elkaar lopen, zo ook vandaag, is het belang van objectieve en onafhankelijke waarheidsvinding essentieel. Of het nou het NOS Journaal, RTL Nieuws of Hart van Nederland is: programma's zijn gehouden aan journalistieke codes. En wat blijkt? RTL Nieuws bereikt kijkers die door de andere twee niet bereikt worden. Hetzelfde geldt voor Hart van Nederland en het NOS-journaal. Willen we een vuist maken tegen de invloeden van onlinenieuws en -desinformatie? Is het niet een kwestie van en-en in plaats van of-of? We hebben zowel commercieel als publiek nodig; daar kom ik later verder op terug.

Voor nu zal ik deze begroting langs verschillende thema's behandelen. Allereerst behandel ik het publieke bestel; we ontkomen er eigenlijk niet aan. Dan behandel ik de commerciële aanbieders en als derde lokale media en streekomroepen. Als we tijd over hebben, kom ik misschien nog met een kleine verrassing op het eind. Ik hoor hier «begin daar dan mee» zeggen, maar dat ga ik zeker niet doen.

Voorzitter. Allereerst de hervorming van het publieke bestel. Wat als een hervorming begon, is inmiddels een bestuurlijke soap; ik moet het toch eerlijk zeggen. De clustering van omroepen tot huizen moest leiden tot helderheid en samenwerking, maar wat rest, is een impasse: meer dan honderd gesprekken en geen gedragen model. Voor het CDA is het publieke bestel wel een groot goed. Omroepen zijn geworteld in de samenleving, verenigd en pluriform en staan op afstand van de staat. Dat is geen zwaktebod maar, integendeel, een kracht. Deze externe borging zorgt ervoor dat er geen sprake is van een staatsomroep, maar van een publieke omroep, waar plaats is voor verscheidenheid, tegengeluid en minderheden. Ons mediamodel is uniek in Europa en dat moet gekoesterd worden. We kunnen er lacherig over doen, maar een blik op de geopolitieke situatie waarin de wereld zich nu bevindt, leert dat we blij mogen zijn dat we geen staatsomroep hebben waarbij de politiek besluit wat onafhankelijk is.

Toch is dat bestel aan hervorming toe. Er is inderdaad een beetje achterstallig onderhoud. We herkennen de roep om duidelijkheid vanuit het medialandschap. Bewindspersoon na bewindspersoon heeft nagelaten om die ook te geven. De bal ligt bij Hilversum. Er mag van de politiek verwacht worden dat zij kaders schetst en niet alle lastige besluiten over de schutting kiepert.

Voorzitter. Een eerste stap daartoe wordt vandaag hopelijk gezet. Het is geen geheim dat het CDA eigenlijk voorstander is van een bestel met vijf omroephuizen. Tegelijkertijd sluiten wij onze ogen niet voor een roep om richting. Daarom zetten wij vandaag samen met de VVD en D66 de stap om te pleiten voor vier omroephuizen en een taakomroep. Het moge duidelijk zijn dat die maatschappelijke verankering voor het CDA wel cruciaal is, want dan kunnen alle geluiden vanuit de samenleving gezien en gehoord worden en kunnen verenigingen wortel schieten in de samenleving; dat is voor ons cruciaal.

Hilversum is meer dan alleen de publieke omroep. Sterker nog, de publieke omroep is meer dan Hilversum. In Groningen, Limburg, Zeeland en Noord-Holland werken regionale omroepen elke dag aan programma's die geworteld zijn in hun gemeenschap. Ze brengen verhalen die dicht op het leven van mensen zitten, maar wie die verhalen wil terugkijken, moet te vaak zoeken in uithoeken van apps of achterin zenderpakketten. De heer Mohandis refereerde er al even aan: wij komen vandaag met een initiatief dat we al meermaals naar voren hebben gebracht en dat eigenlijk al in 2019 is beloofd, namelijk het voorstel tot het volledig online ontsluiten van regionale omroepen. Daarvoor moet de Mediawet worden aangepast, artikel 2.73 en 2.74. Laten we dat gewoon doen.

Dan toch die commerciële aanbieders. De commerciële mediasector is onmisbaar in een pluriform landschap, maar het speelveld is scheef. Techreuzen nemen 61% van de advertentiemarkt en bijna 100% online in. Buitenlandse eigenaren domineren onze FM-frequenties. Nederlandse media worden kleiner, afhankelijker en kwetsbaarder. Tegelijkertijd is de NPO bezig met een uitbreiding van de reclamemogelijkheden. De Kamer nam vorig jaar meerdere moties aan; daarbij stond het CDA, toegegeven, niet altijd te springen, bijvoorbeeld als het ging om het bieden op tv-rechten van sportevenementen. Wij willen graag van de Minister horen – volgens mij heeft mevrouw Martens al een heel stapeltje moties laten zien – hoe het nou echt met de uitwerking van al die moties gaat. Wat heeft de Minister bijvoorbeeld gedaan met de motie van mijn hand om de commerciële aanbieders bij de mediahervorming te betrekken? Komt er ook een modernisering van het eigendomsrecht in de Mediawet? Hoe wordt AI straks meegenomen? Wie bewaakt publieke waarden als technologie bepalend wordt?

Voorzitter. Dan de regionale media. Het advies over het voorstel om de uitvoering van de publieke mediaopdracht op lokaal niveau te versterken, is door de Raad van State gepubliceerd met een dictum c. Dat is jammer. De regering wil de positie van de lokale publieke omroepen verstevigen; zij voorzien burgers immers van lokaal nieuws en zorgen voor lokale verbinding. Volgens de regering staat het werk van de lokale publieke omroepen onder druk en kunnen zij deze functie niet altijd meer professioneel uitvoeren. Nu is het voor het CDA bij deze hervorming een belangrijk uitgangspunt dat de nieuw te vormen streekomroepen een lokale verbinding hebben en houden, en geworteld zijn in plaats en regio. Denkt de Minister dat hier straks voldoende sprake van is? 80 streekomroepen is het devies, maar grotere streekomroepen staan verder af van lokale gemeenschappen, waardoor het moeilijker kan zijn om die verbondenheid te garanderen.

We hebben hier al heel lang over gesproken, maar de Raad van State zegt het nu ook. Die waarschuwt voor die 80 en stelt het wettelijk maximum ter discussie. Het maakt het lastig om het gebied van een omroep te knippen als blijkt dat het gebied te groot is of onvoldoende een eigen geografische, economische en sociaal-culturele identiteit heeft. Maar de fusietrein rijdt maar door. Er zijn er inmiddels al bijna 60. Kan de Minister duidelijkheid geven over hoe hij de komende twintig gaat bereiken? Moet er misschien nagedacht worden over een hoger maximum?

Voorzitter. Ik heb het volgens mij gered, dus ik heb wat tijd over. Tot slot wil ik het hebben over kindermarketing in de mediasector. Kinderen groeien op in een digitale omgeving waarin zij via televisie, streamingdiensten en onlineplatforms structureel worden blootgesteld aan reclame voor ongezonde troep. Het is een beetje mode in deze commissie, dus ik ga het ook doen. Ik heb er een rapport over meegenomen – dat moet je dan zo omhooghouden en laten zien – namelijk de Monitor Kindermarketing voor voedingsproducten. Er was wel interessant nieuws, want we hebben vorige week gezien dat het Verenigd Koninkrijk daar een hele grote stap in zet. Dat verbiedt namelijk per 1 januari 2026 reclame voor ongezonde voedingsmiddelen, niet alleen op televisie, maar ook op streamingdiensten en onlineplatforms, met als doel de blootstelling van kinderen aan dit soort reclames substantieel te verminderen. Deze aanpak laat zien hoe duidelijke wettelijke normen binnen het mediabeleid mogelijk zijn, maar dan moet wel de Mediawet aangepast worden. Het CDA heeft daar een paar vragen over aan de Minister. Is hij bereid om binnen de herziening van de Mediawet ook te bezien hoe de Britse aanpak van reclamebeperkingen voor ongezonde producten vormgegeven kan worden? Hoe ziet de Minister de verantwoordelijkheid van publieke en commerciële media om kinderen te beschermen tegen overmatige commerciële beïnvloeding?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Eerder in dit debat is door meerdere sprekers al gerefereerd aan het rapport over de met name ongezonde troep die bijvoorbeeld het Jeugdjournaal uitzendt. Kan de woordvoerder van het CDA daarop reflecteren?

De heer **Krul** (CDA):

Niet veel verder dan de heer Mohandis al gedaan heeft. Heel specifiek staat in het rapport ook een reactie van de NOS, die weer verwijst naar een uitspraak van de Ombudsman, die specifiek ging over berichtgeving rondom het Israël-Gazaconflict. Ik vind het een beetje gek als ik hier nu vanuit mijn positie een taxatie moet gaan geven van de uitspraak van de Ombudsman. Daar wil ik het eigenlijk bij laten. In het rapport kon ik in ieder geval lezen dat die reactie er wel was, maar dat die wel onbevredigend kan zijn.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Wat vindt de heer Krul eigenlijk van de toezichthouders? Dus van de politieke kleur van die toezichthouders of van die Ombudsman? Kan hij daar een beetje over uitweiden? Zijn die in zijn mening altijd objectief, of zijn dat oud-politici en hebben die een bepaalde politieke kleur? De heer Bosma refereerde volgens mij al aan een van hen. Hoe ziet de heer Krul dat?

De heer **Krul** (CDA):

Ik denk dat er voor de verschillende instituten binnen het publieke bestel een heel duidelijke taak- en verantwoordelijkheidsverdeling is. Als je het bijvoorbeeld hebt over de rol van de Ombudsman of van het Commissariaat voor de Media, dan is het, denk ik, heel mooi dat wij een publiek bestel hebben waarin mensen zich ook te houden hebben aan governance codes, aan gedragscodes et cetera, en dat wij er nota bene invloed op kunnen uitoefenen hoe die eruitzien. Ik vind dat juist heel mooi. Ik ga ook niet mee in het beeld dat hier geschetst wordt, alsof op de rummikub-avonden van Extinction Rebellion ons mediabeleid bepaald zou worden. In dat beeld ga ik niet mee. Ik vind het juist mooi – ik heb het in mijn bijdrage ook gezegd – dat binnen ons publieke bestel juist die verscheidenheid en onafhankelijkheid geborgd zijn.

De **voorzitter**:

Tot slot, meneer Markuszower. Wilt u niet meer? Nee? Oké. Dan mevrouw Nanninga.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

In het beschermen van het welzijn van kinderen vindt het CDA JA21 natuurlijk aan zijn zijde. Ik ben gewoon even nieuwsgierig: wat vindt het CDA van die familievlogkanalen waarop kinderen herkenbaar in beeld commercieel worden ingezet? Heeft het daar een mening over? Ik ben daar even niet zo goed van op de hoogte uit mijn hoofd.

De heer **Krul** (CDA):

Zeker: verschrikkelijk. Dat is verschrikkelijk. Het CDA is op niet heel veel onderwerpen radicaal te noemen, maar laat dit er nou eentje zijn. Wat het CDA betreft, verbied je dat gewoon. Datzelfde geldt trouwens überhaupt voor kinderreclame. Waarom moet altijd de ongezonde troep voorzien worden van PAW Patrol of wat dan ook? We moeten er gewoon mee stoppen. Het kinderebrein is kwetsbaar. Kinderen hebben er vaak ook geen zeggenschap over of ze wel of niet aan zoiets willen meewerken. Daar moeten we mee kappen.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Krul** (CDA):

Wat zonde van mijn slot. Dat was dus één vraag, maar die valt nu helemaal dood. Ik wil mijn abonnement niet opzeggen; laten we het daar maar even bij houden.

Nee, ik heb nog één vraag. Die gaat over de kindermarketing. Kan de Minister toelichten welke mogelijkheden hij ziet om de Mediawet toekomstbestendig te maken, zodat we ook juist bij nieuwe digitale en online vormen van reclame effectief kunnen handhaven op de bescherming van minderjarigen en op alles wat we daar zien? Je kunt namelijk wel lineair een verbod invoeren, maar dan weten we allebei wat er gaat gebeuren: dan verplaatst de advertentiemarkt zich naar online. Daar wil ik het bij laten, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Niet dan nadat de heer Mohandis nog een vraag gesteld heeft.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik dank de heer Krul. Ik dacht: nu komt het. Het amendement-Bontenbal, nog steeds van uw partij, zou terug worden verdiend via Ster; daarmee zou het wegvallen. Nou blijkt uit dat rapport dat het maar rond de 11 miljoen oplevert; er is dus een gat van 40 miljoen. Nog los van wat wij vinden van meer reclame: wat vindt u nou eigenlijk van deze ontstane situatie en wordt dat vrijdag of volgende week anders?

De heer **Krul** (CDA):

Het antwoord op de eerste vraag is dat we daar niet per se gelukkig van worden. We komen ervandaan dat voor miljarden aan onderwijsbezuinigingen op tafel lagen en dat dit destijds een oplossing was om binnen de begroting iets van die bezuinigingen te verzachten, met inderdaad – de heer Mohandis refereerde er al aan – de kanttkening dat het dan vervolgens terugverdiend zou mogen worden. Als dan blijkt dat dat niet lukt, of als blijkt dat dat een verstoring effect heeft voor de advertentiemarkt, in relatie tot wat de commerciële aanbieders doen, word je daar niet gelukkig van. Het antwoord op de tweede vraag is: de heer Mohandis loopt misschien net niet zo lang mee als de heer Bosma in deze commissie, maar lang genoeg om te weten dat de uitkomst daarvan niet per se beter wordt op het moment dat ik daar iets over ga zeggen. Daar zullen we dus echt op moeten wachten tot vrijdag. Dat zal hij, denk ik, wel begrijpen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dat heb ik dan te respecteren. Dan gaat doorvragen op dat laatste, denk ik, geen ander antwoord opleveren. Maar ik hoor in het eerste antwoord wel iets interessants, namelijk dat ook het CDA eigenlijk gehoopt had dat het wellicht wel met weinig verstoring kon worden terugverdiend. Daarmee zou je kunnen zeggen: 10% tot 12% meer reclame. Dat zouden wij overigens geen goede ontwikkeling vinden, maar daarmee was in ieder geval de bezuiniging wel gedekt. Ik hoor een beetje in uw verhaal dat het nog steeds een soort graat in de keel is. Klopt dat?

De heer **Krul** (CDA):

Op het moment dat wij hier vrijelijk zouden gaan filosoferen over hoe we het in de toekomst gaan doen rondom reclames op de publieke omroep, zouden wij zelf niet met zo'n voorstel komen. De context was natuurlijk dat er voor miljarden bezuinigd werd aan de andere kant van de OCW-begroting. We zijn op zoek gegaan naar creatieve manieren om die

bezuiniging op onderwijs te verzachten. Deze was er eentje waarvan we op dat moment hadden gehoopt dat hij in de impact niet per se vervelend zou zijn, omdat je het met inkomstenverhoging weer kon oplossen. Als blijkt dat dat niet zo is, dan is dat een graat in de keel. Ja, natuurlijk, daar ga ik niet moeilijk over doen. Hoe dat zich uiteindelijk ontwikkelt, zullen we vrijdag hopelijk zien.

De voorzitter:

Vol verwachting klopt ons hart. Mevrouw Nanninga van JA21.

Mevrouw Nanninga (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Ik ben nieuw in deze commissie, maar er is inzake de hervormingen en bezuinigingen al veel zegenrijk werk verricht. Ik kon me goed vinden in de bijdragen van mevrouw Martens en meneer Bosma. Ik ga toch een steen in de vijver gooien. Ik wil het in dit overleg hebben over de fundamentele noodzaak van een publieke omroep. In de visie van JA21 bestaat de samenleving uit drie pijlers: de overheid, de markt en de gemeenschap. De overheid vervult naar onze overtuiging geen taken die de markt en/of de gemeenschap kunnen oppakken. De overheid is dus terughoudend en voorzichtig, en laat de gemeenschap en de markt floreren. Zo kijken wij naar de samenleving; zo kijken wij naar de NPO. De begroting voor de gehele NPO ligt rond een miljard euro per jaar. Dat vinden wij gewoon veel te veel. Dat is ongeveer evenveel als onze Koninklijke Marine, om het maar even in perspectief te zetten. Dat is buiten alle proportie, zeker als we kijken naar wat er gebeurt voor dit geld. Veel van wat de NPO doet, kan namelijk prima door commerciële partijen worden gedaan. Sport is het klassieke voorbeeld. De NOS overbiedt met miljoenen om bijvoorbeeld een WK te mogen uitzenden. Dat kan net zo goed bij een commerciële zender. Die gaat echt niet ineens wedstrijden achter een betaalmuur knallen, want dat mag ook helemaal niet; zie de evenementenlijst van het Mediabesluit.

De omvang van de NPO-organisatie is wel een probleem. Al die zenders en omroepen hebben veel te veel fte's, managementlagen en noem het maar op. De overhead is gigantisch. Er wordt veel te weinig samengewerkt. Commerciële partijen worden logischerwijs door de markt gedwongen om zo lean-and-mean mogelijk te werken, maar bij de NPO is dat niet het geval, want het belastinggeld stroomt toch wel binnen. Elke keer als ze dan eindelijk eens willen bezuinigen, luidt iedereen de noodklok. De voorgestelde bezuinigingen van het kabinet-Schoof zijn al boterzacht. Elke maand, elke week verschijnt er weer een paniekerig persbericht op tv dat demonstratief vertelt dat er wéér een programma moet verdwijnen: publieke opinie bespelen door geliefde programma's te gijzelen. Het is weinig fraai. Dat terwijl die bezuinigingen volgens mij ook heel anders opgevangen kunnen worden. Feit is dat er gewoon onnodig veel publiek geld naar de publieke omroep gaat en dat de markt het grotendeels kan overnemen. Twee, en uiteindelijk één, publieke zenders is prima. Dat moet kunnen. Je kunt heus een goede publieke zender neerzetten met een beperkt budget. Maar meer fte staat niet gelijk aan meer kwaliteit.

Dan de regelgeving, voorzitter, want ook daar is het scheef. Commerciële omroepen zitten vast aan een enorme hoeveelheid regels, over sluikreclames, over uitzendtijden en over inhoud. Maar op aanbieders als Netflix of Prime kan iedereen gewoon content met het label 16-plus op ieder moment van de dag aanzetten wanneer men dat wil. Op lineaire tv gelden daar allemaal eisen voor. Op YouTube kun je alles bekijken wat je wil. Reclames zijn vrijwel free-for-all. En op tv mag dat allemaal niet. Dat is geen gelijk speelveld. Ook of zelfs juist voor commerciële aanbieders geldt: marktwerking is marktwerking. Als de lineaire tv uiteindelijk onherroepelijk uitsterft omdat de vraag afneemt, is dat prima, maar dan moet het speelveld nu wel gelijk zijn. En dat is het niet. Dat past ook weer

precies in onze bredere visie als JA21: minder overheid, minder regels, meer ruimte voor de markt en meer eigen verantwoordelijkheid voor mensen om zelf te bepalen wat en wanneer ze willen kijken en wat ze willen maken. De enorme toename van onafhankelijke contentmakers in elke denkbare niche bewijst dat dit kan: pluriforme en zeer specifieke doelgroepenmedia maken, zonder subsidie.

Voorzitter. Dan wil ik het nog even hebben over iets anders wat hier niet in de haak is. De publieke omroep is al maanden bezig met een grote campagne tegen het bezuinigingsbesluit. Het is een campagne, ironisch genoeg gefinancierd door de Minister, die zich richt tegen een besluit van deze Minister. Het is ons geld waarmee ze dat doen, met als boodschap dat de NPO nodig is omdat hij onafhankelijk en verbindend zou zijn. Maar de NPO is geen politieke partij. De NPO is een uitvoeringsinstelling, die een taakstelling en een budget heeft voor die taakstelling. Als je vervolgens dit budget en deze unieke positie, deze toegang tot het publiek, gebruikt om «Wij van WC-Eend»-achtige campagnes op te starten, ben je deze positie gewoon gigantisch aan het misbruiken. Het wordt dan helemaal wrang, want tegelijkertijd wordt er gezegd dat de publieke omroep zo belangrijk is voor de democratie en voor het vertrouwen en voor de verbinding, maar juist door dit gedrag politiseert de NPO zichzelf. Je kunt niet én zeggen dat je boven de partijen staat én actief campagnevoeren tegen het beleid waar dit parlement en het ministerie over gaan. Overigens is de ironie dat deze acties precies laten zien waarom bezuinigingen zo hard nodig zijn.

Onderzoek door De Telegraaf wijst uit dat een meerderheid van de Nederlanders ...

De voorzitter:

Er is eerst een interruptie van de heer Bosma.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

O. Dan ga ik even inhouden.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

De campagne wordt ook gevoerd in de kranten. Daar stonden vandaag allemaal advertenties in. Dat is neem ik aan ook allemaal belastinggeld. Ik zag ook de VandenEnde Foundation. Vorige week heeft meneer Van den Ende, die miljardair is geworden dankzij allerlei televisieprogramma's die hij heeft kunnen verkopen aan de publieke omroep, Geert Wilders aangeduid als een gezwel en heeft hij gezegd dat Geert Wilders het ergste is wat Nederland ooit is overkomen. Wat vindt mevrouw Nanninga van de campagne zoals die nu gevoerd wordt, onder andere met al die advertenties?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik ga meneer Bosma op zijn wenken bedienen als ik mijn betoog mag vervolgen, want daar kwam ik net op.

De voorzitter:

Het waren overigens twee interrupties, meneer Bosma.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

En als hij dan niet bediend is, dan hoor ik het graag wanneer hij nog een aanvullende vraag heeft, maar daar kwam ik op. Onderzoek door De Telegraaf wijst uit dat de meerderheid van de Nederlanders een voorstander is van bezuinigen, hervormen en versoberen. De NPO, van ons allemaal, zou daar dan ook gehoor aan moeten geven in plaats van het belastinggeld, van ons allemaal, te verbranden aan spotjes en advertenties. Kijk, ik toon u hier een paginagroot ding van de makers. Ik heb 'm al bij me. Meneer Bosma wordt bediend. Daarom zou ik tegen

deze makers willen zeggen: ga dan dingen maken. Wij kopen zelf weleens een advertentiepagina in De Telegraaf als het campagnetijd is en ik kan u verzekeren: van het bedrag dat deze NPO-makers spendeerden, uit welk potje dan ook, kun je minimaal drie boeren een vrouw helpen zoeken op primetime of vier moeilijke praatfilms produceren. Tegen hen zou ik willen zeggen: ga intern lobbyen. De NPO alleen al als verdeelorganisatie – dan is er nog geen minuut zendtijd gevuld, hè – kost 172 miljoen euro per jaar. Ga het daar dan halen!

Voorts houden wij ons hart vast voor de uitkomst van de coalitieonderhandelingen. Als we deze hoognodige minimale ingrepen en bezuinigingen nu niet doorvoeren, dan is de kans tot 2034 verkeken en blijven we vastzitten aan de verspilling en marktverstoring door de NPO. Wij dringen bij de Minister dan ook aan op spoed. Hij kan dit niet doorschuiven naar een volgend kabinet. Wij vragen hem terstond een plan van aanpak van de omroepen te eisen, de moties uit te voeren en toe te zien op onmiddellijke uitvoering. Verder wil ik ook graag weten waar we het abonnement kunnen opzeggen. Als de heer Bosma daarachter kan komen, dan doe ik met hem mee.

Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan de heer Van Houwelingen. O, er is nog een interruptie van de heer Krul. Neem me niet kwalijk.

De heer Krul (CDA):

Ja, ik heb nog één vraag over die drie pijlers die mevrouw Nanninga schetst. Zou het ook zo kunnen zijn dat die derde pijler, namelijk de gemeenschap, zich bijvoorbeeld tegen bezuinigingen keert of een mening heeft, van zich laat horen of via verenigingen campagne voert? Zou het kunnen dat het niet allemaal per se belastinggeld is, maar dat het ook heel mooi is dat er verenigingen zijn, actief, met leden, geworteld in de samenleving, die via hun omroepvereniging van zich laten horen? Of is mevrouw Nanninga er echt van overtuigd dat het allemaal belastinggeld is en vanuit een soort conglomeraat wordt aangestuurd?

Mevrouw Nanninga (JA21):

Ongeacht het spaarpotje waar dat geld uit komt, pretendeert een publieke omroep er voor ons allemaal te zijn, te willen verbinden, boven de partijen te staan en wat er verder allemaal in de ronkende teksten op websites en in missionstatements staat. Dan is er ook nog een soort oekaze dat je vanuit de politiek geen enkele inhoudelijke kritiek mag hebben op wat er bij die omroepen gebeurt, anders ben je een soort Orbán. Het is van tweeën één. Het kan niet allebei waar zijn. Het staat iedereen vrij om campagne te voeren, maar het is natuurlijk een beetje merkwaardig om dan een soort verheven rol boven de samenleving te hebben. Je politiseert jezelf. Je maakt jezelf onderdeel van het politieke debat, dus dan mag ik er ook wat van zeggen.

De heer Krul (CDA):

Voorzitter, een korte vervolgvraag. Hoe de publieke omroep zich in de toekomst ook zal presenteren of hoe de hervorming ook gaat lopen, ben ik gewoon benieuwd hoe JA21 kijkt naar de rol van de maatschappelijke verankering via verenigingen. Als je het hebt over checks-and-balances en we willen voorkomen dat – ik parafraseer even – een klein clubje ergens aan een theetafel bedenkt wat wel en niet goed is, zou het dan niet heel belangrijk zijn dat die verenigingen in de toekomst een heel belangrijke rol krijgen in de publieke omroep, juist omdat daar toch ook een soort democratische borging zit?

De voorzitter:

Dat waren twee interrupties.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ja, het voelt ... Nee, want wij zijn überhaupt geen voorstander van de omroepverenigingen. Uiteindelijk, als wij vanaf nul het systeem mochten ontwerpen ... Wij snappen dat we nu moeten werken in een bepaalde realiteit en dat je die niet met één pennenstreek kunt afschaffen. Maar als wij bij JA21 het systeem mochten ontwerpen, dan kwam er gewoon één daadwerkelijk neutrale zender met wat nieuwsvoorziening en wat educatie. Dan hadden we dit hele probleem niet. Verder staat het mensen natuurlijk vrij om zich te verenigen. Daar zijn wij niet op tegen.

De voorzitter:

Dan is het woord nu aan de heer Van Houwelingen van Forum voor Democratie.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank u, voorzitter. Heel veel Nederlanders kunnen de NPO – het is helaas zo – niet meer aanzien of aanhoren. Dat komt doordat je steeds dezelfde verhalen hoort van steeds dezelfde personen en steeds vanuit hetzelfde perspectief, het perspectief van de macht. Ik heb een paar voorbeelden. Corona is natuurlijk een heel berucht voorbeeld, met alle experts die toen al zeiden «dat coronabeleid klopt niet». Internationale experts zoals Mike Yeadon, van Pfizer nota bene, of Robert Melone, mRNA-expert, of Peter McCullough, een cardioloog, zijn nergens gehoord in de Nederlandse media. Ook Nederlandse experts, bijvoorbeeld professor Schetters, die zijn hele leven vaccins heeft ontwikkeld, professor Capel en Jan Bontinck: ik kan hier allerlei namen noemen, maar die mensen kwamen niet aan het woord. Dat is al schandalig, vind ik, maar ze werden zelfs weggedrukt, belachelijk gemaakt en gecensureerd ook, bijvoorbeeld op YouTube. Daar is de NPO dan niet verantwoordelijk voor.

Dan heb je bijvoorbeeld een journalist van de Volkskrant, Peter Klok, die daarover zegt – ik citeer hem toch even, voorzitter – «ik denk dat het verstandig is als land één lijn te trekken», het is een citaat en gaat over het coronabeleid, «en om die lijn als journalisten dus te steunen». Ja, zo denken ze er in Noord-Korea ook over.

Een ander voorbeeld is Trump. De heer Bosma heeft het net al gezegd: alleen maar negatieve berichten over Trump. Hoe kan dat nou? De helft van de Amerikaanse bevolking heeft hem gekozen. Je ziet alleen maar negatieve berichten over hem in de Nederlandse media verschijnen, ook heel veel nepnieuws. Dat moet ook benadrukt worden: de NPO is een groot verspreider van nepnieuws. Bijvoorbeeld de Russia hoax, dat er Russische inmenging zou zijn. Hoe vaak ik dat wel niet gezien heb, maar er is niets van waar. Er wordt ook niet gerectificeerd door de NPO. Of de Charlottesville hoax, dat Trump gezegd zou hebben «ook aan de rechterkant, bij de nazi's, zitten er goede personen». Dat is niet waar! Als je die beelden ziet ... En dat wordt door de NPO maar verspreid. Dan hebben we een Amerikadeskundige die regelmatig langskomt bij de NPO en dat is de schoonzoon van Pelosi. Moet je je voorstellen dat bijvoorbeeld Jared Kushner Amerikadeskundige zou zijn; dan zou het land te klein zijn hier bij de NPO. Maar dat gebeurt dus allemaal.

Of neem bijvoorbeeld Oekraïne. Dat gaat mij aan het hart. Alleen maar het EU- en NAVO-perspectief. Ik zie nooit een ander perspectief. Alsof de EU en de NAVO per definitie de waarheid verkondigen. Alsof daar geen propaganda zou zijn. Waar is Jeffrey Sachs? Waar is bijvoorbeeld Douglas Macgregor of John Mercer? Waarom zie ik dat soort experts nooit in de Nederlandse media verschijnen? Als het al een keer gebeurt, zoals onlangs Ad Verbrugge, dan wordt die weggehoond en weggeketterd. En ja, het is wel pure propaganda. Ik kan het niet anders zeggen. Bijvoorbeeld

na die aanslag op de Nord Stream wist natuurlijk iedereen: dat hebben de Amerikanen gedaan, wellicht met hulp van de Oekraïners. Maar dan heb je Rob de Wijk en Beatrice de Graaf, die bij de NPO zeggen dat Rusland z'n eigen pijplijn heeft opgeblazen. En die «deskundigen» blijven worden uitgenodigd! Het is zo hilarisch. Het is ook niet meer geloofwaardig, die propaganda. Dan ga je je afvragen: hoe kan dat in hemelsnaam? De mensen die een ander geluid vertegenwoordigen en dat daartegen inbrengen, worden wel aangepakt door de NPO, want dat zijn natuurlijk «de populisten», dat zijn «de complotdenkers». Daar wordt ook desinformatie over verspreid. Dat vind ik heel kwalijk. Neem bijvoorbeeld de Zembla-uitzending Online hufters. Daarin heeft de NPO dus tweets bedacht van zogenaamde populistten. Gewoon bedacht door de NPO! Die zijn uitgezonden en vervolgens hebben sommigen van die mensen hun baan verloren, door de NPO, door desinformatie die door de NPO is verspreid.

Of neem bijvoorbeeld de NOS. Toen Charlie Kirk vermoord werd, heel tragisch, heeft de NOS gezegd dat hij gezegd zou hebben – wat pertinent onwaar is – dat alle zwarte vrouwen dom zouden zijn. Dat wordt gewoon uitgezonden! Ik kan u voorbeeld na voorbeeld geven; dan zitten we hier vanavond nog. Maar de waarschijnlijk grootste desinformatiemachine in Nederland is toch wel de NPO. Dan ga je je toch afvragen: hoe kan dat? Een ander geluid is niet welkom en dat is dus heel zorgelijk. Dat is het centrale punt dat ik hier wil maken, voorzitter.

De NPO zou namens de burgers de macht moeten controleren. Dat geldt voor de massamedia in het algemeen, de traditionele media: de journalistiek zou natuurlijk een controleur van de macht moeten zijn. Maar het is precies andersom. De journalistiek in Nederland is helaas verworven tot iets wat namens de macht achter kritische burgers aanzit. Dat is wat er gebeurt. Hoe is dat mogelijk? Ik zou graag, en dat is mijn eerste vraag aan de Minister, horen hoe de Minister daartegen aankijkt. Erkent hij dat? Of vindt hij dat de NPO wel degelijk goed werk doet? Het gevolg is natuurlijk dat er een gat ontstaat, en daar springen de sociale media in, dus bijvoorbeeld ...

De voorzitter:

Er is een vraag van mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Een heel betoog van de heer Van Houwelingen, maar ik wil graag toe naar de oplossingen, want dit betoog kennen we van de heer Van Houwelingen. Bij een paar politieke partijen hier is men in de pen gekropen en heeft men zelf een poging gedaan, of ze het nu met u eens zijn of niet, om het bestel te verbeteren. Ik heb zo iets van Forum voor Democratie nog niet voorbij zien komen. De discrepantie zit 'm natuurlijk ook in het feit dat dit het gevolg is van het feit dat dit de omroepverenigingen zijn, die zich daarna verenigen onder het verenigingsrecht en dus de vrijheid hebben om te zeggen wat ze willen zeggen. Wat zou dan het alternatief zijn voor de heer Van Houwelingen om te zorgen dat je daar in de ogen van de heer Van Houwelingen grip op hebt?

De voorzitter:

Dat waren twee interrupties.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik begrijp niet goed wat de omroepverenigingen hiermee te maken hebben, maar ik zal de vraag proberen te beantwoorden. Kijk, het probleem met de NPO is – dat probleem zien wij ook bij de Europese Unie – dat die onhervormbaar is. Ze kunnen zichzelf pas hervormen, denk ik, als hun problemen worden erkend. Maar ik heb net dit foldertje te lezen gekregen van de NPO, en ze zien zichzelf – dat is het tweede punt – als

«feitelijk en betrouwbaar». Punt drie: macht controleren. Ik heb nog nooit meegemaakt van de NPO dat dat gebeurd is. «Gedeelde waarheid» lees ik in die folder. «Bij oorlogsrampen of grote crises is het cruciaal dat niet iedereen z'n eigen verhaal roept», zegt de NPO hier, «maar dat er een gezamenlijke werkelijkheid bestaat.» Ja, dat hebben we gezien met de coronacrisis! Het is juist in tijden van crisis belangrijk dat informatie vrij kan vloeien.

Dit is dus de NPO. Dit foldertje hebben ze net aan ons allemaal gegeven. Er is geen probleembewustzijn. Dit is onhervormbaar, ben ik bang, en daarom willen wij in principe ervan af, hoewel je op zich natuurlijk een goede NPO zou kunnen hebben. Het idee van een publiek gefinancierde omroep hoeft niet per se verkeerd te zijn, alleen is in dit geval het enige goede, de vlag op de modderschuit, Ongehoord Nederland, en die wordt natuurlijk aan alle kanten aangepakt en aangevallen. Dat is veelzeggend. Wat de NPO nu met die nieuwe hervormingen gaat doen en waar de VVD ook voorstander van is, is het lijntje ophalen: er mag nooit meer een nieuwe omroep toetreden, want we moeten natuurlijk niet nog een Ongehoord Nederland krijgen! Dat is de situatie. Ik denk dat de NPO helaas niet hervormbaar is.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Is de heer Van Houwelingen ervan op de hoogte dat de NPO geen omroep of omroepvereniging is, en dat daarom dus het hele pleidooi van de heer Van Houwelingen niet opgaat, omdat wij het bestel niet op die manier hebben ingericht?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Kijk, je hebt de NPO-organisatie, de overkoepelende organisatie, en je hebt de omroepen, maar ik heb het nu gewoon over het hele bestel en dat noem ik voor het gemak maar even NPO. Dat doen anderen hier aan tafel ook. Maar ik bedoel het hele publieke mediabestel; dat is de NPO als overkoepelende organisatie en dat zijn inderdaad de omroephuizen die daaronder hangen. Ja, voorzitter, daar ben ik mij dus van bewust, maar ik zeg af en toe dan even het woordje «NPO».

De **voorzitter**:

Tot slot mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik snap dat het lastig is. Het is ook het makkelijkst om hier een heel pleidooi te houden met enkel quotes, dat u overal tegen bent. Het is moeilijker om daadwerkelijk een systeem te willen hervormen. De VVD vindt überhaupt dat omroepverenigingen wellicht geen plek meer zouden moeten hebben in het bestel. Ik ben altijd zeer verbaasd dat Forum voor Democratie wel voor zo'n plek is, omdat die toch gebaseerd is op een systeem uit de vorige eeuw. Ik begrijp het, want Ongehoord Nederland zit erin, maar is de heer Van Houwelingen het dan niet met mij eens dat ook Ongehoord Nederland de ruimte krijgt om te zeggen wat ze willen zeggen, omdat er redactionele vrijheid bestaat?

De **voorzitter**:

Uw interrupties zijn nu op.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Inderdaad, dat heb ik net ook al een paar keer gezegd. We willen zeker niet naar het BBC-model toe, waar het nu naartoe lijkt te gaan, met straks ... Uiteindelijk heb je nog één omroephuis over, laten we eerlijk zijn, en wordt het een soort BBC-model. Een motie die we hebben ingediend om dat te voorkomen, werd ook niet aangenomen. Dus daar gaat het nu naartoe. Daar zijn wij tegen, want dan wordt het nog erger. Met het eerste

heeft u dus gelijk, mevrouw Martens: er is enige variëteit. De vlag op de modderschuit is inderdaad Ongehoord Nederland. Daar ben ik heel blij mee. Ik vind het ook heel bijzonder. Laat ik iets positiefs zeggen: ik had destijds niet verwacht dat Uslu het besluit zou nemen om Ongehoord Nederland de aspirant-omroepstatus toe te kennen. Dat had ik niet verwacht. Dat laat zien dat er toch enig zelfreinigend vermogen is. Daar was ik positief over. Alleen wordt nu met de hervorming waar de VVD zo'n groot voorstander van is, ook dat laatste laddertje opgehaald waardoor ON! destijds dat systeem kon binnenkomen. Nu zie ik dat het straks een closed shop is. Ik heb er dus geen vertrouwen in dat dat wat kan worden. Dat is onhervormbaar. Daarom zei ik: hoe moet je iets hervormen wat niet hervormd kan worden?

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Meneer Van Houwelingen noemt ON! als voorbeeld, Ongehoord Nederland. 75% van de mensen wil dat NPO-omroepen bezuinigen op personeel en organisatie. Uiterekend bij omroep ON! is 14% van het belastinggeld uitgegeven aan salarissen en vertrekpremies van bestuurders. Dat gaat dus aardig in tegen hoe veel mensen willen dat de NPO zou moeten zijn. Ze keren zichzelf ook wel erg veel geld uit.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank voor de vraag. Ik kan dat niet beoordelen. Ik kan die omroep niet vergelijken met andere omroepen. Ik moet maar geloven dat wat u zegt waar is en dat is dan niet goed, nee. Je moet natuurlijk zo min mogelijk overheadkosten hebben. Het is natuurlijk een beginnende omroep – dat weet ik wel, mevrouw Nanninga – die heel veel geld kwijt is aan rechtszaken die tegen de omroep worden aangespannen, door de NPO. Ze zitten elkaar met ons belastinggeld te bevechten. Dat heeft tonnen gekost, weet ik toevallig. En ja, daar gaat dus ook veel geld naartoe, want de NPO wil natuurlijk als overkoepelende organisatie Ongehoord Nederland, wat een soort fremdkörper is, het liefst eruit werken. En ja, dat kost ook veel tijd en geld helaas. Dat is waar.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Is het een idee dat je, als je je aansluit bij een organisatie en je tekent ervoor dat je je gaat houden aan de voorwaarden van die organisatie, wat je dan ook van die organisatie vindt, dat je dat dan ook doet en dat dat dan ook een heleboel rechtszaken zou schelen? We kunnen van alles vinden van de NPO, maar als je daar zelf onder wilt hangen en er geld van wilt krijgen, zou je je ook gewoon aan de afspraken moeten houden. Of je moet commercieel gaan.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, ook dat ben ik met u eens, maar ik ben geen woordvoerder van Ongehoord Nederland. Als u er problemen mee heeft dat de omroep zich er niet aan zou houden, dan moet u echt even bij Ongehoord Nederland zijn en niet bij mij. Ze zitten hier en staan u graag te woord, daar twijfel ik niet aan.

De **voorzitter**:

Was u al klaar met uw betoog?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Nee, nee, ik zou graag verdergaan.

De **voorzitter**:

Vervolgt u.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank. Ik heb mijn eerste vraag aan de Minister gesteld. Je ziet nu dat de sociale media, daar was ik, in opkomst zijn. Ik heb ze vaker genoemd: podcasts, Café Weltschmerz, Blckbx, De Nieuwe Wereld en ook Ongehoord Nederland dus. Dat is dan positief.

De tweede vraag die ik aan de Minister zou willen stellen, gaat over de ongezonde band – de heer Bosma refereerde er net ook al aan – tussen de politiek en de media, vooral de NPO en het publieke bestel. Je ziet dat oud-omroeprepresentatoren, bijvoorbeeld Pia Dijkstra of recenter Tijs van den Brink, in de politiek aan de slag gaan. De Tweede Kamer andersom, dat vind ik nog zorgwekkender. We hebben natuurlijk heel veel voorbeelden: Ed Nijpels bijvoorbeeld zat bij de AVROTROS. Eric van der Burg was voorzitter van de NTS en is nu weer Kamerlid. Martijn van Dam was PvdA-Staatssecretaris en verantwoordelijk voor de verdeling van de subsidies aan de NPO; vervolgens werd hij lid van de raad van bestuur van de NPO.

De **voorzitter**:

Interruptie van de heer Krul. U heeft er nog twee.

De heer **Krul** (CDA):

Ik doe 'm onder de 30 seconden, voorzitter. Wat vindt de heer Van Houwelingen van mensen met een politieke kleur die zich bezighouden met het controleren, die een rol hebben binnen het bestuur? Wat vindt de heer Van Houwelingen daarvan?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Wat bedoelt u? Kunt u een voorbeeld noemen?

De heer **Krul** (CDA):

Bijvoorbeeld leden van een politieke partij die in een raad van toezicht zitten binnen het publiek bestel. Wat vindt de heer Van Houwelingen daarvan?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Mijn betoog is ... Er zou misschien een afkoelingsperiode ... Maar ik vind het in principe onwenselijk, omdat je het liefst neutrale vertegenwoordigers zou willen hebben. Maar het hangt er ook vanaf. Als mensen het kunnen scheiden, is het goed, maar dat is dus – daar wil ik met mijn betoog naartoe – helaas, denk ik, niet het geval. En ja, dat is een probleem.

De heer **Krul** (CDA):

De heer Van Houwelingen vindt het dus niet goed dat Simone Kerseboom en Paul Cliteur de raad van toezicht van Ongehoord Nederland vormen? Twee mensen van allebei dezelfde politieke kleur, dat is toch onvoorstelbaar! Ik hoor de heer Van Houwelingen zeggen: daar moeten we van af.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

In principe is het inderdaad beter als je dat scheidt, als er een afkoelingsperiode is. Daar pleiten wij voor. Het is ook in andere landen heel gebruikelijk dat je een paar jaar ... Dat ben ik dus met u eens. Dat ben ik met u eens. Maar je moet maar roeien met de riemen die je hebt. Voor Ongehoord Nederland is het natuurlijk ook niet makkelijk om überhaupt mensen te vinden, omdat die omroep zo verketterd wordt, denk ik. Maar daarover moet u bij Ongehoord Nederland wezen.

De **voorzitter**:

Tot slot, meneer Krul.

De heer **Krul** (CDA):

Pleit de heer Van Houwelingen dan voor een afkoelingsperiode of zegt hij dat het überhaupt niet mogelijk moet zijn? Wat is het nou? Als we een afkoelingsperiode hebben, lijkt het mij ook logisch dat we geen mening meer hebben over mensen met een politieke kleur die op andere plekken in het publieke bestel een zetel hebben. Of willen we dat überhaupt niet? Wat is het? Een van de twee.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik denk dat een afkoelingsperiode het meest wenselijk is, als u mij dat vraagt. Die bestaat ook bij Ministers en lobbyisten. Dat is helemaal niet ongebruikelijk. Je ziet het in andere landen ook. Maar oké, daar kun je over debatteren. Het punt dat ik wil maken, is dus – ik vervolg mijn betoog, voorzitter – dat je een draaideur ziet ...

De **voorzitter**:

Nou nee, want de heer Mohandis heeft ook een vraag.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Wat ik een beetje lastig vind aan dit hele betoog met verwijten aan personen die actief waren bij een politieke partij, is dat dat verwijt omgekeerd ook te maken is. Was de heer Van Houwelingen niet ook betrokken bij de oprichting van Ongehoord Nederland? Klopt dat?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, maar toen was ik in ieder geval geen Kamerlid. Dat maakt uit. Het probleem is het rouleren. Kijk, het zou nog kunnen werken – laat ik even met u meedenken – als het zo zou zijn dat ook PVV'ers en FVD'ers bij de publieke omroep zitten. Dan had je nog een soort balans. Die is er nu totaal niet en het gevolg daarvan is dus dat die hele publieke omroep – dat is het grote probleem dat we hebben – niet meer divers is. Je hebt steeds maar één gezichtspunt, en dat wordt versterkt door dat baantjes-carrousel. Als ooit ook een PVV'er of een FVD'er welkom zou zijn, wat ik nog dubieuzer vind, dan wordt het in ieder geval minder problematisch, zou ik zeggen.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Nou, de directeur – of de voormalig directeur, ik weet niet of ze het nog is – van Ongehoord Nederland is een oud-PVV-Kamerlid. Als we nu echt naar die verwevenheid gaan kijken, dan kan ik nog de hele avond door; dat zal ik niet doen. Maar ik vind uw betoog gewoon niet helemaal logisch. Als u toch zo opkomt voor Ongehoord Nederland, komt u dan ook op voor die andere aspirant-omroep? Ook zij, Omroep ZWART, zullen immers door de review moeten om te mogen blijven, of niet. Strijdt u ook voor hen of krijgen we een halve motie aan het einde van uw betoog?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Welke motie bedoelt u?

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Of een voorstel. Ik weet niet of u een voorstel gaat doen, maar u heeft het vooral over Ongehoord Nederland, dat dat belangrijk is. Dan ben ik benieuwd of u ook opkomt voor die andere aspirant-omroep waarvan nog niet zeker is wat zijn toekomst is, want dat zal afhangen van de review en hoe je die omroephuizen gaat inrichten. Komt u ook op voor die andere aspirant-omroep, Omroep ZWART, of komt u alleen op voor aspirant-omroep Ongehoord Nederland? Dat is de vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik ben niet van plan, zeg ik via de voorzitter, om moties in te dienen of wat dan ook voor Ongehoord Nederland of voor welke omroep dan ook. Ik draag alle omroepen ... Ongehoord Nederland vind ik natuurlijk in principe de beste omroep binnen het bestel, omdat die ten minste nog een ander geluid vertegenwoordigt. Maar als Omroep ZWART een andere omroep is die ook weer een ander geluid uitdraagt: het is het idee van het bestel dat het zo divers mogelijk moet zijn. Dat zou dan mijn antwoord zijn, voorzitter.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, ik ga door. Het probleem met dat baantjescarrousel is dus dat nu de situatie is ontstaan dat de publieke omroep vaak partij kiest. Dat zeg ik ook richting de heer Mohandis. Dat hebben we bijvoorbeeld in de verkiezingstijd gezien met die Kaag-documentaire. Dan wordt er een documentaire gemaakt in overleg met een ministerie. Dat zal natuurlijk nooit met een PVV-politicus gebeuren – dat begrijpt u wel – of met een van ons. Maar bij D66 gebeurt dat dan wel. Of neem de documentaire Jesse. Die is weliswaar niet uitgezonden, maar u zult 'm kennen, van BNNVARA. Het is natuurlijk te gek voor woorden dat de publieke omroep dat doet, in verkiezingstijd nota bene, en dat men die in het geval van die Kaag-documentaire nog uitzendt ook. Dan heb je dus een verwevenheid. Die verwevenheid is er trouwens ook elders, als ik nog heel kort mag, en daar wil ik ook nog een vraag over stellen aan de Minister. Uit dit rapport van de CTIVD maak ik op dat die verwevenheid er ook is tussen de inlichtingendiensten en journalisten. De Minister weet dat ongetwijfeld. Ik heb hier het toezichtsrapport van de CTIVD over de inzet van journalisten als geheim agent. Dat gebeurt door de AIVD en ook door de MIVD. We hebben dus journalisten in Nederland rondlopen die betrokken zijn bij de inlichtingendiensten. We hebben geen idee hoeveel het er zijn. We weten niet wat ze doen en welke instructies ze wellicht krijgen. Ik vind dat zorgelijk en heb het natuurlijk ook al aan de Minister van Defensie en de Minister van Binnenlandse Zaken gevraagd. Die geven daar geen antwoord op.

Misschien zou de Minister – hij zit daar – het een goed idee vinden om aan journalisten of aan de NPO te vragen om eens via een enquête na te gaan hoeveel journalisten in Nederland banden hebben met inlichtingendiensten, want daar ben ik dus heel bezorgd over. Nogmaals, journalisten horen de macht te controleren. Ze horen dus geen verlengstuk van die macht te zijn. Ik ga naar een afronding toe.

De **voorzitter**:

Kunt u afronden?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, ik zag u al kijken, voorzitter. Mijn laatste vraag, die ik ook nog even gesteld wil hebben, gaat over het Commissariaat voor de Media. Wij krijgen daar heel veel zorgwekkende berichten over. Niet alleen de NPO, maar ook alle hoofdredacteurs en alle omroepen hebben brieven gestuurd naar het commissariaat over dat het niet goed functioneert en dat het zich heel activistisch opstelt. Hoe kijkt de Minister daartegenaan? Is hij misschien bereid om daar met het commissariaat over te gaan praten?

Nu rond ik mijn betoog helemaal af, voorzitter. Mijn betoog is kort samengevat dat de journalistiek – het geldt vooral voor de NPO – eens een keer haar werk moet gaan doen en de macht moet gaan controleren in plaats van dat ze namens de macht elke keer weer een dominant verhaal,

dat de macht goed aanstaat, in markt zet. Zo is het nu. Dat is toch wat ik zie gebeuren. Zo bewaakt ze het «Overtonvenster», zoals dat dan heet, en handhaaft ze een opiniehegemonie. Dat is heel zorgwekkend. Dat zou de journalistiek in Nederland, en dan vooral de NPO, zich aan moeten trekken.

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U heeft nog één minuut voor de tweede termijn straks. Dan is het woord aan de heer Markuszower van de Groep Markuszower.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Dank u wel, voorzitter. Vandaag spreken we over het gedeelte Media van de begroting OCW. Onafhankelijke media zijn natuurlijk een groot goed in de democratie. Sterke onafhankelijke media die de machthebbers van een land kritisch volgen, fungeren als de waakhond van de democratie. Sommige media worden gefinancierd van belastingcenten. Een miljard euro per jaar gaat naar de NPO, de publieke omroep, en dus is het niet zo raar dat wij hier in de Tweede Kamer zo nu en dan eens kritisch bekijken of dat geld nou goed besteed wordt. Onze fractie wil dat miljard het liefst aan de mensen thuis teruggeven. Dan houden ze meer geld in hun portemonnee over en met dat geld kunnen ze bijvoorbeeld wat makkelijker boodschappen doen of een Netflixabbonnementje nemen. De gemiddelde Nederlander kijkt anno 2026 namelijk heel anders tv dan dertig of zelfs tien jaar geleden. Een piepkleine bezuiniging wordt voorgesteld en heel Hilversum is in paniek. De drogredenen vliegen ons om de oren. Zo zou de publieke omroep ons, de Nederlander, beschermen tegen zogenaamde desinformatie die verspreid zou worden via socialemediaplatforms of grote techbedrijven. Laat mij niet lachen. Eenieder die een beetje heeft gevolgd hoe de NPO verslag heeft gedaan van – de heer Bosma refereerde er ook al aan – bijvoorbeeld de barbaarse slachting door monsterlijke Hamasterroristen in Israël op 7 oktober 2023 en de verdedigingsmaatregelen die Israël daaropvolgend heeft moeten nemen, weet dat juist de NPO desinformatie heeft verspreid. Als u mij had gezegd dat die P voor Palestijnse propaganda staat in plaats van voor publieke omroep, had ik dat veel eerder geloofd.

De NPO-beleidsmakers lijken bevangen door een woke, links, globalistisch perspectief en staan dus mijlenver af van wat de gewone Nederlander verwacht van de publieke omroep, namelijk geen indoctrinatie, maar objectieve en waarheidsgetrouwe berichtgeving. De voorbeelden zijn ook al door andere sprekers voor mij genoemd, dus die sla ik even over. Er zijn veel voorbeelden te noemen – die zijn dus net genoemd – van verspilling van belastinggeld door de NPO. We hebben het dan nog niet eens gehad over de gang van zaken rondom het Songfestival. Daarbij trekt de linkse directeur van AVROTROS, die ooit Omroep Groen wilde oprichten, eigenhandig de Nederlandse deelname in vanwege blinde haat naar Israël. We hebben het ook nog niet gehad over de talloze optredens van D66-leider Rob Jetten in NPO-producties als De slimste mens en aan de NPO-talkshowtafels in aanloop naar de verkiezingen. Uiteraard mag ook de NOS niet ontbreken in dit rijtje, met haar compleet vooringenomen verslaggeving: altijd pro-Extinction Rebellion, pro-Hamas en anti-Trump. Het is al gezegd. Een mooi voorbeeld is de zogenaamde objectieve verslaggeving over Charlie Kirk. De vorige spreker refereerde hieraan.

De **voorzitter**:

Er is een interruptie van de heer Krul.

De heer **Krul** (CDA):

Nee, voorzitter, ik heb een punt van orde. Het voelt een beetje als mosterd na de maaltijd, als ik heel eerlijk ben. Maar we gaan nu op individuele titel

mensen Israëlhaat toeschrijven en ik vind dat echt te ver gaan. Je kan een mening hebben over de publieke omroep en alles; dat snap ik helemaal. Maar iemand wordt nu bijna op individuele basis zoïets verweten. Dat vind ik eigenlijk niet kunnen.

De voorzitter:

Ik vind over het algemeen dat er heel veel namen vallen van mensen die zich niet kunnen verdedigen. Daar zou ik dus sowieso iets van willen zeggen. Misschien kan meneer Markuszower daar even rekening mee houden.

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

Ik heb geen naam genoemd, maar heb gerefereerd aan waarom dat Songfestival nou geschrapt moest worden. In mijn taxatie was de haat tegen Israël van die omroep, van die omroep, groter dan de liefde voor het Songfestival. Dat is een zeer geliefd programma. Vele mensen kijken daar altijd met veel plezier naar. Maar blijkbaar was de haat tegen Israël groter bij die omroep.

Ik sla wat over, omdat vorige sprekers daar ook wat over hebben gezegd. De kern van de zaak is duidelijk: in werkelijkheid wil de huidige publieke omroep de democratie niet per se beschermen, maar vooral de eigen politiek correcte kijk op de zaak in stand houden en natuurlijk, niet te vergeten, de luxe baantjes met de royale salarissen die daarbij horen, behouden. Het is al eerder gezegd: 85% van de Nederlanders is het eens met de aangekondigde bezuinigingen. De bezuiniging van 150 miljoen euro die nu voorligt, is een mooie start, maar wat ons betreft slechts het begin. Er kan veel meer bezuinigd worden. Want waarom werken er eigenlijk zo'n 500 mensen bij de linkse activistische omroep BNN-VARA? Waarom werken er 700 mensen bij de politiek voorgenomen NOS? Wat te denken van de honderden mensen bij de NPO-organisatie zelf, die geen minuut aan zendtijd vullen, maar enkel en alleen toezicht houden en toezien op het «coördinatieproces»? Het is allemaal te gek voor woorden en niet eens pluriform, want het zijn allemaal hetzelfde soort mensen. De publieke omroep vormt op geen enkele manier een afspiegeling van de opvattingen en wensen van de Nederlandse bevolking en onderneemt ook op geen enkele manier een poging om dat wel te zijn. Want wat gebeurt er als een omroep met een écht ander geluid komt, zoals Ongehoord Nederland? Zo'n omroep wordt op allerlei manieren tegengewerkt, niet geaccepteerd en buitengesloten. Het kwam in 2023 zelfs bijna tot een verbod. Vanwege het eenzijdige geluid dat de publieke omroep uitdraagt, is deze eerder een ondermijning van de democratie dan een garantie ervan.

Lokale en regionale omroepen willen wij op dit moment juist ontzien van bezuinigingen. Die omroepen staan veel dichterbij de mensen en brengen lokaal nieuws, cultuur en sport. Zij doen er echt toe voor de gewone Nederlanders, in hun eigen gemeente of provincie. Zij zijn vaak veel minder ideologisch belast en veel meer gericht op wat er echt leeft in een samenleving.

Mevrouw Oualhadj (D66):

Ik zou de heer Markuszower graag willen vragen wat hij precies bedoelt als hij zegt dat de omroep Ongehoord Nederland is tegengewerkt. In welke zin bedoelt hij dat?

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

De heer Van Houwelingen refereerde er ook aan. Er zijn processen geweest. Ze zijn tegengewerkt. Kijk naar waar zij van werden beschuldigd. Vergelijk dat dan met wat andere omroepen tegelijkertijd doen. Dan is de vraag waarom zij zo'n harde tik kregen, maar de andere omroepen niet, terwijl die precies hetzelfde deden, namelijk nepnieuws produceren en

uitzenden of steeds heel eenzijdig naar een zaak kijken en daar heel eenzijdig over berichten. Ongehoord Nederland kreeg daarvoor op zijn falie, maar die andere omroepen werden met rust gelaten. Dat noem ik «tegenwerking».

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Dank voor dit antwoord. Is de heer Markuszower ook bekend met de journalistieke code? Hoe verhoudt het zogenaamde tegenwerken van Ongehoord Nederland zich tot die journalistieke code, waar die zich niet aan heeft gehouden?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Ik wil best met u meegaan in het idee dat er dingen misschien niet pluis waren bij sommige omroepen. Mijn punt is: waarom krijgt Ongehoord Nederland zo'n harde aanpak, maar die andere omroepen niet? Ik noemde net in dit debat het Jeugdjournaal al. Dat wordt ook door een omroep uitgezonden. Dat verspreidt gewoon gif, pro-Hamas-gif. Onze kinderen worden daarmee vergiftigd. De woordvoerder van het CDA heeft het dan over een snoepreclame of iets dergelijks tijdens zo'n uitzending. Dat zou dan heel erg zijn. Maar tegen het echte gif dat er tijdens zo'n uitzending wordt uitgezonden, pro-Hamas- en pro-terreurgif, wordt niks gedaan. Maar als Ongehoord Nederland een verkeerde opmerking maakt of iets zegt dat niet zo goed valt, huppakee, dan wordt er gelijk met alle middelen en voor honderdduizenden euro's aan advocatenkosten, gekeken hoe die omroep kapot kan worden gemaakt. Doe hetzelfde bij die andere omroepen, of doe het bij helemaal niemand.

De **voorzitter**:

Tot slot.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Tot slot. Mijn vraag was een andere, namelijk hoe dat zich verhoudt tot die journalistieke code waar alle omroepen zich aan dienen te houden. Daar gaat mijn vraag over.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Ik ben niet de toezichthouder; dat moet u echt met de toezichthouder bespreken. Ik ga ervan uit dat er vrijwel geen journalisten zijn die zich daaraan houden. Als ik naar NPO-programma's kijk, vooral naar die talkshows, dan lijkt het erop dat niemand zich echt aan die journalistieke code houdt. Ik zie namelijk heel veel nepnieuws mijn ether binnenkomen.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

De bezuinigingen zijn dan ook geen bedreiging voor de democratie, maar een terechte besparing waar de belastingbetaler recht op heeft, zodat de zaken die werkelijk van belang zijn, een dak boven het hoofd of een goede medische behandeling, weer wat goedkoper kunnen worden.

De aangekondigde hervormingen van het publieke bestel door de inregeling van de omroephuizen wordt gepresenteerd als een garantie voor pluriformiteit, maar naar onze mening zorgt die eerder voor nog meer eenzijdigheid van het geluid van de publieke omroep. De voorgestelde omroephuizen zijn niets anders dan een machtsgreep van de grote omroepen. Dit blijkt uit diverse documenten die ze zelf hebben opgesteld. De grote omroepen willen naar een nieuw systeem van – drie; ik hoor net vier-plus-een, allemaal ingewikkeld – een aantal huizen. Het gaat om de eerdergenoemde AVROTROS ... Ik zal dat laten gaan vanwege de tijd.

Ze willen dus naar die omroephuizen. Nogmaals, die omroephuizen zijn niets meer dan een vorm van verkapte censuur die zorgt voor uitsluiting van de echt andere geluiden, die binnen dit nieuwe bestel vermorzeld zullen worden. Naar aanleiding van mijn vraag aan mevrouw Martens: het is mij ook niet duidelijk. Ik stel de vraag graag aan de Minister. Hoe ziet de Minister het voor zich, als sommige omroepen geen dak, geen thuis kunnen vinden in die omroephuizen? Wat gebeurt er met die omroepen, welke zijn dat en wat zijn de consequenties? Hoe ziet hij dat?

Het Nederlandse volk verdient beter dan deze nieuwe machtsgreep: een totaal eenzijdige publieke omroep met haar waardeloze – vaak, niet altijd – en politiek gekleurde producties die bakken met belastinggeld kosten. Ik zal in tweede termijn een motie indienen die oproept de bezuinigingen te maximaliseren, maar de plannen voor de censuurhuizen naar de prullenbak te verwijzen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is nu het woord aan mevrouw Van der Plas van de BBB.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. De publieke omroep speelt voor heel veel mensen een belangrijke rol bij het duiden van gebeurtenissen in Nederland en daarbuiten, maar het mediagedrag verandert snel. Jongere generaties kijken minder gewone televisie, digitale platforms winnen terrein en het vertrouwen in traditionele media staat onder druk. Juist daarom is het belangrijk dat de publieke omroep, inclusief de NOS als zelfstandige taakomroep binnen het NPO-bestel, aantoonbaar voldoet aan de wettelijke normen. De afgelopen jaren zien we in rectificaties en publieke discussies signalen dat naleving van die normen niet altijd consequent verloopt. Het gaat daarbij niet om intenties of individuele fouten, maar om vragen rondom structuur en borging. In het publieke debat staat nu vaak een handvol mediavoorbeelden centraal, maar dat leidt af van de hoofdvraag, die wel aan deze Kamer is: is het toezicht op die wettelijke normen voldoende ingericht? Die vraag raakt niet alleen de NPO, maar ook ons als parlement. Publieke media worden met belastinggeld gefinancierd – we hoorden het bedrag hier al: 1 miljard euro – en publieke taken vragen ook om publieke verantwoording.

Voorzitter. Andere landen hebben laten zien dat een scherp toezicht samengaat met redactionele onafhankelijkheid. Het Spaanse model, waarin een parlementaire commissie niet inhoudelijk stuurt maar toeziet op naleving van processen en normen, biedt een interessante vergelijking. Daar wordt gecontroleerd op structuur: hoe werkt hoor en wederhoor, hoe worden de bronnen gewogen, hoe wordt openheid geborgd? Dat gaat niet over uitzendingen, maar over governance oftewel bestuur, beheersing en toezicht. Is de Minister bereid om te verkennen hoe een Nederlandse variant van de Spaanse parlementaire controlecommissie kan bijdragen aan transparantie, vertrouwen en borging van onafhankelijkheid zonder aan redactionele vrijheden te tornen? Kan de Minister de Kamer een overzicht sturen van mogelijke modellen voor versterkte democratische verantwoording van de publieke omroep, inclusief het Spaanse model en eventuele alternatieven? En is de Minister bereid om de voordelen en de nadelen daarvan per model overzichtelijk in beeld te brengen?

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik zou mevrouw Van der Plas willen vragen hoe het voorstel dat ze zojuist presenteerde, verschilt van de instituties die wij hebben, dus van het Commissariaat voor de Media, de Ombudsman et cetera.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Het verschil is een parlementaire commissie.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ja, dat snap ik. Maar wat is dan inhoudelijk het verschil?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Wat ik net al zei; ik ga even terug naar mijn tekst. Het Spaanse model ziet toe op de naleving van de processen en normen. Ik vind dat een interessante vergelijking, omdat er wordt gecontroleerd op de structuur. Wij voeren hier wel debatten, maar een aparte parlementaire commissie die toetst aan wat het Commissariaat voor de Media doet, lijkt mij een interessante vorm. Ik zeg niet dat wij het hier moeten invoeren omdat het allemaal niet klopt wat hier gebeurt. Maar ik vraag wel aan de Minister om daar een verkenning naar te doen en te kijken of dat hier ook zou passen.

De **voorzitter**:

Tot slot.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik vraag dat omdat het, als we het parlementair maken, lijkt op politieke inhoudssturing. Volgens mij hebben we het in Nederland juist zo georganiseerd dat het op afstand is georganiseerd, dus via onafhankelijke toetsing en niet via politieke druk. Is dat dan wat mevrouw Van der Plas bedoelt?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik heb erbij gezegd dat het niet gaat over de inhoud van de programma's.

De **voorzitter**:

Maar meneer Mohandis heeft ook een vraag.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik probeer uw voorstel goed te volgen. Naar aanleiding van uw opiniestuk heb ik geprobeerd me te verdiepen in het Spaanse systeem, ook al is het Spaans van mijn ouders wel oké maar van mij niet. Toch heb ik met Translate geprobeerd het te begrijpen. Dat was wel zoeken naar waarin dit nou werkelijk verschilt van de rol die wij de afgelopen jaren hebben vervuld. Dat is mijn vraag aan mevrouw Van der Plas. De heer Bosma is nestor in deze commissie en ik loop ook al wat langer mee. We proberen natuurlijk ook vanuit de mediacommissie te sturen op structuren om dingen, kaders, mee te geven. De heer Elias heeft de ombudsman in het leven geroepen via een motie; dan heb ik het over de NPO-ombudsman. Het is zoeken naar wat zo'n parlementaire commissie meer kan dan onze controlerende rol via het kabinet, ook op het punt van de financiering, het bestel en de structuren. Het is voor mij dus zoeken naar wat dit werkelijk méér gaat doen.

De **voorzitter**:

Twee interrupties.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dank voor deze vraag. Ik dacht overigens dat de heer Mohandis al door zijn interrupties heen was, maar hij is natuurlijk hartstikke welkom om deze uitgebreide vraag te stellen.

De **voorzitter**:

De heer Mohandis geeft lange antwoorden, maar hij had nog niet zoveel lange vragen gesteld.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

O, hij had geen interruptie. Hij had geen antwoorden meer; daar ging het eigenlijk om.

De voorzitter:

Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Oké, dank u wel. Dat is juist waarom ik de Minister vraag om een verkenning, namelijk om te kijken hoe dit beter kan worden ingericht en hoe dit beter kan worden geborgd. Het Verenigd Koninkrijk heeft ook een model en heeft recent de BBC gewoon opgedragen om primetime iets te rectificeren. Ik ben daar dus gewoon zoekende naar. Ik ben zelf 35 jaar journalist geweest. Wat ik graag wil, is dat het vertrouwen in de media in het algemeen, dus in alle omroepen, met welke politieke kleur dan ook, wordt hersteld. Alles wat wij daaraan kunnen doen, moeten we doen, want het werkt op dit moment niet. We zien in de samenleving dat het vertrouwen in de traditionele media gewoon echt fors minder is geworden. Ik hoor dat ook overal om mij heen, niet alleen in mijn eigen bubbel, maar overal waar ik kom. Mensen die ik spreek op straat hebben het daar heel vaak over. Dat is toch niet wenselijk? Dat is eigenlijk de vraag. Vandaar dat ik naar die verkenning vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Heel kort. Dit is ontzettend interessant. Kunt u misschien wat voorbeelden daarvan geven? Wat zeggen mensen dan tegen u? Waarom vertrouwen ze de media niet meer?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik kan daar zeker voorbeelden van geven. Mensen zeggen bijvoorbeeld tegen mij: hoe kan het toch dat er bijvoorbeeld bij de NOS of bij programma's die bij de NPO worden uitgezonden, helemaal niets wordt gezegd over de rol van Hamas in alles wat er in de afgelopen jaren is gebeurd? Mensen zeggen tegen mij: ik hoor op het nieuws zeggen «Dat verklaart het Ministerie van Gezondheid in Gaza», zonder dat daarbij verteld wordt dat dat Ministerie van Gezondheid Hamas is. Mensen hebben niet het gevoel dat zij goed genoeg worden geïnformeerd. Daarmee worden heel veel kijkers in Nederland ook op het verkeerde been gezet, want als ik vervolgens aan mensen om mij heen vraag of zij ervan op de hoogte zijn dat het Ministerie van Gezondheid Hamas is, een terroristenclub, kijkt de helft van de mensen mij wezenloos aan. Die hebben echt geen idee. Het laatste voorbeeld dat ik kan noemen – ik heb heel veel voorbeelden, want ik heb hier een hele stapel – is heel sprekend: na de moord op Charlie Kirk werd gewoon gezegd dat hij alle vrouwen «dom» had genoemd en dat zo'n aanslag wel te verwachten was, terwijl hij dat volstrekt niet heeft gezegd.

Mensen worden dus gewoon op het verkeerde been gezet. Mensen worden daar boos over. Mensen voelen zich eigenlijk ook een beetje als dom neergezet, alsof zij zelf niet naar die informatie kunnen zoeken en alsof wat hun op televisie wordt verteld de waarheid is. Maar mensen zoeken wél zelf en zien dan ook dat het allemaal eigenlijk veel genuanceerder ligt en dat de context helemaal ontbreekt. Dat is gewoon waarom het vertrouwen in de traditionele media fors is afgenomen. Ik zeg niet «alle»; ik zeg ook niet «alle programma's» en ik zeg ook niet «alle nieuwsuitzendingen», maar het komt wel heel vaak voor. Ik vind dat wij dat signaal serieus moeten nemen. Wij zijn hier de Tweede Kamer en wij geven hier ook kaders aan. Wij moeten dit onwenselijk vinden en wij moeten ook proberen daar iets aan te doen, zodat het vertrouwen wél hersteld wordt.

De voorzitter:

Er komen nog een paar interrupties aan voor u, mevrouw Van der Plas, dus graag iets korter antwoorden. Eerst de heer Krul.

De heer **Krul** (CDA):

Het is niet wenselijk dat mensen het vertrouwen in de media verliezen. We zoeken naar een oorzaak. Zou een oorzaak ook kunnen zijn dat politici er alles aan doen om dat wantrouwen te voeden, vraag ik aan mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Kijk, daar gaan we weer. Dit is precies wat ik ook in mijn opiniestuk afgelopen week in De Telegraaf schreef. Zodra je kritisch bent op de media of op wat er ergens in een programma is gezegd, gaat het meteen over de kritiek die je levert, maar we hebben geen debat over de argumenten die je daarvoor hebt. Ik vind het zó plat om steeds te zeggen «dat komt omdat jij dit of dat hebt gezegd» of «dat komt omdat jij dat en dat hebt gezegd». Ik heb net allerlei voorbeelden genoemd. We moeten die signalen uit de samenleving ook serieus nemen. Ik wil daar een goed, inhoudelijk debat over. Mensen mogen het totaal met mij oneens zijn en ik mag het totaal met anderen oneens zijn, maar dan hebben we in ieder geval een debat. Hiermee sla je het publieke debat zo plat ... Daar ga ik gewoon niet aan beginnen.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ik zou mevrouw Van der Plas toch mee willen geven dat er een verschil is tussen kritiek hebben en verdacht maken op grond van ongefundeerde meningen en suggesties. Dat is volgens mij een belangrijk verschil. Ik ben wel blij te horen dat mevrouw Van der Plas graag wil dat het vertrouwen in de media weer wordt hersteld. Maar dat vertrouwen in traditionele media neemt natuurlijk ook af – die geluiden hoor ik ook – wanneer een vicepremier veel twijfel zaait over diezelfde media. Dat is weer wat ik hoor qua geluiden.

De **voorzitter**:

Twee interrupties.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik ben het daar niet mee eens. Ik denk dat daarover ook al heel veel gezegd en geschreven is. U doelt op Mona Keijzer en haar tweet, overigens niet op haar Ministersaccount maar op haar persoonlijke account, met een tongue in cheek, zoals dat heet. Echt, hoeveel geld het wel niet heeft gekost qua talkshows om het te hebben over de tweet van Mona Keijzer ... Letterlijk elke talkshow, elk nieuwsprogramma ging er een week lang over: disproportioneel. Ik vind dat we er een goed debat over moeten hebben. Nogmaals, ik ben 35 jaar journalist geweest. Weet u hoe dat vroeger ging op een redactie? De deur stond open en als een burger het niet met je eens was, kwam die gewoon binnenlopen, roepend en schreeuwend dat hij het niet eens was met wat je had opgeschreven. Je nodigde meneer of mevrouw uit voor een bakje koffie. Dan ging je zitten en dan was het «we zijn het erover eens dat we het niet eens zijn» of je zei «schrijf maar een brief of dien een klacht in». Dat is van alle tijden, kritiek op de media, ook toen ik bij de kranten werkte. Daarom zei ik in het opinieartikel ook dat persvrijheid ook een kwestie is van kunnen omgaan met kritiek en daarover een publiek debat of een discussie voeren.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Begrijp ik nou goed van mevrouw Van der Plas dat mevrouw Keijzer dus een kopje koffie had kunnen gaan drinken op de redactie? Ik begrijp dan dat het vroeger anders ging. Ik begrijp ook niet helemaal wat mevrouw Van der Plas bedoelt met «het persoonlijke account». Is het dan niet de

vicepremier die spreekt? Hoe moet een burger nou precies weten of een vicepremier al dan niet op persoonlijke titel communiceert? We hebben in het verleden ook voorbeelden gezien. Oud-politicus Nawijn zei ooit dat hij als mens weliswaar voor de doodstraf was, maar als Minister tegen. Over wie hebben we het nou precies? Hij kreeg het daar ook niet per se heel makkelijk mee.

De voorzitter:

Uw interrupties zijn nu op.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

We gaan de discussie weer helemaal opnieuw doen. Nogmaals, een week lang is het in elke talkshow urenlang hierover gegaan. Tel daar even de voorbereiding van de redacteurs bij op, de voorbespreking, het uitnodigen van gasten en alle kosten die daarmee zijn gemoeid. De NPO wordt gewoon gefinancierd met belastinggeld. Dat is 1 miljard euro. Dan ben je niet gevrijwaard van kritiek. Daar wordt hier zo ongelofelijk krampachtig mee omgegaan. Wij vertellen niet wat Pauw en De Wit al dan niet in het programma mogen hebben of welke gasten ze wel mogen uitnodigen en welke niet. Wij bemoeien ons niet met de inhoud. Maar of ze een kopje koffie had moeten drinken? Dat moet u aan mevrouw Keijzer vragen; daar ga ik niet over. Ik leg alleen uit dat journalisten vroeger niet zo krampachtig waren over kritiek. Dat hoorde gewoon bij je vak. Dat was niet altijd leuk, maar het hoorde erbij. Weet je, dan beginnen we weer hierover en ik wil het hier wel de hele avond over hebben, maar mij gaat het om de hoofdlijn hierbij, namelijk of je wel of niet iets van kritiek mag hebben op een organisatie die – mind you – per jaar 1 miljard euro belastinggeld krijgt en of we wel of niet willen helpen om het vertrouwen in die publieke media te herstellen. Dat gaan we niet bereiken door constant dingetjes plat te slaan, zo van: die zei toen dit en die zei dat en dat mag niet. We moeten het hierover hebben. Dat blijkt gewoon te leven in de hele samenleving, dat blijkt ook uit de enquête van De Telegraaf. Laten we dat gewoon doen en laten we niet zo krampachtig en hysterisch doen.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Mevrouw Van der Plas gaf precies het antwoord op de vraag die ik had. Een geweldig antwoord; daar ben ik het helemaal mee eens.

De voorzitter:

Goed zo! Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Voorzitter. Behalve bij de journalistieke norm willen we ook stilstaan bij de pluriformiteit, oftewel de veelzijdigheid binnen het bestel zelf. Met uitzondering van enkele uitgesproken omroepen is het voor het publiek vaak moeilijk te herkennen waarin organisaties werkelijk verschillen. Pluriformiteit, oftewel veelzijdigheid, is een kerntaak van het bestel, maar dan moet die veelzijdigheid wel zichtbaar zijn. Daar komt bij dat de NPO-begroting voor 2026 een tweede zorgpunt blootlegt: de bezuinigingen worden vrijwel volledig neergelegd bij het programmabudget, terwijl de bestuurslaag en de managementstructuren grotendeels ongemoeid blijven. Dat betekent dat redacties, programma's en makers als eerste geraakt worden, terwijl de overhead niet meeweegt. Dat is moeilijk uit te leggen en staat haaks op sober organiseren. Als een publieke taak onder druk staat, moet een organisatie bij zichzelf beginnen en niet bij de inhoud. Vindt de Minister het verdedigbaar dat de top van een raad van bestuur, raad van toezicht en directie- en managementlagen nagenoeg volledig worden ontzien, terwijl programma's en makers al wel fors worden geraakt? Kan de Minister uitleggen op basis

waarvan de NPO stelt dat men zich voorbereidt op bezuinigingen? Is het beeld juist uit de begroting en de jaarverslagen van de NPO dat er geen concrete plannen zijn om de bestuurscultuur te verkleinen? Zo niet, waarom is er onlangs een tweede bestuurder bij de EO gekomen? Is de Minister bereid de NPO op te dragen een transparant bezuinigingsplan aan te leveren waarin duidelijk is welke interne lagen worden afgeschaald?

Voorzitter. Ik wil heel kort ingaan op de regio. De heer Ceder gaat dat ook doen. Regionale omroepen zijn essentieel voor de lokale democratie, voor de controle op gemeentebesturen en voor de herkenbaarheid voor inwoners. Juist de regionale journalistiek staat onder druk. Hoe voorkomt de Minister dat regionale redacties worden opgeslokt door landelijke formats en zo hun eigen identiteit en controlefunctie kwijtraken?

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Ceder van de ChristenUnie.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter. Het is goed dat we vandaag spreken over de media. Er is al veel gezegd. Voor de ChristenUnie zijn een sterke publieke omroep, pluriforme media en onafhankelijke journalistiek van groot belang. Logischerwijs gaat er veel aandacht uit naar de publieke omroep. Over veel programma's hebben we al de aankondiging gehad dat ze moeten stoppen. De EO liet bijvoorbeeld weten te stoppen met het ontwikkelen van dramaseries en documentaires, terwijl een serie als De Joodse Raad veel lof ontving en de omroep ook veel unieke documentaires heeft gemaakt.

Voorzitter. Het valt me op dat dergelijke keuzes door de NPO worden gemaakt, terwijl zij slechts beperkt snoeien in de flinke groei van bijvoorbeeld het aantal medewerkers de afgelopen jaren. Zouden omroepen daar zelf niet meer over te zeggen moeten hebben? Ik zou daarop graag een reflectie willen.

In de kaderbrief werd gesteld dat er vier of vijf omroephuizen zouden moeten komen en dat het aan de omroepverenigingen is om tot een verdeling te komen. Houdt die belofte stand? Ik heb net kennisgenomen van het voorstel van de drie formerende partijen; ik zal naar de tekst kijken. Klopt het dat het nog steeds aan de omroepverenigingen is om tot een verdeling van de omroephuizen te komen? Zo kan er gesnoeid worden in de overheadkosten, maar blijft er wel ruimte voor pluriformiteit. Is dat het uitgangspunt van de Minister?

Wordt in de nieuwe wet ook het ledencriterium verankerd als manier om maatschappelijke verankering aan te tonen? Ik hoor graag een concrete toezegging van de Minister.

Daarnaast zie ik een wonderlijke gang van zaken rondom het amendement-Bontenbal – het ging er al over – waarin de verlaging van de rijksbijdrage duidelijk is gekoppeld aan het ophalen van meer onlinereclame-inkomsten voor de Ster. Mijn fractie is er duidelijk over en ik weet dat het CDA dat ook is geweest, bijvoorbeeld in het debat over de gewijzigde begroting eind 2024. Kan de Minister nogmaals reflecteren op de manier waarop hij met huidige besluit recht doet aan het amendement, dat vervolgens ook de begroting aan een meerderheid heeft geholpen?

Voorzitter. Dan een paar andere onderwerpen. Vorig jaar werd mijn motie aangenomen die verzocht om te onderzoeken hoe de schermtijd voor kinderen onder de 2 jaar kan worden beperkt. Experts waarschuwen immers voor de gevolgen van schermgebruik voor bijvoorbeeld de hersenontwikkeling. Het is goed dat in de vorig jaar opgestelde richtlijn schermgebruik wordt afgeraden voor kinderen onder de 2 jaar. Terecht wordt gezegd dat het belangrijk is dat de richtlijn landt in de samenleving. Is de Minister bereid om hier met partners een concreet plan voor op te

stellen om zo veel mogelijk ouders te bereiken? Eind dit jaar kan Nederland voorstellen indienen voor herziening van de richtlijn over audiovisuele mediadiensten. Het lijkt me goed om te pleiten voor het verbieden van televisieprogramma's specifiek voor baby's en peuters. In Frankrijk geldt een dergelijk verbod al. Is de Minister bereid om hier ook in Europees verband voor te pleiten?

Voorzitter. Dan de lokale media. De lokale media zijn cruciaal voor de lokale nieuwsvoorziening en democratie. Met de nieuwe wet die de Minister voorbereidt, komt er voor de lokale omroepen een stelselherziening per 1 januari 2028, zo is de planning. Gemeenten zijn dan niet meer verantwoordelijk voor de financiering van deze omroepen. De vrees bij de lokale omroepen is dat de vrijwillige bijdrage van gemeenten – dit jaar is dat circa 9,5 miljoen euro – per 2028 gaat verdwijnen. Herkent de Minister deze zorgen? Is hij het met mij eens dat lokale omroepen vanaf 2028 per saldo niet minder budget mogen krijgen dan nu het geval is? Is de Minister bereid om via een inventarisatie onder gemeenten in kaart te brengen hoe groot het risico is op het grotendeels wegvallen van de vrijwillige bijdrage en duidelijkheid te geven over hoe wordt geborgd dat de lokale omroepen over voldoende budget blijven beschikken? Ik wil hierover ook een motie indienen om te garanderen dat de budgetten niet kleiner worden. Die kan ook rekenen op steun van een meerderheid van de Kamer. Ik weet dat een aantal partijen deze motie ook mee willen tekenen. Ik hoop dat we dit kunnen borgen en dat we vandaag ook een toezegging van de Minister krijgen, zodat we duidelijkheid krijgen.

Voorzitter. Tot slot wil ik aandacht vragen voor omroepen die uitzenden op plaatsen waar helemaal geen vrije pers en media zijn. Zo staat Venezuela, een buurland van ons Koninkrijk, zeer laag op de ranglijst van de Press Freedom Index van RSF. Vanaf Bonaire kan er bijvoorbeeld via Radio Ayaca 800 uitgezonden worden. Zo zijn er meerdere omroepen in Nederland. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor Radio Dabanga, die vanuit Amsterdam-Zuidoost miljoenen Sudanezen bereikt, en zo zijn er nog andere zenders die internationaal van waarde zijn. Ziet de Minister hoe de lokale media een rol kunnen spelen om deze omroepen te versterken? Is de Minister of zijn collega van BZ of van BZK bereid om via gesprekken met initiatiefnemers te bezien hoe dergelijke initiatieven steun kunnen verdienen van Nederland en ons Koninkrijk, en de Kamer hierover op een later moment te informeren?

Voorzitter. Ik hoop dat de Minister dit ter harte neemt. Verder sluit ik me aan bij de vragen die al gesteld zijn. Voor nu laat ik het hierbij.

De voorzitter:

Dank u wel. Er is een vraag van de heer Van Houwelingen.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Net als de ChristenUnie vinden wij onafhankelijke media ook heel belangrijk. De collega van de heer Ceder, Eerste Kamerlid Eric Holterhues, is voorzitter van de raad van toezicht van KRO-NCRV. Hoe kijkt de heer Ceder daartegen aan?

De heer Ceder (ChristenUnie):

Volgens mij hebben we met elkaar besloten dat er in de Eerste Kamer een aantal rollen wel verenigbaar zijn en een aantal niet. Deze zijn verenigbaar. Anders word je ook niet geïnstalleerd. Gezien de aard van de parttimerol van Eerste Kamerleden zou dat prima te combineren moeten zijn, mits je op de portefeuilleverdeling let.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan tot slot de heer Struijs van 50PLUS.

De heer **Struijs** (50PLUS):

Dank u. Wij zijn voor het eerst in deze commissie, dus misschien zal ik hier en daar wat open deuren intrappen, maar ik vind het toch belangrijk om het standpunt van 50PLUS voor de toekomst kenbaar te maken.

Laat ik duidelijk zijn: 50PLUS strijdt voor het behoud van omroepverenigingen binnen het publieke omroepbestel. Omroepverenigingen zijn dé manier waarop de publieke omroep verbonden blijft met de samenleving. Ze zijn met gemeenschapsgeld opgebouwd, diepgeworteld in de maatschappij en ze vertegenwoordigen groepen Nederlanders. Gooi die krachtige verenigingen dus niet te snel overboord, maar versterk ze in hun eigentijdse tijdgeest.

Daarbij is structurele interactie met de achterban en met regionale omroepen cruciaal voor 50PLUS. Onze visie is helder: pluriforme omroepen met een eigen, herkenbare achterban. Net zoals in de politiek hoort ook de publieke omroep zo te zijn samengesteld dat het geheel een goede afspiegeling vormt van de samenleving, zodat iedere Nederlander zich gehoord, gezien, geïnformeerd, vermaakt en geïnspireerd voelt op een manier die bij zijn of haar leefwereld of overtuiging past, niet gestuurd door winst, maar door publieke waarden en onafhankelijke journalistiek. Dit is voor ons heel belangrijk.

50PLUS is daarom een uitgesproken voorstander van het externe pluriforme bestel met omroepverenigingen als blijvende en dragende pijlers. Thema's moeten vanuit verschillende invalshoeken belicht worden, maar dat lukt alleen als de huidige omroepverenigingen behouden blijven en uiteraard mee veranderen. Zonder hen verschaalt het aanbod en dreigt er een eenheidsworst. Dat betekent niet dat alles moet blijven zoals het is. 50PLUS staat zeker open voor hervormingen, mits ze slim en doelmatig zijn. Een nauwe samenwerking in de zogeheten omroephuizen kan daarbij helpen. We staan zeker open voor een hervorming naar vijf omroephuizen. Dat kan leiden tot meer doelmatigheid en een reductie van het aantal bestuurders. Efficiënt aan de achterkant en pluriform aan de voorkant.

De vermeende onbeheersbaarheid van het bestel zit echter niet per definitie in het aantal omroepverenigingen of bestuurders, maar vooral in de te grote rol van de NPO en in de bureaucratische en arbeidsintensieve processen, met name rond de intekening van programmering. Ik verwonder mij daar echt over. Wat nodig is, is een duidelijke taakverdeling tussen omroepen en NPO. Omroepen moeten meer zeggenschap krijgen over hun media-aanbod. Daarbij hoort ook dat het volledige programma-budget rechtstreeks over de omroepen wordt verdeeld. Het huidige versterkingsbudget dat door de NPO naar believen gedurende het jaar wordt toegekend, is ondoelmatig en leidt tot onderlinge concurrentie tussen omroepen. Dat helpt niemand. De NPO zou zich moeten ontwikkelen tot een ondersteunende organisatie met focus op kwaliteit, distributieplatforms, vindbaarheid en duidelijkheid. Dat betekent ook minder overleg, minder bureaucratie en meer ruimte voor de inhoud, bijvoorbeeld de podcasts. Zo kunnen zowel de NPO als de afzonderlijke omroepen helder worden beoordeeld op hun bijdrage aan de publieke opdracht.

Feitelijk is voor een efficiëntere samenwerking misschien niet eens een ingrijpende stelselhervorming nodig. De vorming van de omroephuizen kost bovendien, zeker de eerste jaren, heel veel geld. De aanpak die 50PLUS voorstaat, is effectiever en goedkoper. Ga aan de slag! Het totale budget van de publieke omroep kan eigenlijk niet omlaag, maar het zij zo. Het moet wel anders worden ingezet: meer middelen naar de omroepen voor media-aanbod, innovatie en digitale transitie en binnen de NPO naar uitstekende, laagdrempelige distributieplatforms die alle Nederlanders bereiken. Mocht er toch worden bezuinigd, dan kan dat alleen verantwoord als dat gefaseerd en synchroon met de vorming van de omroephuizen gebeurt. Alleen zo voorkomen we dat bezuinigingen ten koste gaan

van programma's en journalistieke kwaliteit. Intensieve samenwerking bij de omroepen is daarbij van essentieel belang. Ik zie hier een heleboel dingen voorbijkomen. Hoe kijkt de Minister hiernaar?

Voorzitter. De publieke omroep is van en voor iedereen en is daarmee de stem van het volk. Bereik om het bereik is niet het doel, maar impact en publieke waarden. De kern is: betrouwbare informatie, een veelzijdig aanbod en hoogwaardige journalistiek. Samen vertegenwoordigen de omroepverenigingen meer dan 1,8 miljoen leden. Zij vormen bovendien een belangrijke pijler van de creatieve industrie en werkgelegenheid in de hele productieketen. Bezuinigingen raken dus niet alleen programma's, maar een complete sector. 50PLUS staat ook open voor een meer open bestel, waarbij publieke en private samenwerking veel meer mogelijk is, maar we waken wel voor de publieke waarden erachter.

Voorzitter. Kortom, 50PLUS is tegen onnodige bezuinigingen, maar voor verstandige veranderingen. Publieke omroepen zijn onmisbaar voor onafhankelijke journalistiek, maatschappelijke verbondenheid en onze cultuur. In mijn verwonderfase die ik heb als fractievoorzitter ...

De voorzitter:

Wilt u afronden?

De heer **Struijs** (50PLUS):

... van 50PLUS wil ik de Minister vragen wat hij met de stapel moties gaat doen die ondertussen zijn rondgegaan en geaccordeerd. Dat is wel een vraag in mijn verwonderfase: hoe gaan we verder met alle veranderingen die vanuit de Kamer zijn gevraagd?

De voorzitter:

Dank u wel. Uw tijd is ook bijna op, maar mevrouw Nanninga heeft een vraag.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Of omroepen de stem van het volk zijn, weet ik zo net nog niet. Maar goed, die opmerking is voor uw rekening, meneer Struijs. Ongeveer 75% van die Nederlanders, het volk dus, vindt dat ook de salarissen van omroepbestuurders een heel goede bezuinigingspost voor dit kabinet zijn. Hoe ziet 50PLUS dat?

De heer **Struijs** (50PLUS):

Zoals ik al zei, zijn we zeer kritisch op de bestuurders, niet alleen op het aantal maar mogelijk ook hun salariëring. Daar gaan we zeker kritisch naar kijken, want wij zijn echt gericht op het maken van programma's, zo pluriform mogelijk.

De voorzitter:

Dank u wel. Mevrouw Van der Plas heeft ook nog een vraag.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Hoe kijkt de heer Struijs van 50PLUS naar de discussie die we hier net hebben gevoerd? De achterban van 50PLUS bestaat uit 50-plussers, onder wie ook veel echt oudere mensen, die misschien niet de mogelijkheid hebben om zelf iets te onderzoeken. Hoe wil 50PLUS waarborgen dat deze mensen feitelijk onafhankelijke berichtgeving krijgen?

De heer **Struijs** (50PLUS):

Ik verwerp deze beeldvorming, want ik zie hele verstandige 50-plussers die juist onderzoeken en ons helpen te valideren. Dat is één. Twee. Ze hebben wel degelijk een mening op basis van hun ondervindingen. Zij kijken ook naar platforms. Het zal u verbazen: ik ben verbaasd over het aantal grootouders met kleinkinderen dat op TikTok zit. Dat is massaal. Het

verbinden van generaties is voor ons cruciaal. Ze hebben wel degelijk een mening. Ik vertegenwoordig mijn achterban zo goed mogelijk. Natuurlijk leven er ook bij ons discussies, maar ik verwerp het beeld dat ze geen mening hebben, want die hebben ze wel degelijk en die heb ik zojuist proberen te verwoorden.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik heb niet gezegd dat 50-plussers geen mening hebben. Ik ben zelf een 50-plusser en ik heb een hele sterke mening, kan ik u vertellen. Kijk, mijn moeder is 87. Daar doel ik een beetje op. Die is niet zo heel handig. Ze kan mij een whatsappje sturen. Dat doet ze heel vaak. Dan bemoeit ze zich heel veel met mij en dat is helemaal prima. Maar deze mensen hebben geen computer, ze googelen niet, ze zoeken niet verder; dat soort dingen. Ik heb het over die groep mensen binnen de 50-plussers die niet weten hoe ze dat moeten doen en dat ook helemaal niet willen doen. Ze willen gewoon televisiekijken, naar de NOS, naar Pauw & De Wit en naar whatever. Ze willen gewoon objectieve berichtgeving, maar constateren vaak dat ze die kennelijk niet krijgen. Dat was de kern van mijn vraag. Hoe gaat de heer Struijs, hoe gaat 50PLUS om met deze mensen die dat niet kunnen, dus niet alle 50-plussers, en ...

De **voorzitter**:

Duidelijk, duidelijk.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

... hoe gaat 50PLUS binnen wat we nu allemaal bespreken borgen dat dat wél gebeurt?

De heer **Struijs** (50PLUS):

Wij zijn te allen tijde voor het zo pluriform mogelijk toegankelijk maken van deze informatie voor eenieder, of dat nu gebeurt door studenten die aan huis komen om uit te leggen hoe die platformen werken of door de bibliotheken te stimuleren om dat te doen. Wij hebben zelf veel oplooppjes georganiseerd om in de mondelinge discussies te valideren wat er enorm leeft en vele kanten te laten belichten, niet alleen door onze mensen, maar ook door deskundigen. En ja, ook ik ken 80-plussers die zeggen: is het nu allemaal waar wat ik hier voor mijn kiezen krijg? Wij proberen dan toch handreikingen te doen, op de manier die ik beschreef, om toch die pluriforme meningen ... Maar ik herhaal nogmaals: ik ken ook heel veel 80-plussers die mij zelfs bij dit beleid helpen en die uitermate goed op de hoogte zijn van hoe je tot onafhankelijke waarheidsvinding komt.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Deze 50-plusser gaat de vergadering schorsen en wel tot 18.30 uur, zodat de Minister de antwoorden kan voorbereiden en wij ook gelijk even kunnen eten.

De vergadering wordt van 17.44 uur tot 18.30 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Dames en heren, het is 18.30 uur. De Minister is stipt op tijd en de Kamerleden die er nog niet zijn, zullen zo binnendruppelen. We gaan beginnen met de beantwoording van de vragen van de Kamerleden. De Minister heeft zes blokjes voorbereid en ik stel voor dat hij begint met die op te noemen.

De Minister.

Minister **Moes**:

Dank, voorzitter, en dank aan de fracties en de Kamerleden voor hun mooie inhoudelijke uitwisseling van visies en gedachten. Ik heb de

beantwoording inderdaad in zes blokjes verdeeld, te weten: de hervorming van het landelijke stelsel, de bezuiniging, lokaal en regionaal, journalistieke vrijheid en onafhankelijkheid, persveiligheid, en overige vragen over de mediasector. Ik begin maar gelijk met de hervorming van het landelijke stelsel.

Voorzitter. Er waren een aantal vragen over wat ik ga doen met de stapel moties die in het verleden zijn behandeld en aangenomen en met de planning. Die planning zou krap zijn en daarom zijn er ook vragen over het tempo van de hele stelselwijziging. Het punt is dat de stelselwijziging echt gezien moet worden als een pakket aan wijzigingen. Het is dus niet zo dat je er allemaal zaken uit kunt plukken: dit willen we en dat willen we. Je moet het echt zien als één grote stelselwijziging. Het kan dus niet in stapjes en vandaar ook dat die moties er nog als een stapel liggen. Dat wordt allemaal integraal opgepakt. Dat nemen we allemaal mee in het wetsvoorstel en ik verwacht dat dat voor de zomer in consultatie gaat. De Kamer zal er dan ook een brief over krijgen.

Ik zeg daarbij «ik verwacht», want dat zal ik waarschijnlijk zelf niet meer als bewindspersoon meemaken. Ik moet dus echt even een slag om de arm houden. We weten dat zoiets nooit helemaal zeker is, maar als het aan mij en mijn ambtenarenapparaat ligt, dan is het zeer zeker mogelijk. Dat tempo vinden we dus heel erg belangrijk, want anders krijg je deze stelselwijziging er niet voor de deadline van 2029 door. We zijn ons daar heel goed van bewust en daar stuur ik ook op. Het tempo is hoog en we denken daarom dat het kan, maar hoogstwaarschijnlijk zal mijn opvolger dat moeten gaan doen. Maar daarin komen al die moties terug, net zoals een aantal van de richtingen, verkenningen en kaders die ik vanavond heb gehoord. Die kunnen daar ook nog in meegenomen worden.

Maar ik geef wel alvast een winstwaarschuwing: alles wat nu voorgesteld wordt als concrete uitwerking van dat stelsel als geheel, zal ik ontijdig verklaren, omdat het gezien moet worden als een totaalpakket, een totaalpakket aan wijzigingen. Ik kan het hooguit meenemen als verkenning of als kader, want ik hecht eraan dat de Kamer het integraal en politiek afweegt.

Dat even, zeg maar, als een blokje aan antwoorden, zodat ik niet alle losse vragen staccato op hoeft te pakken.

De voorzitter:

Ik heb verzuimd de Kamerleden te melden dat we net als zojuist vier interrupties doen die langer zijn dan 30 seconden, maar dan tellen we ze wel meteen als twee. Maar korte interrupties, dus korter dan 30 seconden, zijn gratis.

De heer Mohandis (GroenLinks-PvdA):

Ik kan me vinden in deze benadering, maar dan hoop ik wel dat de Minister er de komende twee, drie, vier weken dat hij nog Minister is, echt alles aan zal doen dat er nu ook echt tempo gemaakt gaat worden. We hebben geen week meer te verliezen, willen we '29 halen.

Minister Moes:

Tot mijn laatste snik, voorzitter.

Mevrouw Oualhadj (D66):

Dank aan de Minister voor de beantwoording. Heel fijn dat dat gebeurt, maar waarom heeft de Minister hierover dan niet zelf iets naar de Kamer gestuurd?

Minister Moes:

Precies wat ik net uit probeerde te leggen: je moet dit echt integraal regelen. Ik ga dus niet hapsnap elke keer stapjes naar de Kamer sturen. Ik heb wel een belangrijke tussenstap gezet, omdat ik zag dat het de

omroepen zelf niet lukte. Die stap betreft het aantal omroephuizen. Mijn voorganger heeft geprobeerd om dat via een gespreksleider aan de omroepen zelf te laten. Die zijn daar gewoon niet goed uit gekomen, moeten we helaas constateren. Daarom heb ik toen wel gezegd in een Kamerbrief dat hier meer politieke regie nodig is. Ik zie overigens dat die politieke regie opgepakt wordt, maar daar zijn straks natuurlijk de nieuwe kabinetspartijen ook deelgenoot van.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

De regie is opgepakt, omdat die bleef liggen. Ik begrijp niet helemaal wat u let, zeg ik via de voorzitter, om een integraal pakket naar de Kamer te sturen.

Minister **Moes**:

Wij hebben die tijd gewoon nodig om het wetsvoorstel goed uit te werken. En ik zei net al dat dat wetsvoorstel wat mij betreft voor de zomervakantie in consulatie gaat. Er komt dan een brief met een concreet voorstel naar de Kamer en in die brief wordt dan alles uitgewerkt. Dat is het hoogst haalbare tempo van mijn kant.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Het kabinet-Schoof heeft een jaar extra gekregen. Dat zei ik ook in mijn bijdrage. Was een jaar extra dan niet genoeg?

Minister **Moes**:

Het is heel moeilijk om als een bewindspersoon die nog niet zo lang lid is van wat wel een «dubbeldemissionair kabinet» wordt genoemd, terug te reizen in de tijd om dingen sneller te hebben gedaan. Ik kan alleen een inschatting maken van de situatie zoals die nu is.

Ik heb oog voor dat tempo en ik erken dat er echt tempo gemaakt moet worden, want anders halen we de deadline niet. Het stelsel moet herzien worden, maar tegelijkertijd moet je dat wel integraal wegen en aanpakken.

Ik constateer dat de omroepen er zelf niet uit zijn gekomen. Daarom heb ik nog niet zo heel lang geleden een brief naar de Kamer gestuurd waarin ik aangeef dat de politiek meer regie moet pakken. Als de Kamer dat vanavond niet had gedaan, dan had het zomaar gekund dat ik daar zelf een voorzetje voor had gegeven. Maar de Kamer was dat ook dan niet eerder te weten gekomen dan wanneer die brief met dat totaalpakket naar de Kamer was gegaan. Achter de schermen zijn we echt heel hard aan het werk om dit wetsvoorstel concreet en volledig te maken, zodat het in consulatie kan gaan en zodat het naar de Kamer kan worden gestuurd.

De **voorzitter**:

Voor de laatkomers: we zitten in het blokje stelselwijziging. De Minister gaat door met de beantwoording van de vragen.

Minister **Moes**:

Mevrouw Van der Plas vroeg om de toezegging dat ik een verkenning zal doen naar de mogelijkheid van een soort van Nederlandse vertaling van het Spaanse model en dat ik de voor- en nadelen daarvan in kaart zal brengen. Ik wil dat iets breder pakken, want een dergelijke verkenning kunnen we nog heel goed meenemen in die brede afweging. Ik zeg daarom toe dat ik hier wat breder naar zal gaan kijken. Je kunt bijvoorbeeld het model van toezicht van het Verenigd Koninkrijk hierbij betrekken.

Hoe werkt nou het toezicht binnen het stelsel en hoe doen andere landen dat? Daar kunnen we van leren, zeker in Europees verband, want ook binnen Europa worden het belang dat er vertrouwen in de journalistiek is en het belang van toezicht en handhaving binnen het stelsel zeer hoog

gewaardeerd. Dat geldt zeker ook voor Nederland en daarom zeg ik toe dat we dat goed gaan verkennen. Ik zal daarna ook met een soort van voor- en nadelenlijstje komen, zodat de Kamer ook zelf kan kijken wat wel of niet passend is voor ons. Ik zeg er tegelijkertijd wel bij dat een van de onderdelen van het pakket aan maatregelen en de stelselwijzing de versterking van de toezichthouders binnen dat stelsel is. Dus dat is een spoor waar we nu al flink op inzetten.

Een vraag van de heer Markuszower: wat als een omroep geen plek kan vinden in een omroephuis? De kaders waaraan die omroephuizen moeten voldoen, zijn al eerder gedeeld, maar het uitgangspunt is dus dat alle omroepen die dat willen, een plek kunnen vinden binnen een van de omroephuizen. Ik bekijk op dit moment welke wettelijke opties er zijn om te verzekeren dat alle omroepen die dat willen, een plek krijgen in het nieuwe bestel.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Heel veel dank voor uw antwoord, Minister, maar wat als omroepen dat nou niet willen? Wat wordt er voor die categorie geregeld?

Minister **Moes**:

Dan gaan ze niet mee in het nieuwe stelsel als dat uiteindelijk inderdaad een stelsel met omroephuizen wordt. Het stelsel gaat dan door binnen de kaders die er nu liggen. Dat moet allemaal nog definitief worden en daarom zeg ik nogmaals: het wetsvoorstel komt voor de zomer naar de Kamer. Het uitgangspunt zijn de omroephuizen, maar als omroepen niet mee willen doen in dat nieuwe bestel, dan doen ze niet mee. Dat wil overigens niet zeggen dat het geluid dat die omroepen vertegenwoordigen, niet mee kan doen in het nieuwe bestel. Het hele idee achter die stelselwijziging is immers nou juist dat we zo veel mogelijk geluiden uit de samenleving makkelijker toegang willen laten krijgen tot dat nieuwe bestel.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Twee vervolgvragen. Ik probeer het heel kort in één. Wat als omroepen wel willen, maar ze er gewoon samen niet uitkomen? Hoe ziet de Minister dat? En twee. Wat als een omroep uiteindelijk niet meegaat? Hoe borgt de Minister dan die pluriformiteit in dat overgebleven huis, zeg maar?

Minister **Moes**:

Ik kan niet vooruitlopen op hoe die huizen precies samengesteld gaan worden. Het uitgangspunt daarbij is, vooruitlopend op een vraag die daarover is gesteld, dat de partijen daar onderling goed uitkomen. Het lijkt me niet wenselijk dat we dan één huis voor alle overgeblevenen hebben, dat we die allemaal bij elkaar in een omroephuis vegen. Ik zei net al dat het uitgangspunt is dat iedere omroep die dat wil bij zo'n huis kan. Ik ben aan het kijken naar welke wettelijke opties er zijn om dat echt kracht bij te kunnen zetten. Tegelijkertijd denk ik dat als dat problemen mocht opleveren en partijen er zelf niet uitkomen ... Het is van groot belang dat ze er wel zelf uitkomen, maar mocht dan niet het geval zijn, zou ik zeggen dat daar meer politieke regie op nodig is, net als op het aantal omroephuizen. Iedereen onderschrijft, ook de omroepen, dat we een nieuw stelsel nodig hebben, dat het oude stelsel echt te oud is en niet functioneert als zodanig.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De Minister vindt het ook belangrijk dat nieuwe geluiden toegang hebben tot het bestel, maar met die hervorming wordt de ladder opgehaald. Er kunnen geen nieuwe omroepen meer toetreden. Hoe kijkt de Minister daartegenaan?

Minister Moes:

Volgens mij is dit een hele goede vraag, want dit is precies de essentie van waarom we die stelselwijziging willen: dat je niet meer met het oude stelsel van de toetreding van omroepen werkt. Dat is namelijk heel erg sterk op één manier georganiseerd, namelijk via verenigingen en met leden, en dan moet je allerlei stappen zetten. We willen de toegang tot die publieke omroep van nieuwe geluiden uit de samenleving vergemakkelijken. Wat mij betreft is het niet zo dat het uitgesloten wordt dat de ledenaantallen en de verenigingsstructuur criteria zijn, maar er komen meerdere criteria. Het gaat er dus eigenlijk om dat als je een nieuw geluid vertegenwoordigt of een ander geluid, als je zegt een groep uit de samenleving te vertegenwoordigen en je toegang wilt tot het publieke bestel, het heel erg om de manier gaat waarop je kunt aantonen dat je een nieuw geluid bent en dat je dus ook een groep vertegenwoordigt. Dat kun je dus bij wijze van spreken doen door te zeggen «kijk, ik heb zoveel leden», maar het is gewoon niet meer zo dat elke groep uit de samenleving zich organiseert via een vereniging en via leden. Sommige wel, andere niet. We willen dus ook de manieren waarop je die toegang organiseert pluriformer maken, veelzijdiger, met dus meerdere manieren van toegang.

De heer Van Houweligen (FVD):

Een korte vervolgvraag. De beoordeling van de toegang van nieuwe geluiden ligt in die hervorming toch, als ik het goed begrijp, bij het bestel zelf? Zou bijvoorbeeld een omroep als Ongehoord Nederland er dan ook makkelijk inkomen?

Minister Moes:

De bedoeling is natuurlijk dat daar heldere, navolgbare en controleerbare kaders voor komen, zodat je een heel helder en transparant proces afloopt, zo van: hé, dit is echt een nieuw geluid en dit vertegenwoordigt ook een belangrijke doelgroep in de samenleving.

Mevrouw Martens-America (VVD):

Dank aan de Minister. Jammer dat hij na al die maanden niet al iets meer kan delen met ons over de hervorming. We voeren dit debat al twee jaar en volgens mij liggen de aangenomen moties die ik voor me heb al enige tijd op de stapel. De Minister noemt een aantal zaken als «ter overweging» en «zouden we mee kunnen nemen». Ik heb hier de stapel moties voor mij en een daarvan is: verzoekt de regering te verduidelijken dat een omroephuis uit ten minste twee omroepen moet bestaan en neemt dit mee in de criteria. Aangenomen voorstel. Een andere: overwegende dat vooraf afgesproken omroephuizen, et cetera, et cetera, ledenaantallen niet als enige criterium en ons een overige lijst hier te doen toekomen. Ik hoor de Minister filosoferen over wat er mogelijk is, maar we zijn nu op het moment aangekomen dat we het moeten hebben over de volgende stap. De hele tribune zit vol met mensen die graag willen weten wat de Minister gaat doen en dan is mijn zorg dat ik de Minister na al die maanden hoor zeggen: het is aan de volgende bewindspersoon. Dat is natuurlijk best zorgwekkend. Kan de Minister reflecteren op wat er dan wel al gedaan is en ons iets van handvatten meegeven?

De voorzitter:

Dit waren twee interrupties. We hebben er weer vier, net als de vorige keer, en onder de 30 seconden is gratis.

Minister Moes:

De criteria zijn eerder met de Kamer gedeeld, in mei heb ik begrepen. Ik gaf net ook al aan dat het heel belangrijk is om dit als een totaalpakket aan maatregelen te zien en als een volledige stelselwijziging en niet als een

optelsom van onderdelen daarvan door de tijd heen. De moties die genoemd zijn, worden daarin meegenomen. Die worden ook meegenomen in dat wetsvoorstel dat naar de Kamer komt. Ik bestrijd overigens ten eerste dat we een halfjaar stil hebben gezeten. Dat is helemaal niet het geval. Er wordt heel hard hieraan gewerkt. We willen hier ook tempo op zetten, zoals ik net ook al heb aangegeven, omdat we heel goed beseffen – ik besef dat ook heel goed – dat dat nodig is om de deadline te gaan halen.

De voorzitter:

Vervolgvrraag.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ja, heel kort. De Minister heeft ervoor gekozen om de voortgang niet met ons te delen. Het debat is ook twee maanden opgeschoven sinds de vorige keer. In de tussentijd had er een brief naar de Kamer kunnen komen. Wat is de reden dat de Minister heeft besloten om de voortgang niet al te delen met de Kamer?

Minister Moes:

Volgens mij liggen er inderdaad een heleboel kaders en moties en is ook eerder met de Kamer gedeeld wat de uitgangspunten zijn. Daar is dus niet heel veel nieuws over te melden, anders dan dat het in zijn volledigheid bekeken moet worden. Dit is overigens wat mij betreft niet hét debat – al kan natuurlijk alles besproken worden – over die stelselwijziging, want we hebben het nu voornamelijk over de begroting. Zoals ik net al zei, neem ik de uitgangspunten en ook de kaders mee, maar ik vind het echt ontijdig om nu knopen te gaan lopen doorhakken over onderdelen van die stelselwijziging. Ik vind het belangrijk dat dat in zijn volledigheid gezien wordt.

De voorzitter:

Vervolgt u uw betoog.

Minister Moes:

Een vraag van de ChristenUnie was of het klopt dat omroepen zelf gaan over wie met wie een omroephuis vormt. Binnen de kaders gaan de omroepen daar inderdaad zelf over. Dat is het uitgangspunt, maar ook daarbij is het natuurlijk van belang dat men daar goed uitkomt samen. Dus ja, ook dat is een verantwoordelijkheid die we graag primair bij de omroepen zelf neerleggen, maar een voorwaarde is wel dat men daar goed uitkomt natuurlijk. Ik heb het net volgens mij al gehad over dat ledencriterium. Wat ik hierbij wel wil benadrukken, is dat daarmee geen extra bestuurslaag gecreëerd moet worden. Het is prima als dat een criterium is om te laten zien «wij zijn relevant, wij zijn een grote groep met elkaar en wij willen ook toegang tot het bestel», maar dat moet dus niet weer een soort mini-omroepje worden. Dat is nou juist niet de bedoeling van die omroephuizen.

De heer Ceder (ChristenUnie):

Helemaal mee eens. Kan ik als een concrete toezegging noteren dat het ledencriterium wel degelijk een rol krijgt in het nieuwe bestel? Uiteraard ervan uitgaande dat er geen nieuwe bestuurslaag komt, want dat vinden wij ook niet wenselijk.

Minister Moes:

Ik zei net al dat ik zo'n ledenaantal, vanuit het maatschappelijk veld, juist laat zien dat je een hele groep mensen hebt die een bepaald geluid willen horen en zien op televisie. Dat vind ik een ontzettend legitieme manier om

aan te tonen dat je een legitiem geluid bent bij de publieke omroep, dus wat mij betreft kan dat staan als toezegging.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik ben blij met deze toezegging. Ik denk dat dat veel onrust weghaalt. Een toezegging veronderstelt wel dat er op een gegeven moment wat wordt teruggekoppeld aan de Kamer. Wanneer zouden we de uitwerking daarvan dan mee kunnen nemen? Is dat als de kaders verder bekend worden gemaakt waarin dat expliciet wordt verwerkt?

Minister **Moes**:

Dit is een van de essentiële uitgangspunten van de stelselwijziging wat mij betreft. Binnen het stelsel van omroephuizen gaat het heel erg om hoe die toegang van die geluiden nou geregeld is. Dat is een van de essentiële onderdelen. In het oude stelsel is dat bekend. Dat is best een uitdaging als je als nieuwe omroep wilt gaan starten. Inmiddels kan dat niet meer, want we gaan het sluiten met het nieuwe stelsel. Dus de manier waarop is ontzettend belangrijk en daarom wil ik het juist als integraal onderdeel zien. Ik hoop dat ik de Kamer daar voor de zomer over kan informeren. Ik zei net al dat ik een slag om de arm houd, omdat het hoogstwaarschijnlijk aan mijn opvolger is, maar qua planning gaat het zeker lukken om de Kamer daar voor de zomer over te informeren.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dat is een beetje gek, want de Minister zegt net heel duidelijk over aantallen omroephuizen et cetera dat hij daar niet op vooruit wil lopen en nu gaat er wel een toezegging naar de ChristenUnie over hoe de toetreding of ledenaantallen worden bepaald. Dus misschien kan de Minister toelichten waarom hier met twee maten wordt gemeten.

Minister **Moes**:

Dit stond ook al in de eerdere brief, dus dit is geen nieuwe informatie.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

We hebben met de vorige Minister een debat gehad over de gewenste richting, maar er zaten nog veel open eindjes in de hervormingsbrief. Wordt die nu het vertrekpunt? Is dat gewoon die brief? Begrijp ik goed dat wij gewoon moeten wachten op een voorstel om vervolgens te kijken hoe we dat precies gaan invullen? Is dat nu het vertrekpunt? Wat is dan het kader waar u mee aan de slag gaat?

Minister **Moes**:

Het kader is die stapel met eerder aangenomen moties en de eerder gegeven richting van de Kamer. Dat zijn gewoon de uitgangspunten. Inmiddels ligt er ook een heel concreet getal op tafel van de formerende partijen, en ik kan me zo voorstellen dat dat ook meegenomen wordt, al ik wil daar niet al te vast op vooruitlopen. Dat zou helemaal niet raar zijn, ook als de Kamer daar een oordeel over velt. Uiteindelijk moet dit echt gezien worden als een totaalpakket aan wijzigingen en maatregelen en moet dat in zijn totaliteit worden gezien. Er zijn zeker al over wat kleine onderdelen in het verleden moties aangenomen en daar is een richting op meegegeven. Dat moet zich gaandeweg uitkristalliseren. Wij zijn daar heel hard mee aan het werk en er komt wat mij betreft gewoon voor de zomer – qua planning is dat haalbaar – een concreet wetsvoorstel.

De **voorzitter**:

Gaat u verder.

Minister **Moes**:

Dan een vraag over de relatie tussen cultuur en sterke omroepen. Cultuur is gewoon opgenomen in de publieke mediaopdracht waar ook de landelijke publieke omroep uitvoering aan geeft.

De heer Bosma vroeg waarom we een staatsomroep hebben. Nou, we hebben geen staatsomroep; we hebben een publieke omroep.

De **voorzitter**:

Daar wil de heer Bosma iets over vragen.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Waarom hebben we een publieke omroep?

Minister **Moes**:

Omdat we dat nog altijd met elkaar in meerderheid belangrijk vinden. Dan de vraag van 50PLUS, over hoe ik aankijk tegen de bezuinigingen en de hervormingen van de NPO. Dat is een vrij brede vraag. Ik zal beginnen met zeggen dat ik vind dat het in de huidige tijd met een demissionair kabinet niet aan het huidige kabinet is om verregaand te bepalen hoe dat er exact uit gaat zien. Dat heb ik net ook al even benoemd. Tegelijkertijd moeten die bezuinigingen echt als een apart traject gezien worden, apart van de stelselwijziging als zodanig. Dat kan je niet op één hoop gooien.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Mevrouw Martens refereerde al aan aangenomen moties. Er zijn ook moties heel breed aangenomen in april. Er is bijvoorbeeld consensus in de Kamer dat NTR en NOS één omroephuis moeten vormen. Ik ga er toch van uit dat het niet weer een discussie wordt bij een wetsbehandeling of dat gaat gebeuren. Ik leg het maar even uit. Ik verwacht eigenlijk gewoon een heel mooi wetsartikel.

Minister **Moes**:

Dat verwacht ik ook.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

De ChristenUnie vindt het altijd belangrijk dat er qua hiërarchie sprake is van een gelijk speelveld, dus dat als er inderdaad een meerderheid is voor die vier-plus-een, NOS/NTR daar geen aparte status of een soort hiërarchische positie in inneemt en onderdeel is van dat bestel. Mijn vraag is of de Minister het nog steeds op die manier ziet en het ook op die manier gaat uitwerken.

Minister **Moes**:

Hier kan ik niet helemaal op vooruitlopen. Dat detailniveau heb ik nou niet zo paraat. Het is wel zo dat in de keuze voor het aantal omroephuizen de «plus een» altijd apart zo werd vermeld. Dus of het nou drie-plus-een, vier-plus-een of vijf-plus-een was: het was altijd «plus een» en het is ook wel zo dat de NOS en de NTR toch een iets andere rol hebben binnen die omroephuizen. De significantie daarvan zou ook heel best kunnen zijn dat er daar bijvoorbeeld niet nog andere omroepen bij ingeschoven worden, maar dat wil niet per se zeggen dat het dan een andere hiërarchische status zou hebben. Ik kan daar echter op dit moment niet op vooruitlopen.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Die «plus een» veronderstelt inderdaad een status aparte en daar ben ik niet op tegen. Ik denk dat dat goed kan werken, maar ik denk dat je niet automatisch zou moeten veronderstellen dat in het organogram of in de verdeling dan opeens een soort hiërarchische rolverdeling gaat ontstaan tussen de een en de vier. Ik zou er in ieder geval voor willen waken dat dat de uitkomst is van die status aparte. Het lijkt me ook goed om mogelijke

onrust daarover weg te nemen. Als de Minister nu nog geen antwoord kan geven over hoe hij dat voor zich ziet, kan dat misschien in de tweede termijn. Het is voor ons in elk geval een belangrijk punt dat we in ieder geval die duidelijkheid hebben met elkaar.

De voorzitter:

Dat was een lange interruptie, dus die telt voor twee.

Minister Moes:

Ik zal proberen het antwoord het waard te laten zijn. Het gaat hier niet om een status aparte als zodanig en ook niet om een hiërarchische verdeling. Het gaat er binnen die omroephuizen vooral om dat ze allemaal een taakomroep zijn met een specifieke ingekaderde taak, maar dat moet wel op een gelijkwaardig niveau. Op basis daarvan willen we die verdeling maken. Nogmaals, ik wil daar niet al te vergaand op vooruitlopen, ook omdat ik vanavond heb geleerd dat er al ideeën over zijn in het kabinet dat nu gevormd wordt. Daar kan ik nu al van alles over gaan zeggen, maar dan zou ik er te ver op vooruitlopen en dat ga ik niet doen.

De heer Krul (CDA):

Als ik pompoensoep ga maken, dan kan ik wel zeggen dat ik alle ingrediënten integraal ga afwegen en dat ik niet vooruit wil lopen op wat ik die soep stop, maar ik kan wel beetje raden wat in ieder geval één ingrediënt zal zijn: pompoen. Ik ben een beetje zoekende naar waarom de Minister het nou zo verrekte moeilijk vindt en helemaal niks wil zeggen over wat er in die soep terechtkomt. Hij is toch bezig met een wetsvoorstel? Hij kan toch even schetsen waar zijn afwegingen zitten, wat af of b is en dat de voor- en nadelen daarvan zijn? Volgens mij is daar niks mis mee.

Minister Moes:

Er zijn doorlopend in het proces telkens brieven naar de Kamer gegaan om haar over die tussenstappen te informeren. Er zijn ook een aantal moties aangenomen. Die liggen er ook. Dat is allemaal onderdeel van het proces. Als de Kamer heel veel behoefte heeft aan een brief met een soort tussenstand vooruitlopend op het wetsvoorstel rond de zomer, een soort stand-van-zakenbrief, wil ik die best toezeggen, maar ook daarin zullen nog geen definitieve keuzes gemaakt zijn. Die zal dan gaan over de status van de uitwerking zoals we die nu hebben.

De voorzitter:

Wanneer kan de Kamer die brief tegemoet zien?

Minister Moes:

Binnen afzienbare tijd. Een paar weken.

Mevrouw Martens-America (VVD):

Natuurlijk wil de Kamer graag een brief, want wij smeken al twee jaar om voortgang. De Minister had dus zelf ook kunnen aanvoelen dat de Kamer graag een brief wil, zeker na de 35 aangenomen voorstellen. En dan heel concreet: ik heb in mijn eerste termijn, in mijn eerste bijdrage, gevraagd of de Minister in zijn eerste termijn een tijdlijn kan schetsen voor ons. Dat vraagt de heer Krul eigenlijk ook. Betekent dit dat die niet gaat komen omdat er nu een toezegging komt?

Minister Moes:

Volgens mij heb ik genoemd wat de tijdlijn is, dat het wetsvoorstel voor de zomer naar de Kamer gaat en dat de bedoeling is dat we de deadline van 2029 gewoon gaan halen. Dat zijn gewoon de uitgangspunten.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Een verhelderende vraag. Volgens mij moet het voor de zomer in consultatie. Als dat na de zomer gebeurt, zijn we te laat. Betekent dit dat we er ervan uit kunnen gaan dat we de wet eerder kunnen verwachten en dat ervoor gezorgd wordt dat die voor de zomer in consultatie gaat? Ik hoor de Minister die twee dingen namelijk door elkaar halen.

Minister **Moes**:

Het is de bedoeling dat die voor de zomer in internetconsultatie gaat.

De heer **Struijs** (50PLUS):

Staat u mij toe om in deze fase even een basale vraag te stellen, want ik raak hier een beetje de weg van kwijt. Zijn we nu bezig om een goed functionerend publiek omroepstelsel te maken of zijn we hier bezig met bezuinigingen? Dat is echt even een vraag die ik heb.

Minister **Moes**:

Ik zei net al dat dat echt gezien moet worden als twee verschillende trajecten. De bezuinigingen zijn ingezet door het huidige kabinet en de wijziging van het omroepstelsel is echt een apart traject. Dan ben ik inmiddels – dit was een mooi bruggetje – aangekomen bij het blokje bezuinigingen. Er was een vraag over het rapport over het verruimen van de Ster-reclame, of dat meegenomen kan worden in de besluitvorming. Toekomstige besluitvorming over ruimte voor reclame op de landelijke publieke omroep is echt aan een volgend kabinet of uw Kamer. Natuurlijk kan dat rapport daar goed bij gebruikt worden. Dan de vraag van de heer Mohandis over dat er bezuinigingen zouden zijn zonder plan. Juist binnen het huidige stelsel gaan de omroepen daar zelf over. Er is bepaald hoeveel er bezuinigd wordt, maar hoe er precies wordt bezuinigd, is echt aan de omroepen zelf. Ik word wel regelmatig geïnformeerd door de NPO en de omroepen over de voortgang van die bezuinigingen. Verschillende Kamerleden hebben zelf ook al geconstateerd dat er ook in de media best veel aandacht is voor waar precies bezuinigd wordt en waar niet.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Uiteraard gaan de omroepen zelf over de vraag op welke programma's er bezuinigd gaat worden. Het punt is alleen dat we niet weten of we de hervorming die beloofd was om een deel van die bezuinigingen op te vangen gaan halen, maar dat we wel een waslijst aan programma's zien waarvan is aangekondigd dat die zullen verdwijnen. En het einde lijkt nog niet eens in zicht. Ik weet wel hoe het werkt, maar de vraag is of u het met mij eens bent dat die volgorde een beetje gek is en dat we altijd ook hervormen om gewenste besparingen te realiseren. Ik was wel benieuwd hoe u daarnaar kijkt.

Minister **Moes**:

Ik snap dat, maar het is niet hoe ik het zie. Het zijn echt twee trajecten. Je hebt de bezuinigingen. Die staan in principe los van de stelselwijziging. Natuurlijk is wel de hoop en de verwachting dat er met die stelselwijziging flink bespaard kan worden op bijvoorbeeld de bestuurslagen, dat het een stuk efficiënter kan. Dat is wel de verwachting in de hoop, maar desondanks moest er gewoon bezuinigd worden. Dat is een apart traject en dat is ook gewoon doorgevoerd.

De heer Bosma vroeg waarom we een omroep zouden financieren die zich niet aan de wet houdt. Iedere omroep dient zich gewoon aan de wet te houden. We hebben toezichthouders die daarop toezien en bij overtreding kan een toezichthouder ook sancties opleggen.

De ChristenUnie vroeg of ik erop kan reflecteren hoe ik met het huidige besluit recht doe aan het amendement-Bontenbal, dat toch ook die

begroting aan een meerderheid heeft geholpen. Het amendement-Bontenbal pakte 50 miljoen extra bezuiniging bij de NPO weg, die ging naar het onderwijs. Daar werd bij gezegd: kijk of dat met uitbreiding van de reclame opgevangen kan worden. Daar heb ik zorgvuldig naar gekeken. Er is ook onderzocht wat de impact daarvan zou zijn. Ik heb geprobeerd om daar een zorgvuldige afweging in te maken en gezegd dat ik die 50 miljoen daarmee niet kan opvangen. Dat werd echt te gek. Dat zou disproportioneel zijn, ook voor de commerciële omroepen. Dit is echt de maximale ruimte die ik kon vinden hierin. Zo heb ik geprobeerd om recht te doen aan dat amendement.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Het probleem is natuurlijk wel dat omdat er minder geld voor wordt uitgetrokken, het geld op een andere plek wordt weggehaald. Als de ondertekenende partijen dat geweten hadden, hadden ze nooit dat amendement ingediend, hadden ze nooit met de begroting ingestemd en had er nu geen begroting gelegen. Dus eigenlijk zijn we ... Ik zoek even een parlementair correct woord, ook als Kamerlid van de ChristenUnie. Er is ons onrecht aangedaan en ik vraag me even af of de Minister dat erkent en hoe hij dat vindt tegenover de Kamerleden.

Minister **Moes**:

Volgens mij is er nooit op voorhand een belofte gedaan dat er 50 miljoen gevonden kon worden in de verruiming van de reclames. Daar ben ik mij althans niet van bewust. Het is natuurlijk ook politiek verstandig om een goede dekking te vinden bij voorstellen, zodat je niet achteraf verrast wordt. Dat zou helemaal niet onverstandig zijn.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik zie dat er weinig steun overblijft voor het verruimen van reclames. Die steun brokkelt af. Dat is ook goed trouwens, maar dat terzijde. De collega's van dat amendement-Bontenbal voelen zich nu wel een soort van genaaid, zeg ik maar even onparlementair. Het levert immers niet op wat beloofd was. Dan vraag ik aan de Minister: waarom dan toch een verruiming van 8% naar 10% reclame? Voor wie is dat goed?

Minister **Moes**:

Dat vind ik een hele lastige, omdat er aan de ene kant wordt gezegd «ga verder, er is niet genoeg opgehoogd», en tegelijkertijd de vraag wordt gesteld «waarom dan toch die ophoging?» Ik heb echt geprobeerd om maximaal recht te doen aan dit amendement. Ik heb echt geprobeerd te doen wat de Kamer daarmee vroeg. Ik denk dat dit de maximaal haalbare balans is. Als de Kamer daar echt fundamenteel anders over denkt, dan word ik daarin natuurlijk graag bijgestuurd door de Kamer.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb niets tegen de inspanning van de Minister. Waar het om gaat is het volgende. Er is gezegd: 50 miljoen extra bezuinigen op de publieke omroep. Het beeld is geschapen dat we dat kunnen terugverdienen via reclame, via de Ster. De uitkomst is: 20% van wat er in het amendement stond, rond de 10 miljoen. Dan zeg ik tegen de Minister: volgens mij was dat niet het gewenste doel. En dan zou ik zeggen: begin er niet aan! Waarom dat wetsvoorstel? 10% lijkt mij slecht, maar misschien kan ik die vragen beter via de Minister aan de partijen stellen die met dit amendement kwamen. Wellicht gaan zij daar in hun tweede termijn op in. Ik vind dat dit op een heel rare manier gegaan is, en volgens mij moeten wij daar heel snel een einde aan maken.

De **voorzitter**:

Dat waren twee interrupties.

Minister **Moes**:

Het kabinet heeft niet toegezegd dat er 50 miljoen gevonden kon worden in reclameruimte. Dat is gewoon nooit zo beloofd. Dan kan ik het helaas ook niet mooier maken dan het is. Daarmee heb ik volgens mij ook alweer een vraag beantwoord.

Dan de vraag van BBB of het verdedigbaar is dat de top van de bestuurslagen nagenoeg volledig wordt ontzien. Ik gaf net al aan dat de keuzes in de bezuinigingen binnen het huidige stelsel echt aan de omroepen zelf en aan de NPO zelf is. Daarbij wil ik ook even zeggen dat het heel ingewikkeld wordt om het politiek te gaan hebben over de hoogte van de lonen van de topbestuurders, want dat is eigenlijk al bij wet geregeld in de Wet normering topinkomens. Ik verwacht dat het heel ingewikkeld wordt als er apart voor de publieke omroep nog weer andere regels gaan gelden. Het is natuurlijk wel zo dat het met die stelselwijziging ook de bedoeling is om juist in die bestuurderslaag een en ander te besparen. Dan gaat het niet over de hoogte van de lonen, maar over het aantal bestuurders dat nodig is om zo'n omroephuis te runnen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik denk dat de Minister wel degelijk de mogelijkheid heeft om naar de salarissen te kijken. We hebben namelijk een casus gehad van een van de topbestuurders bij de NOS, die middels een freelanceovereenkomst die drie jaar duurde, meer verdiende dan zo ongeveer iedereen in deze zaal bij elkaar. Dat is volgens mij een van de punten die een gat bleken te zijn in de Mediawet. Een ander punt is dubbele functies: dat je én bestuurder kunt worden én een aantal programma's kunt maken én wellicht nog een bv hebt. Zijn dat dan ook constructies die de Minister meeneemt in de wet, om te kijken hoe we kunnen voorkomen dat mensen zo veel meer verdienen?

Minister **Moes**:

Daar is al eerder naar gekeken en er is geen ruimte om dat in de wet te regelen.

De **voorzitter**:

Nu gaan er een heleboel vingers omhoog. Eerst nog even mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dat is dan een beetje gek, want ik ben toevallig ook woordvoerder zzp en wij zijn bezig met een herziening van de wet. Er is dus wel degelijk heel erg veel mogelijk. Ik doe toch een dringende oproep aan de Minister om dit, aangezien de verontwaardiging hier van links tot rechts groot was, mee te nemen in de herziening van de Mediawet. En als je het hebt over dubbele functies: er is ook een voorstel aangenomen dat we gezonde governance nastreven. Volgens mij is het zeer ongezond dat een leidinggevende ook bestuurder is. Zegt de Minister nu al «dit kunt u niet terugverwachten in de nieuwe wet straks»?

Minister **Moes**:

Dat punt over dubbele petten gaan we zeker meenemen. Dat kan namelijk in de Mediawet. Maar de Mediawet is niet de juiste plek om iets te regelen voor het hebben van meerdere banen tegelijkertijd; dat hoort echt in een ander wetstraject thuis.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Ik wil me toch een beetje aansluiten bij het pleidooi van mevrouw Martens. Het is natuurlijk een grote fop als we die graaiers bij de publieke omroep niet keihard gaan aanpakken; anders zitten we hier voor niks. Ze verdienen veel te veel geld. Dat zie je op hun salarisstroomkij. Ze graaien

links en rechts via allerlei ingewikkelde constructies, die ik niet kan overzien maar die de Minister wel moet gaan zien, en vullen hun zakken over de ruggen van de gewone Nederlanders. We moeten af van die miljard euro. Maar er kan veel meer van af als de Minister wel die constructies aanpakt. Ik weet dus niet hoe de Minister dat moet doen, zeg ik erbij, maar de Minister moet dat wel gaan weten en ik hoop dat hij aan de Kamer kan toezeggen dat hij hier zijn speerpunt van maakt. Dat kan per brief in een ander debat. Als we die graaiers niet gaan inpakken, heeft dit hele debat, en ook het volgende Mediadebat, namelijk geen zin.

De voorzitter:

Twee interrupties.

Minister Moes:

Ik vind het echt heel ingewikkeld om dan bij wet te gaan bepalen hoeveel banen iemand tegelijkertijd mag gaan hebben. Dat is gewoon ook wel echt andere materie dan de Mediawet, denk ik. Nogmaals, naar die dubbele petten en dat soort dubbele functies gaan we zeker kijken. Ik wil ook gerust kijken naar welke mogelijkheden er zijn om binnen de redelijkheid van de wetgeving iets te doen aan de excessen en de situaties die geschetst worden. Maar ik zeg daar ook gelijk bij dat dat niet via de Mediawet geregeld zal worden. Dat hoort in een andere wet thuis, maar ik wil daar best ook wat breder naar kijken en dat dan ook interdepartementaal oppakken.

De voorzitter:

Een vervolgvraag.

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

Voor de goede orde: het gaat niet alleen maar om dubbele banen. Daar gaat het ook om, maar dat is volgens mij heel simpel op te lossen door dat gewoon te verbieden in een wetje of in een arbeidscontractje. Dat lijkt me nou niet het meest ingewikkelde, maar dat moet de Minister ook aanpakken. Als dat met collega's samen moet, is dat natuurlijk goed. Maar het gaat dus ook om die schimmige, graaiërijs, bijna diefstallige constructies. Er moet naar die constructies worden gekeken. De een heeft een productiemaatschappij en verkoopt zijn productiemaatschappij aan het eigen programma dat hij ook nog presenteert. Dus dan toucheert hij de balkenendenorm met de presentatie en vijf keer de balkenendenorm met zijn productiemaatschappij. De constructies. Als de Minister niet samen met zijn collega's naar die schimmige, diefstallige, graaiërijs constructies kijkt, dan heeft dit debat geen zin.

De voorzitter:

Uw interrupties zijn op.

Minister Moes:

Er is eerder ook gekeken naar eventuele «schimmige constructies», zoals de heer Markuszower die noemt. Daarbij zijn geen grote uitwassen gevonden. Nogmaals, ik heb al toegezegd dat we goed gaan kijken naar bepaalde constructies die niet zouden moeten kunnen bestaan. Dan gaat het bijvoorbeeld over combinaties van bestuursfuncties met andere verdienende functies. Ik heb ook al toegezegd dat we nog iets breder gaan kijken, maar dan kom je echt op het terrein van de Wet normering topinkomens en van de sociale wetgeving, dus daar moeten we ook breder en integraler naar kijken. Dat kan ik niet via de Mediawet regelen.

De voorzitter:

Mevrouw Van der Plas heeft ook een vraag.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

De raad van bestuur, de raad van toezicht, de directie van de NPO, de Ombudsman en de centrale ondernemingsraad verdienen samen ruim 12 miljoen euro per jaar. Dan praten we over ongeveer twintig mensen. Dat is echt heel veel geld. Wat vindt de Minister daarvan en waarom kan het niet anders?

Minister **Moes**:

Ik denk dat dat wel anders kan. Daarom zijn we met een stelselwijziging bezig. We richten ons erop dat we minder bestuur nodig gaan hebben, maar dat zegt niets over de maximale hoogte van het inkomen zelf per bestuurder. Dat regelt echt de Wet normering topinkomens. Maar we willen juist toe naar een bestel waarbij je minder management nodig hebt en minder bestuurslagen, waarmee het publieke bestel ook efficiënter is georganiseerd, ook qua overhead.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Als iemand 12,2 miljoen per jaar verdient, dan praat je echt over heel veel geld. Maar de Minister zei zonet: we hebben dat al eens bekeken en het kon niet. Ik zou daar graag een informatiebrief over krijgen. Wat is er precies bekeken en waarom kon het niet? Ik vraag u om dat gedetailleerd aan de Kamer te doen toekomen, want dit wordt hier zo even gezegd en ik kan dat niet beoordelen. Graag dus een brief daarover.

Minister **Moes**:

Ja, die zeg ik toe. Ik denk dat dat binnen enkele weken kan, want dat rapport ligt er in principe gewoon.

De **voorzitter**:

Vervolgt u de beantwoording. We komen nu bij het blokje lokaal. O, ik denk dat er nog een vergeten vraag is.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ja. Mijn vraag is in elk geval niet beantwoord. Die ging over de culturele waarden die we graag met elkaar willen versterken in dit land, terwijl we hier naar een Minister kijken die deze waarden juist wil afbreken. Ik heb gevraagd hoe de Minister daarnaar kijkt.

Minister **Moes**:

Die vraag heb ik volgens mij wel beantwoord. Ik heb namelijk aangegeven dat dit onderdeel is van de opdracht. Cultuur is onderdeel van de opdracht voor het publieke bestel. Daar is dus zeker aandacht voor.

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ja, maar dat is natuurlijk geen antwoord op mijn vraag. Is het dan onderdeel van de opdracht om onze culturele waarden af te breken?

Minister **Moes**:

Kan de vraag iets specifieker gesteld worden? Dit vind ik namelijk een hele ...

Mevrouw **Oualhadj** (D66):

Ja, natuurlijk. Wij hebben met z'n allen culturele waarden die we met mekaar willen beschermen. Dat doen we deels via de publieke omroep, maar als we op de publieke omroep gaan bezuinigen, kan dat niet meer. Dat is dus mijn vraag.

Minister **Moes**:

Ik denk niet dat de hoogte van de financiering een-op-een te vertalen is naar de mate waarin culturele waarden al dan niet worden beschermd.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb een vraag omdat het blokje is afgelopen. Komt publiek-private samenwerking nog apart aan de orde? Even een check of dat niet in blok één zat, bij de hervormingen.

De **voorzitter**:

We hebben ook een blokje overig, dus ...

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Helder, oké. Dan wacht ik nog even af.

De **voorzitter**:

Dit was het blokje bezuinigingen. We hebben ook het blokje hervorming landelijk al gehad. We komen nu aan bij het blokje lokaal en regionaal.

Minister **Moes**:

Voorzitter. Eerst over de regio op NPO Start. Daarover heb ik de Kamer een aantal weken terug, ik geloof op 10 december, in een brief geïnformeerd. Eigenlijk is het korte antwoord dat de livestreams van de lokale publieke omroepen binnen afzienbare tijd op NPO Start staan. Dat is dus goed nieuws.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ja, nee, dat hoop ik. Dat is niet tegen de Minister gericht, want ik geloof echt dat hij dit onderwerp belangrijk vindt, maar we horen het al vijf jaar. Waar moet ik nu dus de zekerheid aan ontlenen dat dit over drie maanden opeens wél gaat gebeuren?

Minister **Moes**:

Ik heb begrepen dat dit inmiddels ook echt gewoon in de planning van de NPO zit. Er was een brief mijnerzijds voor nodig om dat ook expliciet toe te staan, omdat het nu her en der nog wat ambigu is, maar ik heb gezegd dat het kon. Er wordt nu dus ook gewoon doorgezet. Het komt er gewoon aan.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

En worden mogelijke wettelijke belemmeringen, als ze er zijn, wat ik niet denk, dan meegenomen in de wettelijke herziening die we dan nog gaan krijgen?

Minister **Moes**:

Zeker.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Nou, ik wacht het af.

Minister **Moes**:

Ik dank de heer Mohandis voor het gestelde vertrouwen!
Dan de vraag van het CDA over het realiseren van de twintig streekomroepen. Zou het maximum opgehoogd kunnen worden? Ik heb geen redenen om dat maximum te verhogen. Dat komt namelijk van de Stichting Nederlandse Lokale Omroepen zelf en van de VNG. Er zijn gesprekken geweest en daar kwam dat getal van 80 uit naar voren. Dat is ook vorig jaar nog weer geactualiseerd, onder andere op basis van sessies met betrokkenen in het land. Op dit moment wordt er in 79 streken gewerkt aan een professionalisering van zo'n lokale omroep.

De **voorzitter**:

Meneer Mohandis, we zijn nog niet klaar met het blokje.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Hervormingen lokale omroep en streekomroepvorming? Is dat klaar? Of ben ik te snel?

De **voorzitter**:

Daar zijn we nog niet mee klaar.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Excuus.

De **voorzitter**:

Als u even uw vragen opspaart totdat alle vragen beantwoord zijn, is dat heel fijn.

Minister **Moes**:

BBB vraagt hoe wordt voorkomen dat regionale redacties worden opgeslokt door landelijke formats en dan hun eigen identiteit en zo en hun controlefunctie kwijt zouden raken. In het bestel hebben gewoon alle drie de lagen een bij wet geregelde eigen heldere taak. Het is dus in principe wettelijk geregeld dat dat apart blijft.

Er zijn meerdere vragen en ik geloof ook zorgen over de hoogte van de bekostiging van de lokale omroepen, mede door het advies van de Raad van State. Er zijn ook zorgen of de gemeentelijke bijdragen weg zouden gaan vallen als de financiering meer vanuit het Rijk zou komen. Ik ga die inventarisatie doen. Ik neem dat sowieso mee. Dat zeg ik alvast toe. Ik ben ook voornemens om die extra middelen te zoeken bij de Voorjaarsnota. Op dat moment wil ik erop ingaan en ernaar kijken. Het staat hoog op mijn lijstje om te vinden. Daar is ongeveer 15 miljoen extra voor benodigd, maar ik vind het wel belangrijk en ik wil ook echt kijken of ik daar ruimte voor kan vinden.

De **voorzitter**:

Komt dat in een brief voor de Voorjaarsnota? Want dan is het een echte toezegging.

Minister **Moes**:

Ik kan niet toezeggen dat ik 15 miljoen ga vinden. Het enige wat ik zeg, is dat ik daarnaar op zoek ga bij de Voorjaarsnota. Op dit moment heb ik die middelen gewoon niet.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik snap echt dat dit de positie is van de Minister. Het punt is alleen dat het een dictum is en dat is best spannend als wij dat als Kamer moeten gaan behandelen. Dat is niet niks. Ik denk dat er dus echt iets zal moeten gebeuren aan dat dictum willen wij dit wetsvoorstel ... Ik bedoel, anders blijft het een beetje hangen. Ik snap het antwoord, maar er zal toch meer moeten gebeuren. En als het aan een opvolger is, is dat ook prima, maar er moet toch iets van een toezegging komen dat er een brief komt in april. Dan kan ik ermee leven. Dus dat is de vraag.

Minister **Moes**:

Ik kan gewoon niet toezeggen dat ik die middelen ga vinden of dat mijn opvolger ze gaat vinden. Wellicht kunt u deze en gene hier in de zaal aanwezig vandaag lief aankijken. Ik span mij wel maximaal hiervoor in. Ik vind het gewoon een heel belangrijk onderwerp, maar op dit moment heb ik die middelen gewoon niet beschikbaar. Natuurlijk wordt bij de Voorjaarsnota bekend of het al dan niet gevonden is. Even voor de

helderheid – er was nog een vraag van de heer Ceder, maar die is even weg – zeg ik toe dat ik die informatie over de gemeentelijke financiering opvraag bij de gemeenten en kijk of ik de eventuele risico's in kan schatten.

Er was ook nog een vraag van de ChristenUnie over steun vanuit lokale omroepen aan internationale media. Dat valt echt buiten mijn beleids-terrein. Dat gaat over buitenlandse mediapartijen en daar ga ik niet over. Dat is aan de Minister van Buitenlandse Zaken.

De voorzitter:

Dank u wel. Het gaat hartstikke goed. We zijn nu bij het blokje journalistieke vrijheid.

Minister Moes:

Dat klopt helemaal, voorzitter. Er was een vraag over een X-bericht van de vicepremier. Die heb ik eerder al schriftelijk beantwoord. Het kabinet onderschrijft natuurlijk ten volle het belang van een sterke en onafhankelijke publieke omroep en de noodzaak van afstand tussen media en politiek. Dat is ongewijzigd.

Hoe beoordeelt de Minister de wettelijke waarborgen dat de publieke omroep onafhankelijk dient te zijn van politieke inmenging? Zoals ik net ook al zei, vindt het kabinet die onafhankelijkheid fundamenteel voor de democratie en de samenleving. Deze wettelijke waarborgen en het behouden hiervan, versterken ook het vertrouwen in de journalistiek.

De heer Krul (CDA):

Vindt de Minister dat er een verschil is tussen wat hij op zijn Ministersaccount deelt en wat op zijn privéaccount? Maakt dat dan uit voor de Minister?

Minister Moes:

Ik begrijp die vraag niet goed.

De heer Krul (CDA):

De Minister geeft aan dat het kabinet het belang van een sterke publieke omroep onderschrijft en hecht aan de afstand tussen de politiek of, zoals hij zelf zei, tussen het kabinet en de mening over de publieke omroep. Zoiets hoorde ik hem net zeggen. Ik vraag hem of hij dan ook een verschil ziet tussen of een kabinetslid iets privé zou doen of middels officiële kanalen.

Minister Moes:

Volgens mij ben je als bewindspersoon in principe altijd in functie.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Gaat de Minister in de hervorming die eraan komt wellicht ook nog iets doen aan de baantjescarrouzels? We hadden het bijvoorbeeld over termijnen van twee jaar. Met lobbyen is het al zo: je mag niet zomaar in een industrie werken waar je ook regelgeving voor hebt ingevoerd.

Minister Moes:

We zijn aan het kijken naar een afkoelingstermijn.

De heer Bosma vroeg of de publieke omroep zou moeten terugkeren op Twitter, of X. Daar gaat de publieke omroep binnen de kaders van de wet gewoon zelf over. Daar heb ik vanuit mijn functie niks over te vinden.

De heer Martin Bosma (PVV):

Oké, maar hoe verhoudt het feit dat de NOS is verdwenen van Twitter/X zich volgens de Minister tot hetgeen de NOS zelf zegt? De NOS zegt

namelijk: de NOS streeft ernaar deze informatie toegankelijk te maken via alle beschikbare media.

Minister **Moes**:

Dat valt op. Ik kan me voorstellen dat die vragen ook gesteld kunnen worden aan de NOS en dat zij daar zelf een afweging in maakt. Ik vermoed zomaar dat zij zelf ook heeft toegelicht waarom zij tot dat besluit is gekomen, maar daar ga ik dus niet over als Minister.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Maar vindt de Minister dat dit bijdraagt aan de geloofwaardigheid van de NOS?

Minister **Moes**:

Nogmaals, ik ga hier niet over als Minister. Ik denk dat het belangrijk is dat zo veel mogelijk mensen bereikt worden door goede onafhankelijke berichtgeving. Ik denk dat het vertrouwen in die berichtgeving ontzettend belangrijk is en dat dat onmisbaar is voor de samenleving, maar binnen het huidige stelsel heb ik mij als Minister ook gewoon aan de wetten en regels te houden zoals we die kennen. Ik ga daar niet over.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Zeker, maar velen van zijn voorgangers, vanaf Ronald Plasterk, hebben juist ingezet op digitalisering en nieuwe media. Nu slaat de NOS een hele andere kant op, wat haaks staat op het beleid van velen van zijn voorgangers.

Minister **Moes**:

Nogmaals, ik heb die afwegingen niet gemaakt. Die maak ik ook niet; dat is aan de NOS zelf. Ik weet wél dat de NOS helemaal openstaat voor vragen over hoe zij tot die afweging zijn gekomen en hoe zij tot hun journalistiek komen. Ik zou die vragen graag daarnaar doorverwijzen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Mag de Minister ook vragen stellen wanneer hij in gesprek is met bijvoorbeeld de hoofdredactie van de NOS?

Minister **Moes**:

Ik ben weleens op bezoek geweest bij de NOS. Daar heb ik een heleboel vragen gesteld.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

In dat geval zou de Minister in een gesprek nog kunnen vragen: «Waarom bent u van X weggegaan? Vindt u dat u aan uw eigen journalistieke onafhankelijkheid voldoet?» Dat kan toch gewoon gevraagd worden?

Minister **Moes**:

Ik vind dat een uitstekende vraag. De laatste keer dat ik bij de NOS op bezoek was, speelde die vraag nog niet. Toen zat de NOS nog gewoon op X. Ik kan me herinneren dat die daar nog best een serieus bereik had. Dat is ook gewoon publiek bekend. De NOS had best veel volgers, dus het was een grote doelgroep. Nogmaals, de afweging die de NOS gemaakt heeft om dat niet meer te doen en niet meer op X te zitten, is niet aan mij. Maar natuurlijk, mocht het mij gegeven zijn om nog een keer bij de NOS op bezoek te komen, dan neem ik deze vraag zeker mee.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Nou, volgens mij zijn de telefoonnummers wel bekend, dus de Minister kan morgen gewoon de hoofdredactie van de NOS opbellen en vragen waarom ze die overweging heeft gemaakt. Hij kan ook vragen: wilt u overwegen om terug te keren op X? Mij lijkt: als u vragen mag stellen, mag u deze vraag gewoon stellen.

Minister **Moes**:

De details ontschieten mij, maar ik meen mij te herinneren dat het behoorlijk besproken is toen de NOS het besluit nam om van X te gaan, op z'n minst ook op X zelf. Dat wist de NOS dan wellicht niet meer, want die was er niet meer, maar dit is zeker uitvoerig besproken. Volgens mij heeft de NOS destijds zelf ook een verklaring gegeven over de reden dat ze tot dit besluit is gekomen. Dat antwoord is dus beschikbaar. Natuurlijk is het een volstrekt legitieme vraag onder welke voorwaarden ze terug zouden willen keren. Maar nogmaals, daar ga ik uiteindelijk niet over; dat is aan de NOS zelf.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Klopt het dat de NOS nog op acht andere socialmediakanalen actief is?

Minister **Moes**:

Ik weet niet uit mijn hoofd of het er exact acht zijn, maar volgens mij heeft de NOS een heleboel verschillende kanalen beschikbaar en gooien ze wat dat betreft hun net breed uit. Ze zitten helaas alleen niet meer op X.

De **voorzitter**:

We zitten nog steeds in het blokje journalistieke vrijheid. Vervolgt u uw beantwoording.

Minister **Moes**:

Een vraag over wat ik vind van het partijlidmaatschap van de voorzitter van het Commissariaat voor de Media. Nou, ik heb niks te vinden van partijlidmaatschappen van mensen, maar ik snap de vraag van de heer Bosma over het partijlidmaatschap natuurlijk heel goed.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Dat snap ik, hoor. Partijlidmaatschappen zijn niet relevant, maar als de voorzitter van het Commissariaat voor de Media lid is of was, in ieder geval bij haar benoeming, van een organisatie die pro geweld is, dan denk ik toch dat elk lid van dit kabinet daar een streep zou moeten trekken.

Minister **Moes**:

Het is niet aan mij om te bepalen of een politieke partij al dan niet pro geweld is.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Nee, daarom heb ik de Minister ook geholpen en heb ik dit voor hem meegenomen. Ik heb ook de uitspraken van Tofik Dibi bij me. Tijdens de laatste verkiezingscampagne riep hij op tot geweld. BIJ1 roept op tot geweld en we hebben nu iemand op een cruciale positie in de Nederlandse maatschappij die lid is van een organisatie die pro geweld is.

Minister **Moes**:

Ik ga daar niet over oordelen, het is niet aan de Minister van OCW om te bepalen of een politieke partij al dan niet een geweldsverheerlijkende organisatie is.

De voorzitter:

Dat was het blokje journalistieke vrijheid en persvrijheid. Dan gaan we ...
O, het volgende blokje is persvrijheid. Klopt dat? Persveiligheid, sorry.

Minister Moes:

Over de zorgwekkende meldingen bij PersVeilig: is dat een incident of een trend? Ik zie deze meldingen niet als een incident. Het aantal meldingen is in 2025 gestegen ten opzichte van 2024, toen het er 249 waren. Ik vind dat zorgelijk. Elke melding is er een te veel, maar die toenemende trend is zeker zorgelijk. Daarom steun ik PersVeilig ook structureel. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we dit blijven monitoren en daar flink op inzetten. Vind ik dat bedreigingen van journalisten de journalistieke onafhankelijkheid en democratie onder druk zetten? Natuurlijk, wie journalisten bedreigt, raakt ook aan de kern van onze democratie. Journalisten moeten gewoon altijd veilig hun werk kunnen doen. Ik vind het afschuwelijk dat steeds meer journalisten slachtoffer worden van bedreigingen en van geweld. Dat accepteren we gewoon niet. Het kabinet kiest ondubbelzinnig voor de bescherming van de vrije pers met structurele investeringen in PersVeilig, zoals ik al zei, en een stevige aanpak van intimidatie en geweld, samen met de politie en het Openbaar Ministerie.

De voorzitter:

Ik zag niet wie er eerder was. De heer Bosma.

De heer Martin Bosma (PVV):

Nu ik zie dat het de heer Markuszower was, ben ik zeker eerder. Mooie woorden over persvrijheid. Wat vindt de Minister ervan dat Extinction Rebellion, zeg maar de sterke arm van GroenLinks-Partij van de Arbeid, bezettingsacties uitvoert op het Media Park, vernielingen aanricht, met Palestijnse sjaals rondloopt, rookbommen afsteekt en een ander redactioneel beleid eist van de NPO?

Minister Moes:

Natuurlijk is demonstratierecht een groot goed, maar journalisten moeten te allen tijde veilig en vrij hun werk kunnen doen. Dat staat in dit specifieke voorbeeld op gespannen voet met elkaar. Ik vind het niet kunnen dat één organisatie probeert te bepalen wat de journalistiek al dan niet zou moeten publiceren en hoe. Dat gaat echt in tegen het fundament van vrijheid voor het journaal om daarin zelf een afweging te maken.

De voorzitter:

Meneer Markuszower, dezelfde vraag?

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

Nee, ik kan de heer Bosma nooit overtoepen. Ik heb een andere vraag aan de Minister. Geweld tegen journalisten of dreiging daarmee is inderdaad verschrikkelijk. Ik wil vragen of de Minister dit pleidooi wil ondersteunen en met zijn collega van Justitie kan bespreken of we de strafmaat kunnen verhogen, want hij is nu heel laag. Als mensen journalisten bedreigen of nog verder gaan, is de gemiddelde strafmaat heel laag.

De voorzitter:

Ik zit niet op te letten. Uw interrupties waren op. Maar dan geef ik iedereen een extra interruptie, dus maak de vraag maar even af.

De heer Markuszower (Groep Markuszower):

Mijn nieuwe vrienden van het CDA zijn vandaag niet zo vriendelijk. Ik wil vragen of de Minister die oproep kan steunen en daar iets mee kan doen om ervoor te zorgen dat mensen die journalisten bedreigen keihard worden gestraft.

Minister Moes:

Ik ga natuurlijk niet op het terrein van mijn collega zitten, maar we vinden het wel een hele zorgelijke trend. Dat zei ik net ook al. PersVeilig ondersteunen we daarom ook structureel. Ik wil best een gesprek voeren met mijn collega over wat de mogelijkheden daarvoor zijn, maar ik ga niet toezeggen dat we daar ... Ik kan gewoon niet vooruitlopen op wat het standpunt van het kabinet daarop is, want het gaat echt over een ander beleidsterrein dan dat van mij.

Ik kom bij de laatste vraag in dit blokje, namelijk of ik de stelling deel dat intimidatie en doxing van journalisten schadelijk is voor de persvrijheid. Natuurlijk zijn intimidatie en doxing zeer schadelijk. Ik noemde PersVeilig al. Doxing is sinds kort ook strafbaar. Ik denk dat het een goede zaak is dat dat strafbaar is geworden, want intimidatie op die manier kan gewoon niet. Zoals ik net al zei, is onderdeel van de journalistieke vrijheid dat je gewoon veilig en vrij je werk moet kunnen doen als journalist. Ik zie die strafbaarstelling als een goede stap vooruit om journalisten beter te beschermen.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan zijn we bij het laatste blokje. Dat is het blokje overig.

Minister Moes:

Voorzitter. Er was een vraag over samenwerking met commerciële partijen. Zoals u vast al weet, is het kabinet voorstander van meer publiek-private samenwerking. Dat is primair aan de partijen zelf, maar ik vind het wel ontzettend belangrijk. Ik vind het ook belangrijk dat die partijen naar elkaar toe komen en dat ze die stappen zetten. Wat ik wel doe, is het faciliteren daarvan, die gesprekken aanjagen. Natuurlijk kan ik de partijen niet dwingen om met elkaar samen te werken, maar ik vind het wel ontzettend belangrijk dat partijen die stap vooruit zetten. Ik las vandaag in het nieuws hoopvolle berichten daarover. Er zijn op zich ook wel voorbeelden van succesvolle publiek-private samenwerkingen te vinden. Ik denk dus dat dat een goede ontwikkeling is.

Dan kom ik bij de vraag over het gelijke speelveld. Ik ben natuurlijk doorlopend in gesprek met onder andere ook private media. Ik ben bekend met deze klacht en met deze oproep om op z'n minst voor een gelijk speelveld te zorgen. Daar zetten we ons ook echt voor in. Er is ergens ook een balans tussen publieke financiering en een volledig gelijk speelveld. Dat krijg je nooit honderd procent uitgevlakt, maar we voeren die gesprekken wel en hebben er zeker oog voor. In het kader van die publiek-private samenwerking moet dat ook, want anders kom je daar uiteindelijk geen stap verder mee. We willen zeker doen wat we kunnen doen.

De heer Mohandis (GroenLinks-PvdA):

Ik had het bij het gelijke speelveld inderdaad over publiek-private samenwerking, maar mijn specifieke vraag ging ook over de samenwerking tussen bijvoorbeeld commerciële omroepen en streamers of andere internationale mediaplatforms en over hoe we dat speelveld kunnen gelijktrekken. Misschien kunt u binnen drie maanden in ieder geval een inventarisatie doen van hoe dat zou kunnen en wat er dan op te schrijven is.

Minister Moes:

Dit is inherent ingewikkeld vanwege het internationale karakter van veel van die streamingdiensten en andere diensten zoals social media, en vanwege het feit dat daar in de praktijk andere regels lijken te gelden dan bijvoorbeeld op televisie. Het soort medium, het soort dienst, lijkt haast te bepalen wat wel en niet kan. Ik herken ook dat dat nu ongelijk is tussen de platforms. In gesprekken met bijvoorbeeld de streamingdiensten zelf of

social media zie je dat het precieze verschil daartussen en de kaders daarvoor steeds meer verwateren. Dus ik zie echt het belang van het gelijke speelveld, meer uniforme regels en de handhaving van die regels, maar het is in de praktijk heel ingewikkeld om daar heldere wetgeving over te maken. Daarbij speelt ook Europese samenwerking een belangrijke rol, omdat het echt ook landsgrenzen overstijgt. Maar dit belang wordt zeker gezien.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik snap dat, maar mijn simpele vraag is: bent u bijvoorbeeld bereid om met in ieder geval de commerciële media in Nederland en streamers echt gezamenlijk te kijken waar nou dat ongelijke speelveld zit? Die informatie hebben zij wel deels, denk ik. Dat is eigenlijk de simpele vraag. Ik begrijp dat wetgeving overall moeilijk te maken is. Dat snap ik. Maar er is wel veel bekend.

Minister **Moes**:

We gaan hierover in gesprek met de partijen. Volgens mij voorziet dat overigens ook in een behoefte. Daarover zal de Kamer geïnformeerd worden met de mediabegrotingsbrief.

De **voorzitter**:

En wanneer komt die?

Minister **Moes**:

Vierde kwartaal.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik zou het gewoon meenemen in de herziening van de wet. Dan kunnen we er nog wat mee. Maar goed, ik doe maar een suggestie.

Minister **Moes**:

We moeten eerst echt goed verkennen wat kan en wat niet kan, voordat ik toezeg dat we dat meenemen in een wetsherziening.

De **voorzitter**:

Er ligt in ieder geval een toezegging voor de mediabrief. Die ga ik zo herhalen.

Minister **Moes**:

Nog een vraag van de heer Mohandis: hoe houden we Nederlandse omroepen en kranten relevant in een veranderend medialandschap en ten tijde van big tech? We zien als kabinet het belang van het Nederlandse medialandschap. Er is eerder een rapport geweest, Aandacht voor media, waarin vier aanbevelingen worden gedaan. Die bestudeert het kabinet op dit moment samen met de sector. Die vier aanbevelingen zijn: gebruikmaken van EU-regelgeving, voor de democratie belangrijke info prominent zichtbaar en vindbaar maken, lokale en regionale journalistiek versterken en mediaverantwoordelijkheid stimuleren. Deze zomer komt er een brief naar de Kamer over hoe dit kabinet opvolging geeft aan dat rapport.

Dan waren er vragen over kindermarketing. De heer Krul vroeg of ik eventueel bereid ben een verbod op kindermarketing mee te nemen in het wetsvoorstel voor de hervorming van de landelijke publieke omroep. Ik ben in overleg met de Staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport over het onderwerp kindermarketing. Dit is een portefeuille overstijgend onderwerp. Reclame rondom kinderprogramma's op de publieke omroep is al verboden. Dat is in principe al een effectieve maatregel, maar ik wil met mijn collega bespreken in hoeverre dat effectief is. Dit thema neem ik zeker mee. Ik kan niet gelijk toezeggen dat we bepaalde regels, maatre-

gelen of verboden gelijk opnemen, want ik moet echt even die bespreking afwachten over wat haalbaar en billijk is in wetgeving. Maar dit is zeker een belangrijk onderwerp.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Er werd in het debat al even gesproken over de vlogjes van hippe moeders die hun kinderen eigenlijk gebruiken om allerlei producten aan te bieden. Wil de Minister dat ook meenemen en kijken wat de mogelijkheden zijn om daar iets aan te doen?

Minister **Moes**:

Ik herken heel erg de zorgen hierover. Dat kinderen op die manier ingezet worden door ouders en dat dat ook commercieel gemaakt wordt, riekt toch behoorlijk naar kinderarbeid. Ik wil hier zeker wat mee doen. Ik moet echt eerst even kijken in welke wet dat dan thuishoort en wie van mijn collega's ik daarbij nodig heb. Daar ben ik even naar op zoek. Dat vind ik hier nog wel een ingewikkelde. Ik begrijp dat dat ook samen met SZW opgepakt moet worden, dus dat ga ik ook in gang zetten.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

We hebben natuurlijk te maken met fabrikanten van merken die dat aan die moeders geven en zeggen: nou, als je dat leuk met je kinderen doet, dan komt mijn merk mooi in beeld. Misschien kan er dus iets gebeuren via de weg van de fabrikanten. Ik weet ook niet hoe het moet, hoor. Elke keer dat ik het zie, heb ik medelijden met die kindjes omdat ze zo worden ingezet. Ik vraag me echt af of die kinderen beseffen wat er gebeurt als ze zo geëxpoosd worden op X en dat straks ook de rest van hun leven moeten terugzien.

Minister **Moes**:

Ja, helemaal eens dat dit aandacht verdient en dat we hier paal en perk aan moeten stellen. Het is echt een kwestie van kijken hoe je dit goed en effectief kunt inperken en in een wet kunt gieten, want in de praktijk kan het nog best wel een uitdaging zijn hoe je dat goed en handhaafbaar neerzet. Ik weet dat het Commissariaat voor de Media nu extra taken oppakt als het bijvoorbeeld gaat over youtubers en influencers, en dat we daarom het commissariaat extra ondersteunen, omdat de commerciële belangen van influencers en vloggers ook gewoon een heel nieuw terrein is. De rol van kinderen verdient hierbij zeker bijzondere aandacht. Dan nog een vraag van de heer Krul over het toekomstbestendig maken van de Mediawet, zodat je niet elke keer een verplaatsing krijgt, zoals we nu inderdaad zien. We hebben bijvoorbeeld heel veel regels voor reclame op televisie en radio, zowel voor publieke als commerciële zenders. Op internet mag schijnbaar alles. Nou, dat is niet helemaal waar, maar daar zit wel verschil tussen; daar hebben we het net ook over gehad. Een van de bedoelingen van de wijziging van de Mediawet is juist dat we die uniformer gaan maken. Ik heb net ook al een en ander gezegd over het feit dat dat nog wel een uitdaging is, zeker ook gezien het internationale karakter van veel van die onlinediensten. Maar dit punt nemen we daarbij zeker mee.

Forum uitte zorgen over het Commissariaat voor de Media. Je mag wat mij betreft altijd overal vragen bij stellen, maar ik denk wel dat de rol van het Commissariaat voor de Media belangrijk is als het gaat om de handhaving van de Mediawet. Nou kun je best vragen stellen bij hoe effectief zij zijn en of ze genoeg middelen en instrumenten hebben om effectief hun werk te doen en eventueel sancties uit te delen. Ik verwacht nog een advies ten aanzien van de evaluatie daarvan, waarbij we kijken naar de rol van handhaver en toezichthouder binnen het bestel. Dat loopt nog. Maar ik denk dat dat flink versterkt moet worden; dat heb ik eerder vanavond ook al aangegeven.

Zoals ik ook eerder al aangaf naar aanleiding van vragen van mevrouw Van der Plas, ga ik dit breder vergelijken: «Hoe werkt nou zo'n toezicht-houdende functie in andere landen die een publiek bestel kennen? Hoe hebben ze dat georganiseerd? Welke instrumenten zijn nodig om effectief sancties op te leggen en te kunnen handhaven?» Je wil natuurlijk geen tandeloze tijger als toezichthouder hebben. Dat werkt niet.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat begrijp ik wel, maar met het Commissariaat voor de Media is wel iets unieks aan de hand. Ze hebben heel Hilversum tegen zich in het harnas gejaagd, begrijp ik. Omroepen hebben zich ertegen uitgesproken en dat geldt ook voor de hoofdredacteur. Moet de Minister dan niet op z'n minst een keer in gesprek gaan?

Minister **Moes**:

Ik ben natuurlijk doorlopend in gesprek met het Commissariaat voor de Media.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Zouden we dan de toezegging kunnen krijgen dat de Minister hierover in gesprek gaat en daarover aan de Kamer rapporteert, zodat we iets concreets hebben?

Minister **Moes**:

Waar moet ik specifiek over in gesprek gaan?

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

De brieven die er liggen van de omroepen en de NPO waarin wordt gesteld dat het Commissariaat voor de Media zich eigenlijk activistisch opstelt en zich bemoeit met de programmering. Misschien kunnen de zorgen van de heer Bosma over de voorzitter ook worden meegenomen. Het is nogal wat.

Minister **Moes**:

Oké, ik ben best bereid om het gesprek aan te gaan met het commissariaat, ook als er zorg en leven vanuit de Kamer. Maar ik wil wel heel duidelijk benadrukken dat de onafhankelijkheid van het commissariaat ontzettend belangrijk is en dat ik me niet inhoudelijk ga bemoeien met hun werk. Ik wil best een gesprek aangaan over hun rol binnen het stelsel en hoe dat functioneert. Ik denk dat zij daar wellicht zelf ook nog wel een en ander over te zeggen hebben. Nou ja, goed, daar gaan we zeker naar kijken, ook bij de hervorming van die Mediawet. Maar nogmaals, ik ga niet inhoudelijk op de stoel zitten van het commissariaat; dat is niet aan mij.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Kunnen we als Kamer dan ook een brief of een rapportage verwachten? Krijgen we als Kamer iets over dat gesprek te lezen?

Minister **Moes**:

Ik ga niet elke keer dat ik met deze of gene een gesprek heb, een gespreksverslag sturen. Dat was ik niet van plan.

De heer **Krul** (CDA):

Ik heb nog een vraag over kindermarketing en het Commissariaat voor de Media. Het Commissariaat voor de Media handhaaft nu op personen die reclame maken op YouTube, Instagram, TikTok et cetera op het moment dat zij 500.000 volgers hebben of meer en 24 video's in het afgelopen jaar

hebben gemaakt. Ons bereiken signalen dat bepaalde partners dus eigenlijk ook liever niet in zee gaan met influencers die meer dan 500.000 volgers hebben, want die vallen onder additionele reclamebeperkingen. Kan de Minister dat ook meenemen? Dat aantal kan namelijk gewoon omlaag. We kunnen ook zeggen: nou, dat geldt ook als je 10.000 volgers hebt. Is dat iets wat de Minister ook wil meenemen? 500.000 is echt heel veel. Ik weet niet hoeveel de NOS er op X had, maar het is echt heel veel.

Minister Moes:

Persoonlijk heb ik nog geen 500.000 volgers op X; iedereen kan zich gewoon melden. Het commissariaat is al bezig om te kijken naar wat een redelijk aantal is; dat moet natuurlijk in balans zijn. Enerzijds wil je voorkomen dat je onnodig aan allerlei regeltjes moet gaan voldoen als je een beetje leuk doet op YouTube of TikTok of iets dergelijks. Je wil mensen ook niet al te veel in de weg zitten. Tegelijkertijd wil je voorkomen dat zonder toezicht op het naleven van regels zomaar op allerlei gekke manieren geld verdiend wordt; dat snap ik ook. Maar het commissariaat is daar ook al naar aan het kijken. Naar alle waarschijnlijkheid zal dat getal ook wat lager gaan worden in de toekomst.

De heer Krul (CDA):

Heel kort. Het gaat dus niet om mensen die leuke filmpjes maken. Het gaat heel specifiek om mensen die reclame maken via videosharing. Voor die groep gelden additionele beperkingen als ze meer dan 500.000 volgers hebben. Ik vraag eigenlijk: kan de Minister in gesprek gaan om te kijken of dat getal omlaag kan?

Minister Moes:

Ik heb zelfs begrepen dat dat hele getal losgelaten wordt, dus dat er vooral ook naar andere criteria wordt gekeken.

Dan een vraag over schermtijd van kinderen: is er bereidheid om een concreet plan op te stellen? De Staatssecretaris van VWS is inderdaad bezig met de implementatie van de richtlijn. Dat gebeurt dus. De Staatssecretaris werkt hierbij samen met de wetenschap en onder andere het Netwerk Mediawijsheid en het Trimbos-instituut. Dat loopt dus. Forum voor Democratie vraagt of ik vind dat de NPO moet vragen hoeveel journalisten door de AIVD zijn gerekruteerd. Hierover is in 2024 een brief aan de Kamer gestuurd, ook naar aanleiding van vragen van Forum voor Democratie. We maken niet openbaar hoeveel journalisten al dan niet door welke dienst dan ook zijn gerekruteerd.

De heer Van Houwelingen (FVD):

Dat is toch opmerkelijk, want er is geen twijfel over dat er journalisten worden ingezet door de geheime diensten. Mijn vraag aan de Minister is of hij het als Minister van Onderwijs en van Media zorgelijk vindt dat dat gebeurt?

Minister Moes:

Ik ga niet verder in op de handelwijze van de geheime diensten.

De heer Van Houwelingen (FVD):

We hebben het de hele tijd over de onafhankelijkheid van de media en dan wordt er contact gezocht met journalisten – het staat in de rapporten van de Kamer zelf – door onze geheime diensten. De Minister zegt dan: nou ja, is dat is prima; dat moet kunnen. Dat is toch heel problematisch? Daar zou de Minister zich toch zorgen over moeten maken?

Minister Moes:

Ik heb hier verder geen informatie over te geven.

De **voorzitter**:

De Minister heeft geantwoord.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ja, dank u, voorzitter, maar dat is dus het probleem. Wij hebben die informatie ook niet. Niemand heeft die informatie. Daarom vraag ik aan de Minister of hij bereid is de NPO te vragen – dat is toch een heel redelijk verzoek – of ze misschien een NPO-enquête kunnen verspreiden. De NPO zou daar zelf ook in geïnteresseerd moeten zijn. Want inderdaad, we krijgen van niemand wat te horen. In dit land is dus totaal onbekend in hoeverre de inlichtingendiensten en de media vervlochten zijn. Daar weten we niets over. We weten alleen dat het gebeurt.

Minister **Moes**:

Ik begrijp dat het antwoord dat ik geef heel teleurstellend is, maar ik kan hier verder geen informatie over geven.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Helemaal tot slot. Daarom is er dus wellicht weinig vertrouwen in de media, omdat we daar niets over te horen krijgen. Daar kan de heer Krul wel over lachen, maar het is best ernstig.

De **voorzitter**:

Uw interrupties zijn nu echt meer dan op, dus dit was het.

Minister **Moes**:

Voorzitter. Tot slot een vraag van de heer Bosma over het abonnement van de NPO opzeggen. Wat dus kan, is dat u eerst lid wordt van NPO Plus; dan kunt u het daarna opzeggen.

De **voorzitter**:

Dat was een tip van de Minister en ook de laatste vraag. Zijn er nog onbeantwoorde vragen? Ik zie een vinger van mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Volgens mij heb ik nog de volgende vraag gesteld. Is het beeld uit de begroting en de jaarverslagen van de NPO juist dat er geen concrete plannen zijn om de bestuursstructuur te verkleinen, en zo niet, waarom is er dan onlangs een tweede bestuurder bij de EO gekomen? Dat antwoord wil ik graag hebben. Wat vindt de Minister daarvan?

Minister **Moes**:

Wat ik eerder ook al aangaf hierop: ik ga niet over de exacte invulling van die bezuinigingen. De hoogte van die bezuiniging is vastgesteld, maar waar dan precies in gesneden wordt, is niet aan mij. Binnen het huidige stelsel ga ik daar gewoon niet over. Met de stelselwijziging willen we wel graag invloed krijgen op die tussenlaag. Het doel is ook om die efficiënter en effectiever te maken, zodat er ook minder bestuurders nodig zijn. Maar verder ga ik niet over de hoeveelheid bestuurders die bij de omroepen in dienst zijn. Dat is binnen het huidige stelsel gewoon niet aan mij.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dit is geen interruptie, maar gaat over een onbeantwoorde vraag. Ik vroeg over pps heel concreet naar een eerder aangenomen motie met Pater-notte en wat daar nou concreet van is gekomen, behalve het nieuwsbericht. Ik kan nog niet helemaal zien wat voor agenda daar uit gaat rollen. Ik kom in tweede termijn met een motie, weer met D66, als het gaat om pps tussen omroep en streamers. Maar ik ben wel benieuwd wat nu de stand van zaken is en wanneer we daarover iets kunnen verwachten.

De **voorzitter**:

Hoor ik pps? Publiek-private samenwerking.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Excuus, excuus. Publiek-private samenwerking tussen publieke media en private media.

Minister **Moes**:

Ja, over die publiek-private samenwerking zei ik eerder al dat wij daar geen definitieve sturingskracht op hebben als overheid. Dat is ook primair aan de partijen zelf. Wat wij doen, is die gesprekken maximaal faciliteren. Ik stuur er ook op aan dat die gesprekken gevoerd worden. Maar uiteindelijk moeten de partijen er zelf samen uitkomen en met voorstellen komen. Wij kunnen niet van overheidswege opleggen op welke manier zij precies zouden moeten gaan samenwerken.

De **voorzitter**:

Tot slot.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Dan is een wettelijke basis in de toekomst voor publiek-private samenwerking in de Mediawet nog best te overwegen, zeg ik via de Minister ook een beetje tegen mezelf, in het kader van hardop denken. Excuus, voorzitter.

Minister **Moes**:

Die publiek-private samenwerking is in elk geval nu ook al niet verboden. Ik wil dus ook de oproep doen om maximaal samen te werken. Ik denk dat dat uiteindelijk goed is voor de consument, voor de kijker en de luisteraar. Maar goed, voor de rest is het natuurlijk ook aan de heer Mohandis zelf om een politiek voorstel te doen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Voortbordurend op die vraag: ik heb in mijn bijdrage geschetst wat het verschil in views is tussen NPO Start en YouTube. Ik weet niet of de Minister van plan was om daar nog op terug te komen, maar de publiek-private samenwerking moet natuurlijk wel een plekje krijgen in de Mediawet, net zoals de heer Mohandis schetst. Pps is nu namelijk vrijblijvend, maar het is wel een levensbelang van de publieke omroep. Ziet de Minister niet toch een optie om dit toe te voegen aan de Mediawet, in plaats van nu te zeggen: het staat er nog niet in, dus we kunnen het niet aanpassen?

Minister **Moes**:

Er zit op dit moment gewoon geen belemmering in die wet. Er kan dus gewoon maximaal samengewerkt worden. Of het bij wet afdwingbaar zou moeten zijn bij de publieke omroep, is echt een politieke vraag, waar ik niet op vooruit wil lopen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik ben een beetje zoekende naar waar wij wel en niet over gaan. De NPO is op dit moment bijvoorbeeld met bijna 100 fte bezig om NPO Start tot hetzelfde niveau te krijgen als de andere streamers. Hoewel iedereen daar met de beste intenties aan werkt, voelt dit natuurlijk als water naar de zee dragen. In hoeverre gaan wij er dus echt niet over om een opdracht neer te leggen in de zin van: zorg dat dit live komt, in de lucht gaat en werkt?

Minister Moes:

Dit is binnen het huidige stelsel gewoon echt aan de NPO. Daar kan ik kort of lang over praten, maar dit is gewoon het feitelijke antwoord. De overheid gaat er niet over of de NPO NPO Start al dan niet doorontwikkelt.

Mevrouw Nanninga (JA21):

De Minister had het over facilitaire samenwerking van de NPO met de commerciële. Hij zei daarover hoopvolle berichten in de krant te hebben gelezen. Ik neem aan dat hij doelt op het stukje in het AD, waarin staat dat ze samen tegen de techreuzen willen optrekken. Dat gebeurt alleen niet. De NPO belijdt met de mond dat ze wil samenwerken, maar ze verzuimt, vertraagt en zet het proces niet in gang. Wil de Minister mij toezeggen dat hij de NPO dwingend gaat vragen om op korte termijn aan te gaan kloppen bij die commerciële partijen, bij Talpa, SBS, RTL en noem maar op en om dit ook in gang te gaan zetten, zodat we niet vier verschillende controlekamers en honderd verschillende studio's nodig hebben? Het kan gewoon gebeuren, maar ik zou graag de toezegging willen dat de Minister de NPO gaat vragen om nu echt concreet aan te gaan kloppen bij die commerciële partijen om dit mogelijk te maken en zo weer een bezuinigingsslag te kunnen maken.

Minister Moes:

Ik wil ze maximaal aanmoedigen, maar ik ga ze niet dwingend vragen, want die rol en die positie heb ik niet.

Mevrouw Nanninga (JA21):

In de term «dwingend vragen» zit ook nog altijd de term «vragen». Ik denk dus dat het wél kan en ik denk ook dat het moet, want we hebben het hier gewoon over belastinggeld en over een bezuinigingsoperatie. Er worden ons allemaal programma's voor de neus gehouden in de zin: kijk, als we dit moeten bezuinigen, gaat dit programma dood. Dat is niet nodig, want er kan gewoon facilitair worden samengewerkt. Ik wil dus graag de toezegging dat de omroepen echt met klem wordt gevraagd om daarvoor contact te zoeken met de commerciële.

Minister Moes:

«Met klem vragen» vind ik nog net binnen de lijntjes kleuren, maar ik zeg daar heel eerlijk bij dat daar uiteindelijk geen dwang achter zit, want dat kan ik gewoon niet doen.

De voorzitter:

Dan zijn we bijna toe aan de tweede termijn van de Kamer, maar er is een verzoek gekomen om vijf minuten te schorsen om de moties af te stemmen. Ik schors dus tot 20.05 uur.

De vergadering wordt van 20.00 uur tot 20.05 uur geschorst.

De voorzitter:

We gaan verder met de tweede termijn van de Kamer, waarin onder andere moties ingediend kunnen worden. Als eerste geef ik het woord aan D66.

Mevrouw Oualhadj (D66):

Voorzitter. Dank aan de Minister voor de antwoorden en ook dank aan de collega's voor het debat in de eerste termijn. Ik zie ernaar uit om de toekomstige debatten over dit onderwerp met elkaar te voeren. Dit was namelijk mijn eerste, een heerlijke vuurdoop.

In de eerste termijn heb ik het gehad over de onafhankelijke journalistiek en over hoe we kijken naar de stelselhervorming. Het debat hierover bewijst ook hoe noodzakelijk het is dat we ervoor zorgen dat journalisten

onafhankelijk hun werk kunnen doen. Ik heb net naar de antwoorden van de Minister geluisterd over de herziening. Het is toch bijzonder hoe weinig deze Minister voor elkaar heeft gekregen op dat vlak, zelfs met een jaar extra tijd. Ik maak me dus wel een klein beetje zorgen over de planning en of we het voor de zomer gaan halen. Ik heb de Minister horen zeggen dat hij er alles aan doet om dat in werking te stellen, dus daar moeten we hem maar op vertrouwen.

Het is eerlijk gezegd wel een sombere conclusie die we hier trekken, maar omdat de omroepen ook naar ons kijken om een knoop door te hakken, ben ik blij met de samenwerking met het CDA en de VVD. Ik ben blij dat we samen deze stap naar voren hebben genomen, want het is ontzettend belangrijk dat we dat doen, gegeven ook de planning. Ik hoop daarbij ook op steun van mijn collega's. Dank.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan is het woord aan de VVD, mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dank u wel, voorzitter. Ik zal voorkomen dat ik mijn woorden herhaal. De positie van de VVD met betrekking tot de hervorming van de publieke omroep moge duidelijk zijn. Ik beperk mij vandaag tot twee moties, gezien het feit dat er nog ongeveer vijftien aangenomen moties op de plank liggen. Daarom wacht ik vol vertrouwen op de brief voor het zomerreces. Mevrouw Nanninga zal zo ook namens mij een motie indienen over de voortgang en de timing. Ik ga over op de moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de hervorming van de Mediawet loopt, naar een bestel waarbinnen zal worden ingezet op samenwerking;

constaterende dat hierover sinds het notaoverleg van april nog geen definitieve beslissing is genomen;

constaterende dat duidelijkheid gewenst is voor alle betrokken partijen;

verzoekt de regering het aantal te vormen omroephuizen te concretiseren tot vier en daarnaast omroephuis NOS/NTR, de zogenaamde vier-plus-één, en dit te verwerken in de nog naar de Kamer te sturen nieuwe Mediawet,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Martens-America, Oualhadj en Krul.

Zij krijgt nr. 52 (36 800 VIII).

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

En dan een oldskool handgeschreven motie. Dat schijnt hier de maandag-vloek te zijn. Niemand kon me helpen met de printer. Excuus voor mijn handschrift, want ik denk dat ik niet meer heb geschreven sinds groep 8.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat een pluriform media-aanbod bestaat uit een combinatie van commerciële en publieke media;

overwegende dat het wenselijk is om de balans tussen publieke en commerciële media te bewaken;

overwegende dat het uitbreiden van de reclamemogelijkheden van de publieke omroep naar de podcast die balans kan verstoren;

overwegende dat hierover in de Mediawet en/of Ster geen duidelijkheid bestaat;

verzoekt de regering expliciet in de nieuwe Mediawet op te nemen dat de Ster haar reclameruimte niet uitbreidt naar podcasts,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Martens-America.
Zij krijgt nr. 53 (36 800 VIII).

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Mohandis van GroenLinks-PvdA.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Voorzitter, dank u wel. Ik dank de Minister voor de beantwoording. Ik ga gelijk met de moties van start. Ik begin met een motie over de bezuinigingen.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering heeft besloten tot een bezuiniging van 106 miljoen op de publieke omroep en het amendement-Bontenbal deze bezuiniging heeft verhoogd met nog eens 50 miljoen;

overwegende dat de publieke omroep zich nu gedwongen ziet om tal van programma's te schrappen die juist de culturele kerntaak van de publieke omroep raken;

van oordeel dat het totale bezuinigingsbedrag des te harder op het programma-aanbod inhakt doordat:

- de gesuggereerde extra reclamezendtijd niet de beoogde extra inkomsten gaat opleveren en meer reclame bij de publieke omroep niet gewenst is;
- hervormingen die besparingen kunnen opleveren pas kunnen ingaan in 2029 waardoor het aantal bestuurders en toezichthouders tot 2029 in stand blijft;

verzoekt de regering om de besparingen voor het jaar 2027 gelijk te laten oplopen met de noodzakelijke hervorming met ingang van 2029,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Mohandis.

Zij krijgt nr. 54 (36 800 VIII).

Hoeveel moties heeft u? Want u heeft nog 2 minuten en 15 seconden.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik ga heel snel.

De voorzitter:

Maar niet zo snel dat niemand het meer kan verstaan.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Zeker, maar het is ook wetgeving, voorzitter. Ik doe mijn best.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de publieke omroep in diverse Europese landen succesvol samenwerkt met streamingsdiensten, onder meer via coproducties zoals Knokke Off, De Club en Undercover, en nog meer films;

constaterende dat streamingsdiensten ook een belangrijke rol spelen in het Nederlandse medialandschap en in de versterking van kwaliteit en bereik van Nederlandse producties;

overwegende dat samenwerking tussen streamingsdiensten en publieke omroepen een groter bereik oplevert voor publieke content, de maatschappelijke relevantie versterkt, ertoe leidt dat publieke content nieuwe doelgroepen zoals jongeren beter bereikt en de positie van makers, productiehuizen en onafhankelijke producenten versterkt;

verzoekt de regering om samen met de NPO, publieke omroepen en streamingsdiensten een publiek-private samenwerking te bewerkstelligen met coproducties en samenwerking zoals in andere landen gebeurt als doel, en voor het zomerreces een voorstel te doen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Mohandis en Oualhadj.

Zij krijgt nr. 55 (36 800 VIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat regionale publieke omroepen van groot belang zijn in de publieke informatievoorziening, maar dat de vindbaarheid van hun programma's zeer te wensen overlaat;

van mening dat de programma's van regionale publieke omroepen, in aanvulling op het analoge aanbod, ook digitaal in livestream en on demand moeten kunnen worden aangeboden, bijvoorbeeld via apps zoals NPO Start;

verzoekt de regering om wettelijk te regelen dat alle regionale zenders in livestream en on demand worden aangeboden via NPO Start en regionale programma's desgewenst kunnen worden uitgelicht, en nog dit jaar een voorstel naar de Kamer te sturen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Mohandis en Krul.
Zij krijgt nr. 56 (36 800 VIII).

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):
Tot slot.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van oordeel dat de publieke omroep zijn publieke karakter dient te behouden;

constaterende dat het demissionaire kabinet ervoor kiest om de commerciële reclamezendtijd op de lineaire televisiekanalen per 2027 te verhogen naar 10% en het verbod van het plaatsen van reclame bij kinderprogrammering en het verbod op commerciële reclameboodschappen bij online video-aanbod terug te draaien;

spreekt uit dat deze verdere commercialisering van de publieke omroep afbreuk doet aan het publieke karakter en men deze keuzes daarom moet afwijzen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Mohandis.
Zij krijgt nr. 57 (36 800 VIII).

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):
Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan de heer Bosma van de PVV.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Het leek een beetje een dertien-in-een-dozijndeбат te worden vandaag, maar er is toch groot nieuws, want er is een belangrijke doorbraak gerealiseerd. We zien nu namelijk de contouren van het nieuwe kabinet. Het nieuwe kabinet noemt zichzelf een minderheidskabinet, maar ik heb daar natuurlijk geen seconde in geloofd, want een minderheidskabinet heeft geen meerderheid. Dus hoe kan dat nou? Velen verwachtten dat er op een of andere manier een deal, een soort deal, een «Kees van der Staaij op de achterbank»-constructie, of een «Partij van Zeeland»-constructie zou zijn. Daar zien we nu het eerste bewijs van. Drie fracties, de formerende fracties, komen met een oplossing met betrekking tot het mediahuis, namelijk vier-plus-een. Hoe komen ze daarbij? Nou, dat komt precies uit het verkiezingsprogramma van GroenLinks-Partij van de Arbeid. Blijkbaar zijn er contacten, of gevoelen, of wat dan ook, die zichtbaar maken wat er nu aan de hand is.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dank voor dit grote compliment. Ik zou de heer Bosma erop wil wijzen dat ik exact deze motie eerder heb ingediend. Toen was de heer Mohandis tegen en uw partij was ervoor. Dus volgens mij laat dit alleen maar zien dat dit in dit huis een breed gedragen en geniaal voorstel is, dat ervoor zorgt dat er volgende stappen worden gezet binnen de publieke omroep.

De heer **Martin Bosma** (PVV):

Wat het nu dus gaat halen met de vier partijen die blijkbaar dit nieuwe kabinet schragen, om het prachtige werkwoord dat Mark Rutte altijd gebruikt nog maar eens van stal te halen. Dus we zien nu de nieuwe coalitie.

Ten tweede: volg het twitteraccount «Een blik op de NOS», dat heel veel informatie geeft over de, laat ik zeggen, vergissinkjes van de NOS. Het is heel nuttig om dat te volgen. Realtime wordt gewoon de waarheid aan de orde gebracht, die door de NOS wat speels wordt ingevuld.

Voorzitter. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de NOS is gestopt met het delen van nieuwsberichten op X/Twitter;

overwegende dat dit in strijd is met artikel 2.1 van de Mediawet 2008, dat stelt dat er een publieke mediaopdracht is die bestaat uit het benutten van de mogelijkheden om media-aanbod aan het publiek aan te bieden via de nieuwe media- en verspreidingstechnieken;

overwegende dat dit in strijd is met de eigen missie van de NOS, die stelt dat de NOS ernaar streeft informatie toegankelijk te maken via alle beschikbare media;

verzoekt de regering ervoor te zorgen dat de NOS haar nieuwsberichten weer deelt via X/Twitter,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Martin Bosma.
Zij krijgt nr. 58 (36 800 VIII).

De heer **Martin Bosma** (PVV):
Ten slotte, voorzitter.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland niet van plan is om deel te nemen aan het Eurovisie Songfestival 2026 omdat Israël deelneemt;

van mening dat dit laakbaar is;

verzoekt de regering ervoor te zorgen dat Nederland meedoet aan het Eurovisie Songfestival 2026 en een einde te maken aan de beschamende anti-Israëlhouding van de omroep AVROTROS,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Martin Bosma.
Zij krijgt nr. 59 (36 800 VIII).

De heer **Martin Bosma** (PVV):
Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. De heer Krul van het CDA.

De heer **Krul** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. Ik dank de Minister voor de beantwoording in zijn termijn. We hebben een aantal punten naar voren gebracht, onder andere over de lokale omroepen, regionale omroepen en streekomroepen. Op die punten dient het CDA moties mede in.

We dienen uiteraard de motie mede in die mijn collega's van D66 en de VVD eerder hebben genoemd, over de inrichting van het nieuwe bestel. Voor ons is het heel belangrijk dat de politiek vandaag richting geeft. Ik vind het belangrijk dat er op meerdere fronten richting komt, als het om de herziening gaat. Ik ben er niet helemaal gerust op als ik de Minister hoor over een heel integraal pakket, over afwegen, over «moeilijk, moeilijk, moeilijk» en over dat we het wel moeten halen. Ik houd mijn hart vast.

We hebben onszelf vandaag meermaals hardop de vraag gesteld hoe het toch kan dat steeds meer mensen het vertrouwen verliezen in de media, in de publieke omroep. Ik vraag me een beetje af of we zelf het idee hebben dat we daar vandaag aan bijgedragen hebben of dat we het een tikkeltje erger hebben gemaakt. Maar goed, dat laat ik maar aan de mensen thuis. Voorzitter. Ik dank de Minister voor zijn inzet op dit dossier. Mocht het toch de laatste keer zijn – we weten het niet; het kan gek lopen in Den Haag – dan wil ik hem daar in ieder geval voor danken. Daar laat ik het bij.

De **voorzitter**:

De heer Van Houwelingen heeft een vraag.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Een heel korte vraag. Het verbaast me, want er moeten toch redenen zijn om een instituut te vertrouwen? Als ik de heer Krul hoor, dan lijkt het erop dat we vertrouwen móéten hebben in de media. Misschien zijn er wel goede redenen om de media niet te vertrouwen. Het lijkt wel een soort axioma.

De heer **Krul** (CDA):

Die redenen laat ik geheel bij de heer Van Houwelingen. De kernvraag is meer: in hoeverre draag je bij aan het wantrouwen? Hier wordt bijvoorbeeld de suggestie gewekt, flinterdun, dat er spionnen zouden rondlopen binnen de publieke omroep. Dat draagt bij aan het wantrouwen, omdat mensen thuis denken: «Nou, wat ik nou toch op de televisie zie. Kan ik het wel vertrouwen, want waarde vriend Van Houwelingen zegt op televisie dat er ook spionnen tussen lopen?» Ik bedoel daarmee dat je wantrouwen op een bepaalde manier kunt aanwakken, door dingen in twijfel te trekken en door suggestieve vragen te stellen. Dat is wat ik bedoel met mijn vraag: hebben wij bijgedragen aan het herstellen van het vertrouwen of hebben wij het wantrouwen een tikkeltje erger gemaakt? Het oordeel daarover heb ik aan de mensen thuis gelaten. Wat de heer Van Houwelingen daarvan vindt, moet hij lekker zelf weten.

De **voorzitter**:

Heel kort.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Maar hoe leest u dan zo'n kop over de inzet van journalisten als agent door de AIVD? Hoe leest u dat rapport van de CTIVD? Verzin ik dat? Bestaat dat rapport niet?

De heer **Krul** (CDA):

Ik lees dat op dezelfde manier als de heer Van Houwelingen. Maar vervolgens wekt hij de suggestie dat het heel ernstig is en dat we een overzicht willen. Ik denk dat dit niet bijdraagt aan de kwaliteit van dit debat.

De **voorzitter**:

Dan is het woord aan mevrouw Nanninga, voor 2 minuten en 48 seconden.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Voorzitter. De Minister zit er nu vier maanden. Hij gaat ook al bijna afzwaaien, dus is zijn antwoord op alles nu: het is ontijdig, het moet in samenhang behandeld worden en het is niet meer aan mij. Ik herhaal wat ik een week geleden tegen dezelfde Minister zei in het debat over Cultuur: dit is echt te makkelijk. Er ligt een stapel aangenomen moties en er zijn twee jaar lang voorstellen voorbereid. De plannen en besluiten lagen voor het inkoppen. Het Mediaministerschap van Moes had een zegetocht vol homeruns kunnen zijn, voor zichzelf en zijn partij. Een partijgenoot als Mona Keijzer toonde zich uiterst kritisch op de NPO. En terecht, voeg ik daaraan toe. Het gaat om plannen eisen van omroepen, kaders stellen, knopen doorhakken en beslissingen nemen over reclame-inkomsten. Wat JA21 betreft gaan die bij de NPO fors omlaag, want ze verstoren de markt. Er moet gewoon uitgevoerd worden wat de Kamer per motie heeft gezegd te willen, maar het gebeurt niet. Ik hoor: uitstel, vooruitschuiven en onzekerheid. Het hoeft ook weer geen overkordate opschepperij te zijn in het kader van «ik ben beleid», zoals sommige Ministers zeiden. Maar

dingen zeggen als «het is de bedoeling dat», «we gaan kijken naar», «het is aan de partijen zelf» blinkt niet uit in daadkracht. En de tijd dringt. We willen een kleinere, slankere NPO. We willen fors bezuinigen en de omroepen geleidelijk uitfaseren via omroephuizen. Veel Nederlanders willen dit blijkens onderzoek ook. Nu de Minister nog. Ik heb een motie, mede namens mevrouw Martens van de VVD.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het huidige publieke omroepbestel nodig hervormd moet worden;

overwegende dat de Minister heeft aangegeven dat hervorming per 2029 alleen haalbaar is indien het wetsvoorstel uiterlijk in de zomer van 2027 door het parlement is behandeld;

overwegende dat verder uitstel ertoe kan leiden dat hervorming pas per 1 januari 2034 kan plaatsvinden;

verzoekt de regering om het wetsvoorstel tot hervorming van het publieke omroepbestel uiterlijk vóór 1 juni in internetconsultatie te brengen, en de Kamer uiterlijk voor het zomerreces te informeren over het verdere tijdpad richting parlementaire behandeling,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Nanninga en Martens-America. Zij krijgt nr. 60 (36 800 VIII).

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Voorzitter, dank u wel.

De **voorzitter**:

Dan de heer Van Houwelingen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank u, voorzitter. We maken ons dus wel zorgen over de banden tussen de inlichtingendiensten en de journalistiek, vandaar deze motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat journalisten worden ingezet als agent door zowel de AIVD als de MIVD en dat dat onomstreden is, want het staat in de rapporten;

constaterende dat de Tweede Kamer geen enkel idee heeft hoeveel journalisten door de geheime dienst worden ingezet als agent en dat ook dat onomstreden is;

overwegende dat dit alles zorgelijk is in een democratie aangezien journalisten de macht behoren te bekritisieren in plaats van te representeren;

verzoekt de Minister de NPO te vragen, bijvoorbeeld door middel van een (anonieme) enquête onder hun medewerkers, om te onderzoeken hoeveel journalisten er banden hebben (gehad) met de inlichtingendiensten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van Houwelingen.
Zij krijgt nr. 61 (36 800 VIII).

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Markuszower.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Mijn dank is groot aan de Minister voor de beantwoording in zijn termijn.
Ik heb één motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het optuigen van nieuwe omroephuizen een ramp is voor kleinere omroepen, zoals Ongehoord Nederland;

verzoekt de regering maximaal te bezuinigen op de publieke omroep maar het plan voor het optuigen van nieuwe omroephuizen te schrappen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Markuszower en Claassen.
Zij krijgt nr. 62 (36 800 VIII).

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):

Dank.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Van der Plas, u heeft 2 minuten en 52 seconden.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Voorzitter. Dank aan de Minister voor de antwoorden en uiteraard ook dank aan de staf die de Minister heeft bijgestaan. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de NPO-begroting 2026 laat zien dat de totale kosten voor bestuur, directies, toezicht en organisatie aanzienlijk zijn;

overwegende dat het publiek belang gediend is met een publieke omroep die zuinig omgaat met belastinggeld;

verzoekt de regering een duidelijke overheadnorm op te stellen voor de hele publieke omroep, waarbij de raad van bestuur, de raad van toezicht en de directie van de NPO bij bezuinigingen minstens hetzelfde percentage besparen als het mediabudget;

verzoekt de regering deze norm en mogelijke alternatieven vóór de volgende begrotingsbehandeling aan de Kamer te sturen, inclusief een financieel, juridisch en organisatorisch overzicht,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Plas.
Zij krijgt nr. 63 (36 800 VIII).

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Mediawet 2008 voorschrijft dat de NPO pluriform, dus veelzijdig, onafhankelijk en kwalitatief hoogstaand media-aanbod verzorgt;

overwegende dat transparantie en publieke verantwoording essentieel zijn voor het vertrouwen in de publieke omroep;

verzoekt de regering de Mediawet te wijzigen zodat naar Spaans voorbeeld een commissie voor parlementaire controle van de NPO kan worden ingesteld, die controle uitoefent op zodanige wijze dat de werking en onafhankelijkheid van de media niet worden belemmerd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Plas.
Zij krijgt nr. 64 (36 800 VIII).

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan de heer Ceder, ChristenUnie.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel, voorzitter. Ik heb een paar moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de omroephuizen de opdracht hebben om de in de samenleving levende geluiden, behoeften en perspectieven in het aanbod te vertalen;

verzoekt de regering de externe pluriformiteit van het omroepbestel te borgen en deze binnen de gestelde kaders maximale inrichtingsvrijheid te geven, waaronder een belangrijke rol voor de omroepverenigingen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Ceder en Stoffer.

Zij krijgt nr. 65 (36 800 VIII).

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in de vorig jaar opgestelde richtlijn schermgebruik wordt afgeraden voor kinderen tot 2 jaar;

constaterende dat in Frankrijk een verbod geldt voor tv-programma's gericht op baby's en peuters;

verzoekt de regering om in samenwerking met partners zoals de lokale GGD's en het NICAM voortvarend aan de slag te gaan met het onder de aandacht brengen van de richtlijn onder ouders, en de Kamer hier periodiek over te informeren;

verzoekt de regering tevens om in EU-verband te pleiten voor een verbod voor tv-programma's gericht op kinderen tot 2 jaar bij de herziening van de Richtlijn audiovisuele mediadiensten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Ceder.

Zij krijgt nr. 66 (36 800 VIII).

De heer **Ceder** (ChristenUnie):
Tot slot, voorzitter.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet voornemens is om per 1 januari 2028 een stelselherziening van de lokale publieke omroepen door te voeren, maar dat de NLPO en de Raad van State erop wijzen dat er nog onvoldoende inzicht is in het totale beschikbare budget en het risico bestaat dat structurele gemeentelijke bijdragen wegvallen als gemeenten hier straks geen taak meer in hebben;

overwegende dat de aanvullende bijdrage van gemeenten in 2026 circa 9,5 miljoen euro is en het risico dus groot is dat deze grotendeels weg gaat vallen;

spreekt uit dat, om een toekomstbestendig stelsel te garanderen, voorkomen moet worden dat lokale omroepen vanaf 2028 per saldo minder ontvangen dan nu;

verzoekt de regering nog voor het meireces via inventarisaties bij gemeenten in kaart te brengen hoe groot bovenstaand risico is en duidelijkheid te geven over hoe geborgd wordt dat lokale omroepen over voldoende budget blijven beschikken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Ceder, Mohandis, Krul en Van der Plas.

Zij krijgt nr. 67 (36 800 VIII).

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Als laatste de heer Struijs.

De heer **Struijs** (50PLUS):

40 seconden? Nou, daar gaat-ie. Ik heb één motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende het belang van het bestaan van een goed functionerend publiek omroepstelsel naast commerciële omroepen;

overwegende dat de wettelijke taak van de NPO is te zorgen voor een gevarieerd media-aanbod;

constaterende dat dit met de ingezette bezuinigingen niet gebeurt;

overwegende het belang van een veelzijdig en divers aanbod, ook voor kleinere doelgroepen, zoals programma's over kunst, onderzoeksjournalistiek of klassieke muziek;

overwegende dat de rol van de NPO meer ondersteunend en minder bepalend zou moeten zijn;

verzoekt de regering het budget voor de publieke omroep niet verder te verlagen en het initiatief te nemen tot het ontwikkelen van een toekomstbestendig publiek omroepbestel, met een aantal sterke omroepen die waarde toevoegen aan het medialandschap en met een ondersteunende rol voor de NPO,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Struijs.
Zij krijgt nr. 68 (36 800 VIII).

De heer **Struijs** (50PLUS):
Zo!

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Even een verduidelijkende vraag aan de heer Struijs. Stelt de heer Struijs nu voor om helemaal niet te bezuinigen op de NPO, of om niet verder te bezuinigen dan het kabinet al heeft aangekondigd?

De heer **Struijs** (50PLUS):

Het is het laatste, maar de volgorde van de verbeteringen moet zijn: eerst de verbeteringen en dan de begroting. Dat zie ik hier te weinig.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaat de Minister zich even buigen over zijn oordeel over de moties. Daar heeft hij tien minuten voor nodig, dus we komen hier terug om 20.35 uur.

De vergadering wordt van 20.26 uur tot 20.35 uur geschorst.

De voorzitter:

We gaan weer beginnen. De Minister gaat een oordeel geven over de moties.

Minister **Moes**:

Dank u wel, voorzitter. De motie op stuk nr. 52 is ontijdig. Ik had eigenlijk al aangekondigd dat ik soortgelijke moties ontijdig zou verklaren.

De voorzitter:

Bij de appreciatie «ontijdig» moet ik de indiener eigenlijk vragen of de motie aangehouden wordt. Alleen is mevrouw Martens-America er nog niet. Gelukkig is het wel 20.35 uur. Dat ga ik zo meteen dus nog even vragen. Die motie houden we nog even in de lucht. De motie op stuk nr. 53.

Minister **Moes**:

Oké, dan houden we de motie op stuk nr. 52 in de lucht.
De motie op stuk nr. 53 moet ik ontraden, omdat dat op dit moment al kan. Anders hebben we een probleem in de dekking.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 53: ontraden.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 54 moet ik ook ontraden. Die gaat over het gelijk laten lopen van de bezuiniging met de hervorming. Die heeft ook geen dekking.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 54: ontraden.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 55: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 55: oordeel Kamer.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 56, over de regionale omroepen bij NPO Start, is overbodig, want dit doen we al en de wet wordt aangepast.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 56: overbodig.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Ik wil deze Minister oprecht geloven dat dat zo is, maar u moet ook de Kamer begrijpen. Ik wil een Kameruitspraak. Deze discussie loopt al sinds Minister Slob. Dat is dus best een lange discussie. Ik heb geen garantie dat het straks met een wisseling wél gebeurt. Dus ja, ik begrijp het dictum «overbodig», maar het is echt belangrijk dat de Kamer zich hierover uitspreekt. Het moet namelijk echt geregeld worden, wat mij betreft binnen zes maanden. Maar ja, dat is waarom ik er toch een motie van heb gemaakt. Ik begrijp uw toezegging heel goed en die waardeer ik ook.

Minister **Moes**:

Ik begrijp de behoefte van de Kamer om dan een motie in te dienen, maar dit staat al in een brief die ik naar de Kamer heb gestuurd. Er ligt nu ook een harde toezegging. Ik heb hierbij ook gezegd: dit gaan we doen; dit gebeurt al. Net hadden we het ook over de vertrouwensvraag bij de media. Goed, daar laat ik het verder maar bij.

De heer **Mohandis** (GroenLinks-PvdA):

Kunt u de motie overnemen? Dan zijn we klaar.

Minister **Moes**:

Ik kan 'm ook overnemen.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 56 wordt overgenomen. Er wordt gezegd dat dit geen appreciatie is, maar de motie wordt ook niet ingediend als die overgenomen wordt. De motie wordt dus ingetrokken.

De motie-Mohandis/Krul (36 800 VIII, nr. 56) is overgenomen.

Ik ga even terug naar de motie op stuk nr. 52 van mevrouw Martens-America, want zij is nu binnen. Die kreeg het oordeel «ontijdig». Ik wil aan mevrouw Martens-America vragen of ze de motie wil aanhouden of gewoon in stemming wil brengen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Excuus dat ik er wat later was. Het is bijzonder dat die ontijdig is. Misschien zou de Minister één zin willen toevoegen waarom, want we zijn hier toch om richting mee te geven, net als bij die andere stapel moties. Waarom is deze dan ontijdig?

Minister **Moes**:

Omdat deze motie aangeeft dat die vier-plus-een een hard uitgangspunt is, en dus een definitieve keuze. In principe wil ik die definitieve keuze als totaalpakket naar de Kamer sturen, zoals ik eerder vandaag al heb gezegd. Ik heb eerder vandaag aangekondigd dat ik de moties die toezien op het maken van harde keuzes over het bestel terwijl dat nog integraal moet worden bekeken, ontijdig ga verklaren.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ik laat de motie voor nu even staan. Als dat verandert, hoort u dat via de in de Kamer gangbare weg, voorzitter.

De heer **Krul** (CDA):

Ik ben wel benieuwd hoe de Minister dat ziet. Hij geeft zelf aan: er is politieke regie nodig; zonder politieke regie lukt het niet. Vervolgens zegt hij: ik wil een totaalpakket naar de Kamer sturen waar dit onderdeel van is. Hoe ziet hij in zijn eigen proces voor zich dat er tot een aantal gekomen wordt?

Minister **Moes**:

Dit is heel simpel. Over een paar weken zit er een nieuwe Minister. Die gaat, hoop ik, uiteindelijk die brief naar de Kamer sturen. Ik heb twee keer eerder gezegd dat ik een slag om de arm houd met betrekking tot de brief die in de zomer naar de Kamer gaat en de wet die in internetconsultatie gaat. Ik wil dat heel graag. Ik zet daar ook maximaal tempo op. Dat lukt wat mij betreft ook. Maar over een paar weken gaat iemand anders daar gewoon over. Dan kan ik nu wel zeggen dat we deze en deze keuze gaan maken, maar dan loop ik vooruit op die definitieve keuzes. Als mijn opvolger dan zegt dat het allemaal anders moet ... Nou ja, dit is gewoon wat het is in een demissionaire status, dus ik ga niet overal op vooruitlopen.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Ik ben het helemaal eens met mijn collega's hier. De Kamer is gewoon missionair. We zijn missionair. Via de voorzitter zeg ik tegen de Minister: u zou toch blij moeten zijn als u via moties richtlijnen en kaders meekrijgt? Dat is toch alleen maar mooi meegenomen? Ik begrijp er niks van.

De **voorzitter**:

We krijgen een oordeel van de Minister, maar de Kamer mag zelf besluiten om dat oordeel naast zich neer te leggen. Dus die motie kan gewoon in stemming gebracht worden en dan kan je voor of tegen stemmen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dan toch een vraag. Ik hoor de Minister in de toelichting zeggen: het moet integraal worden afgewogen. Dat voelt een beetje als ambtenarentaal voor: het hele pakket is nog niet duidelijk. Tegelijkertijd zegt de Minister dat het aan de volgende bewindspersoon is. Betekent dit nu eigenlijk dat in alle maanden dat deze Minister er heeft gezeten, deze specifieke knoop niet is doorgehakt, dat de Kamer opnieuw moet wachten en dat we moeten wachten op een volgende bewindspersoon, met het risico dat we niet op tijd klaar zijn? Nogmaals, de Kamer is missionair. Deze Minister kan ook zeggen: als jullie dit in meerderheid willen, dan geef ik het door

aan mijn opvolger. Maar hij houdt het af. Misschien kan de Minister daar nog op reflecteren.

Minister Moes:

Ik ga ervan uit dat mijn opvolger al deze signalen uiterst serieus neemt, zeker als ze komen van partijen die nu aan de formatietafel zitten. Maar ik ga niet nu al allemaal keuzes maken en zorgen dat het ambtelijk al helemaal wordt doorgewerkt. Daarmee zou ik alle ruimte wegnemen en de definitieve beslissing nemen over hoe het wetsvoorstel naar de Kamer gaat en er precies uitziet. Dat ga ik niet meer doen. Ik vind dat echt aan mijn opvolger. Ik wil die definitieve keuze niet maken. Ik leg wel alle ballen gewoon voor het doel, zodat het tempo en de deadline niet in gevaar komen. Dat heb ik al een aantal keer aangegeven. Dat is gewoon hoe het er nu uitziet. Er wordt niks vertraagd. Die deadline kan nog steeds gehaald worden. Ik vertraag ook niks. Ambtelijk zijn we hier ook volle bak mee aan de slag. Het wordt ook allemaal verder uitgewerkt. Maar ik ga dit nu niet oordeel Kamer geven. Ik vind dat de definitieve keuze echt aan mijn opvolger is.

De voorzitter:

Mevrouw Martens-America houdt 'm niet aan, dus de motie blijft vooralsnog gewoon op de stemmingslijst staan. Dan gaan we even terug naar de motie op stuk nr. 57, want daar waren we gebleven volgens mij.

Minister Moes:

Dat is een spreek-uitmotie. Daar hoeft ik geen oordeel over te vellen. Dat ga ik ook niet doen.

De motie op stuk nr. 58 ontraad ik; ik ga daar niet over.

De voorzitter:

De motie op stuk nr. 58 wordt ontraden.

Minister Moes:

Dat geldt ook voor de motie op stuk nr. 59.

De voorzitter:

De motie op stuk nr. 59 wordt ontraden.

Minister Moes:

Die ontraad ik om dezelfde reden. De motie op stuk nr. 60 ontraad ik ook. Ik gaf net ook al aan dat ik zeker die urgentie voel. Het is belangrijk om snel te zijn. Maar dit is gewoon echt aan mijn opvolger. Dat heb ik ook al een aantal keer eerder aangegeven.

De voorzitter:

De motie op stuk nr. 60 wordt ontraden. Mevrouw Nanninga heeft een vraag.

Mevrouw Nanninga (JA21):

Maar de Kamer kan ook willen dat de opvolger van deze Minister dit doet. Deze motie verzoekt om dit wetsvoorstel tijdig in internetconsultatie te brengen. Of dat nou onder deze Minister is, onder de volgende Minister of pas drie Ministers later: dat blijft het verzoek. Daar kan de Kamer mee instemmen. Ik hoop ook dat ze dat doen. Ik word toch wat bezorgd als dit ontraden wordt. Dat zou suggereren dat het allemaal niet gaat lukken. Het enige dat de Minister hoeft te doen is dit toezeggen en dan moet zijn opvolger zich eraan houden. Dat is nou precies het hele punt van de motie, namelijk dat de Kamer iets vraagt aan het kabinet.

Minister **Moes**:

Ik heb in het debat al toegezegd dat het voor de zomer in internetconsultatie gaat.

De **voorzitter**:

Ook voor deze motie geldt dat zij gewoon in stemming gebracht kan worden en dat de Kamer dan het oordeel kan uitspreken.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dank u, voorzitter. Dat zal ik ook zeker doen, maar dan is de motie hooguit overbodig dus, als de Minister zegt dat al is toegezegd dat hij dit gaat doen.

Minister **Moes**:

Voor de duidelijkheid: ik heb toegezegd dat dit kan qua planning. Het is uiteindelijk aan mijn opvolger om dit definitief te gaan doen. Ik ga nu niet iets beloven dat ik zelf niet waar kan maken.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Impliceert de Minister nou dat hij dit tijdspad niet waar kan maken? Dan begin ik namelijk heel ongerust te worden.

Minister **Moes**:

Dit tijdspad is waar te maken, maar ik ga hoogstwaarschijnlijk zelf niet meer meemaken dat dat gebeurt. Ik vind het aan mijn opvolger om het besluit daadwerkelijk naar de Kamer te sturen.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Wij debatteren met de Minister van OCW, niet met de heer Moes. Ik ga er dus van uit dat als er voorstellen over tijdlijnen worden gedaan, de Minister inderdaad gewoon kan zeggen: ik heb inderdaad aangegeven dat we dit moeten halen en het is aan de Kamer om dat een keer te verzilveren. Maar ik begin me er nu heel erg veel zorgen over te maken dat er geen besluit is genomen over het aantal omroepuizen, dat deze Minister niet voornemens is om een besluit te nemen en dat hij nu ook nog een keer geen enkele toezegging wil doen over de timing van de planning. Ik snap nu eigenlijk niet meer waar we hier een debat over aan het voeren zijn. De heer Moes zegt: ik ben over twee weken weg, dus over alles wat langer dan twee weken duurt, heb ik geen mening meer.

Minister **Moes**:

Volgens mij heb ik hier al een heel aantal keren aangegeven dat het besluit gewoon voor de zomer naar de Kamer kan.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 60 is ontraden. We gaan verder met de volgende motie, de motie op stuk nr. 61.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 61 ontraad ik. Ik ga niet over het werk van de inlichtingendiensten.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 61 is ontraden.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 62 ontraad ik. Ik ga namelijk geen verdere bezuinigingen opleggen aan de publieke omroep.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 62 is ontraden.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 63 ontraad ik ook. Tijdens het debat heb ik namelijk gezegd dat ik niet kan gaan over de hoogte van de bezoldiging van medewerkers zoals leden van raden van bestuur en dergelijke. Ik heb het ook al gehad over het nieuwe bestel; ik heb gezegd dat het daarbij wel de bedoeling is dat er minder directie- en managementlagen nodig zijn. Ik wil ook wel het idee meenemen van benchmarks voor het percentage dat voor de overhead wordt gebruikt; dat kan ik wel doen.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 63 is ontraden.

Minister **Moes**:

Ja.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Is wat de heer Moes zegt over mijn laatste punt, over de benchmarks, een toezegging?

De **voorzitter**:

Het is pas een toezegging als er een brief naar de Kamer komt en we weten wanneer die brief dan komt.

Minister **Moes**:

Ik neem dit dan mee in de mediabegrotingsbrief.

De **voorzitter**:

Dan zijn we bij de motie op stuk nr. 64.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 64 vind ik ontijdig, maar ik heb al de toezegging gedaan dat ik op dat punt een verkenning ga doen en dat het resultaat daarvan dus onderdeel is van het wetsvoorstel dat voor de zomer naar de Kamer gaat.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 64 krijgt het oordeel ontijdig. Mevrouw Van der Plas, wilt u 'm aanhouden?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik ga 'm niet aanhouden. Eigenlijk is het dictum dat de regering wordt verzocht om een commissie voor de parlementaire controle in te stellen. Ik denk dat het eigenlijk eerder aan de Kamer is om zich daarover uit te spreken. Ik dien hem dus wel gewijzigd in, in de vorm van een spreekt-uitmotie, zodat de Kamer hierover gaat. Dat overweeg ik, maar ik ga dat ook nog allemaal overleggen. Puntje bij paaltje: ik hou 'm niet aan.

Minister **Moes**:

Die verkenning loopt, zoals ik al zei. Die heb ik toegezegd. Als het een spreekt-uitmotie is, dan ga ik daar verder geen ...

De **voorzitter**:

Dan gaan we door naar de motie op stuk nr. 65. Mevrouw Nanninga, neem me niet kwalijk.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik probeer echt niet dwars te doen, maar ik probeer hier dingen te begrijpen. Naar aanleiding van de motie op stuk nr. 64 wordt nu de toezegging gedaan dat er voor de zomer een onderzoek wordt gedaan. Dat is een hele fijne toezegging en die is leuk voor mevrouw Van der Plas, maar waarom kan er bij deze motie wel iets voor de zomer worden toegezegd en kan dat volgens de Minister weer niet bij een andere motie en een andere toezegging die al gedaan was? Ik begrijp er echt geen hout meer van.

Minister **Moes**:

Volgens mij heb ik toegezegd een verkenning te doen van de opties, de verhouding tussen de voors en tegens en de andere internationale voorbeelden. Die afweging wordt dan meegenomen en die wordt inderdaad uiteindelijk door mijn opvolger gemaakt. Datzelfde geldt wat mij betreft ook voor het aantal omroepuizen, of het nou drie-plus-een, vier-plus-een of vijf-plus-een is. Het is prima als de Kamer zich daarover uitspreekt, maar die verkenning is geweest. Dat is u allen ook al bekend. Daar is ook al een brief over naar de Kamer gegaan. Dat is ook nog niet definitief. Die komt voor de zomer, zoals ik al een aantal keren heb aangegeven.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 65.

Minister **Moes**:

Oordeel Kamer, als we de eerder gestelde kaders die ik vanavond al geschetst heb als uitgangspunt blijven houden, want anders moet ik 'm ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 65: oordeel Kamer. Mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Dit is natuurlijk een beetje gek. Ik merk al dat er gelachen wordt hier, dus ik ben niet de enige die dit een beetje gek vindt. Er is natuurlijk wel een dubbele maatstaf tussen wat wel voor de zomer kan en wat niet, wat al in het onderzoek zit, waar nog een besluit over moet worden genomen et cetera. Evenals het aantal omroepuizen, kan ik me voorstellen dat ook dit nog niet verder is uitgewerkt. Dus nogmaals, hoe komt de Minister tot dat het een wel is uitgewerkt en het ander niet, dat over het een nog besloten moet worden en over het ander niet? Ik ben oprecht de weg kwijt.

Minister **Moes**:

Ik heb tijdens het debat al hetzelfde antwoord gegeven. Dit was gewoon al eerder vastgesteld en dit zijn dezelfde kaders als al eerder naar de Kamer zijn gegaan en al eerder zijn gedeeld. Dus dit is gewoon staand beleid.

De **voorzitter**:

Ja, echt? Oké, mevrouw Martens-America.

Mevrouw **Martens-America** (VVD):

Ja, echt. Excuus, voorzitter. Het is inderdaad wetgeving, zoals de heer Mohandis, die naast mij zit, ook net al zei. Er ligt een hele stapel aangenomen moties waarvan de Minister zegt: dat moet ik nog meenemen, dat moet ik nog ... Ik merk dat de Minister geïrriteerd begint te raken, maar de Kamer probeert gewoon te begrijpen waarom de ene motie oordeel Kamer krijgt en de andere niet. Er ligt een stapel met moties waarvan we niet weten wat ermee gaat gebeuren, die integraal moeten worden afgewogen en meegenomen, en deze moties zijn aangenomen en dus

staand beleid. Dus waarom moet de ene motie nog integraal worden afgewogen en is de andere dan in één keer staand beleid?

Minister **Moes**:

Mevrouw Martens heeft hier trouwens een punt, want deze had ik «overbodig» moeten geven omdat het gewoon staand beleid is. Dit is gewoon overbodig. Dat is een terecht punt, dus dat trek ik me aan.

De **voorzitter**:

Dus de motie op stuk nr. 65 wordt bij nazien «overbodig». De heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dan zou ik het waarderen als die wordt overgenomen, want dan kan ik 'm intrekken.

Minister **Moes**:

Volgens mij heb ik dat bij een eerdere motie ook gedaan, dus prima.

De **voorzitter**:

Dus de motie op stuk nr. 65 wordt overgenomen?

De motie-Ceder/Stoffer (36 800 VIII, nr. 65) is overgenomen.

Het helpt wel om vragen te stellen. De motie op stuk nr. 66.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 66: oordeel Kamer.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 66: oordeel Kamer.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 67 is overbodig, want dat heb ik toegezegd. Die zou ik dan ook kunnen overnemen, inderdaad.

De **voorzitter**:

De motie op stuk nr. 67 wordt ook overgenomen. De heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

In deze motie zit ook nog een spreek-uitelement in en ik wil wel dat de Kamer uitspreekt dat we dit gaan fiksen. Dus fijn dat er een toezegging aan zit, maar zou 'm wel in stemming willen laten brengen. Ik neem aan dat de Minister geen bezwaar heeft tegen de motie, maar ook het spreek-uitonderdeel is voor onze fractie belangrijk, dus dat de Kamer zich hier ook aan committeert.

De **voorzitter**:

Daar gaat de Kamer over. De motie op stuk nr. 68.

Minister **Moes**:

De motie op stuk nr. 68 moet ik ontraden.

De **voorzitter**:

De motie op nr. 68 is ontraden.

We zijn bijna aan het einde gekomen het wetgevingsoverleg, maar ik ga nog even de toezeggingen voorlezen die de Minister gedaan heeft.

- De Kamer ontvangt voor de zomer van 2026 een brief over de hervorming van de landelijke publieke omroep. In deze brief gaat de Minister in ieder geval in op de volgende onderwerpen: een reactie op reeds bestaande verkenningen en onderzoeken omtrent de hervor-

ming, de stand van zaken van de aangenomen moties omtrent de hervorming, een bredere verkenning naar het toezichtmodel van de publieke omroep, waaronder het Spaanse toezichtmodel, een toelichting op hoe het ledencriterium voor omroepen een plek vindt in de hervorming van het wetsvoorstel, constructies rondom dubbele functies in het mediabestel en een afkoeltermijn voor bestuurders.

- De Kamer ontvangt over een paar weken een brief over de stand van zaken van de inhoud van het wetsvoorstel over de hervorming van de landelijke publieke omroep.
- De Kamer ontvangt over enkele weken een brief over wat er al is onderzocht rondom de normering van topinkomens bij de landelijke publieke omroep.
- De Kamer ontvangt in het vierde kwartaal van 2026 in de mediabegrotingsbrief een toelichting op de publiek-private samenwerking met streamingdiensten. In deze brief wordt ook ingegaan op eventuele benchmarks voor overhead bij de landelijke publieke omroep.
- De Kamer ontvangt na de zomer een toelichting op de stand van zaken betreffende de opvolging van de adviezen uit het WRR-rapport Aandacht voor media.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Ik mis een toezegging, namelijk dat de Minister de NPO zou gaan vragen of zij met spoed contract gaat opnemen om een plan op te zetten met de commerciële partijen voor het delen van faciliteiten. Ik meen die toezegging in de beantwoording te hebben gekregen.

De **voorzitter**:

Iets is een toezegging als er een brief volgt. Volgens mij hoorde ik de Minister zeggen dat hij geen brief gaat sturen, maar dat kan hij alsnog toezeggen.

Minister **Moes**:

Nou, ik ga niet toezeggen dat ik een brief ga sturen waarin staat dat ik de omroepen vraag om die publiek-private samenwerking in te zetten. Ik ga ook geen gespreksverslag sturen van elk werkbezoek dat ik doe bij de NPO of bij onderdelen daarvan. Dat was ik niet van plan.

Mevrouw **Nanninga** (JA21):

Dan zal ik het woord «toezegging» niet gebruiken, maar gaat de Minister die vraag wel met klem overbrengen? Want ik wil op z'n minst dat dat gebeurt.

Minister **Moes**:

Ja, natuurlijk sta ik voor mijn woord. Als daar eventueel dingen uit komen, dus als daar concrete afspraken uit volgen, wil ik die ook wel delen met de Kamer. Dan deel ik dat ten tijde van die mediabegrotingsbrief.

De heer **Krul** (CDA):

Misschien heb ik het niet goed gehoord, maar volgens mij heeft de Minister ook iets toegezegd over kindermarketing, wat al dan niet in de Mediawet zou kunnen, de gevolgen daarvan et cetera. Volgens mij heb ik hem dat horen zeggen. Dat ging toen even over de reclamecode. Die toezegging heb ik nu niet gehoord.

Minister **Moes**:

Dit is iets wat we interdepartementaal oppakken. Daarom is dit even lastig. Ik verwacht dat ik de Kamer ook hierover bij die mediabegrotingsbrief even een update kan geven. Ik denk dat dat tijd genoeg geeft om dat proces af te ronden.

De **voorzitter**:

Daarmee is dit ook een toezegging geworden. Dank u wel.

Dan wil ik de Minister hartelijk danken voor de beantwoording van de vragen tijdens dit wetgevingsoverleg. Ook dank aan de aanwezige Kamerleden, ook voor hun goede en korte vragen, aan alle geïnteresseerden op de publieke tribune en aan de mensen die thuis meegeluisterd hebben. Over de moties wordt dinsdag 3 februari gestemd. Ik sluit hierbij het debat en ik wens u allen nog een fijne avond.

Sluiting 20.57 uur.